

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Cahier 2018-14

De toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen in de praktijk

Een procesevaluatie van het adolescentenstrafrecht

C.S. Barendregt
M.G.C.J. Beerthuizen
A.M. van der Laan

Cahier

De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het WODC is verricht.

Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Inhoud

Samenvatting – 5

1 Inleiding – 15

- 1.1 Positionering van dit onderzoek – 16
- 1.2 Doel- en vraagstelling – 16
- 1.3 Vroege evaluatie adolescentenstrafrecht – 19
- 1.4 Leeswijzer – 21

2 Methode – 23

- 2.1 Interviews met medewerkers van ketenpartners – 23
  - 2.1.1 Steekproef – 23
  - 2.1.2 Semigestructureerde interviews – 25
  - 2.1.3 Dataverwerking en -bewerking van interviews – 26
- 2.2 Registratie van strafzaken door het OM – 26
  - 2.2.1 Bron – 26
  - 2.2.2 Selectie van strafzaken – 26
  - 2.2.3 Bepaling van toepassing jeugd- of volwassenenstrafrecht, sancties en voorwaarden – 27

3 Fase van vervolging – 29

- 3.1 Vordering door het OM – 29
  - 3.1.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken – 29
  - 3.1.2 Praktijkervaringen van officieren van justitie tot en met de voorgeleiding – 32
  - 3.1.3 Praktijkervaringen van officieren van justitie bij de vordering ter terechtzitting – 38
  - 3.1.4 Samenvattend – 39
- 3.2 Advisering ten behoeve van de voorgeleiding – 39
  - 3.2.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken – 40
  - 3.2.2 Praktijkervaringen van de reclassering – 43
  - 3.2.3 Praktijkervaringen van het NIFP – 46
  - 3.2.4 Samenvattend – 47
- 3.3 Advisering ter terechtzitting – 48
  - 3.3.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken – 48
  - 3.3.2 Praktijkervaringen van de reclassering – 51
  - 3.3.3 Praktijkervaringen van het NIFP – 56
  - 3.3.4 Samenvattend – 60

4 Fase van berechting en tenuitvoerlegging – 61

- 4.1 Berechting van 18- tot 23-jarigen met een jeugdstrafrecht afdoening – 61
  - 4.1.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken – 61
  - 4.1.2 Praktijkervaringen van strafrechters – 62
  - 4.1.3 Samenvattend – 65
- 4.2 Tenuitvoerlegging van sancties bij 18- tot 23-jarigen – 66
  - 4.2.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken – 66
  - 4.2.2 Praktijkervaringen van de JJI's – 66
  - 4.2.3 Praktijkervaringen van de jeugdreclassering (JR) en in het bijzonder de William Schrikker Groep (WSG) – 68
  - 4.2.4 Samenvattend – 69

5 Regionale verschillen toepassing jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen – 71

- 5.1 Opgelegde sancties tegen jongvolwassenen in eerste aanleg – 71
- 5.2 Mate waarin regio's verschillen – 72
  - 5.2.1 Toepassing jeugdstrafrecht naar regio – 72
  - 5.2.2 Toepassing jeugdstrafrecht naar regio, rekening houdend met delict-, dader- en zaakskenmerken – 73
  - 5.2.3 Beslisboomanalyse – 75
- 5.3 Samenvattend – 78

6 Slotbeschouwing – 79

- 6.1 Jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen versus volwassenenstrafrecht – 79
  - 6.1.1 Voorgeleiding door het OM – 79
  - 6.1.2 Advisering ten behoeve van de voorgeleiding – 82
  - 6.1.3 Advisering ter terechtzitting – 84
  - 6.1.4 Vordering ter terechtzitting – 86
  - 6.1.5 Berechting van jongvolwassenen volgens het jeugdstrafrecht – 86
  - 6.1.6 Tenuitvoerlegging van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen – 88
- 6.2 Regionale verschillen toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen – 89
- 6.3 Speciale bejegening van jongvolwassenen door het strafproces heen – 89
  - 6.3.1 Selectie vroeg in het strafproces – 90
  - 6.3.2 Ernstige feiten – 90
  - 6.3.3 Achtergrondkennis en -ervaring professionals – 91
  - 6.3.4 Indicaties en contra-indicaties – 92
  - 6.3.5 'Onvoltooide' ontwikkeling – 94
  - 6.3.6 Praktijk van reclassering en NIFP – 95
  - 6.3.7 Randvoorwaarden – 96
- 6.4 Beoogde versus gerealiseerde werking van artikel 77c Sr. – 96
- 6.5 Mogelijkheden en beperkingen van dit onderzoek – 99
- 6.6 Vervolgonderzoek en aanbevelingen – 100
  - 6.6.1 Vervolgonderzoek – 100
  - 6.6.2 Aanbevelingen – 101
- 6.7 Conclusie – 102

Summary – 105

Literatuur – 109

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie – 111

Samenvatting

Op 1 april 2014 is het adolescentenstrafrecht in werking getreden. Met het adolescentenstrafrecht beoogt de wetgever sancties uit het jeugdstrafrecht en het volwassenenstrafrecht flexibeler in te kunnen zetten bij daders in de leeftijd van 16 tot 23 jaar. De nadruk binnen het adolescentenstrafrecht ligt op de verruimde openstelling van het jeugdstrafrecht voor jongvolwassen daders van 18 tot 23 jaar (artikel 77c Wetboek van Strafrecht [Sr.]). Er is sprake van een speciale bejegening van jongvolwassenen in het strafrecht. Afhankelijk van de juridische condities 'persoon van de dader' en 'omstandigheden waarin het feit is gepleegd' kan bij een strafzaak tegen een jongvolwassene gekozen worden voor de toepassing van een sanctie uit het jeugdstrafrecht. De gedachte is dat bij sommige jongvolwassen daders sprake is van een 'onvoltooide' ontwikkeling en dat zij daarom beter af zijn met een sanctie uit het pedagogisch georiënteerde jeugdstrafrecht dan met een meer op vergelding gerichte sanctie uit het volwassenenstrafrecht. In de memorie van toelichting wordt met de term 'onvoltooide' ontwikkeling verwezen naar een onvoltooide emotionele, sociale, morele of intellectuele ontwikkeling. Met het adolescentenstrafrecht is meer nadruk gekomen op de advisering over de persoon van de verdachte en meer specifiek zijn of haar ontwikkeling. In het strafproces tot aan de terechtzitting is een belangrijke rol weggelegd voor het Openbaar Ministerie (OM), de drie reclasseringsorganisaties (3RO) en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP). Van een officier van justitie wordt in deze fase verwacht dat hij/zij aangeeft of hij/zij voornemens is om de toepassing van het jeugdstrafrecht (artikel 77c Sr.) te vorderen. Adviesrapportages van de reclassering en/of het NIFP kunnen bijdragen aan deze overweging. Na de berechting is het de bedoeling dat bij de tenuitvoerlegging het toegepaste sanctiestelsel wordt gevolgd.

Doel- en vraagstelling

Het doel van deze procesevaluatie is om inzicht te krijgen in de wijze waarop deze speciale bejegening van jongvolwassenen na implementatie van het adolescentenstrafrecht in de praktijk wordt uitgevoerd. De focus ligt op de praktijk van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de verschillende fasen van de strafrechtelijke keten, zowel de vordering en advisering als de berechting en tenuitvoerlegging. Tevens is onderzocht of er regionale verschillen bestaan in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen. Tot slot is de werkwijze in de praktijk vergeleken met de uitgangspunten van de wet (de gerealiseerde versus de beoogde werkwijze). Deze doelstellingen zijn uitgesplitst in de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe verloopt de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen door de strafrechtelijke keten?
- Zijn er regionale verschillen?
- Is de uitvoering van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen conform de uitgangspunten van de wet?

Dit onderzoek maakt deel uit van het onderzoeksprogramma Monitoring en Evaluatie Adolescentenstrafrecht dat in de periode 2014 tot en met 2019 wordt uitgevoerd. Wat betreft het monitoren wordt aangesloten bij de Monitor Jeugdcriminaliteit en de Recidivemonitor. De evaluatie bestaat uit meerdere deelprojecten. In het eerste deelproject, de vroege evaluatie, is de beleidstheorie van het adolescentenstrafrecht

gereconstrueerd en is onder meer onderzocht hoe vaak artikel 77c Sr. wordt toegepast. In het tweede onderzoek is nagegaan waarin jongvolwassenen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht in achtergrondkenmerken (demografische kenmerken en problematiek), criminele-carrièrekenmerken en zakenkenmerken verschillen van jongvolwassenen waarbij het volwassenenstrafrecht is toegepast. Een effectmeting, een internationale vergelijking en een overkoepelende studie over de speciale bejegening van jongvolwassenen in het jeugdstrafrecht volgen nog. Het huidige onderzoek richt zich meer op hoe de speciale bejegening van jongvolwassenen in de praktijk van het strafproces wordt uitgevoerd.

Methode

Interviews met praktijkprofessionals

Om zicht te krijgen op hoe artikel 77c Sr., oftewel het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen, in de praktijk wordt toegepast, zijn interviews met medewerkers van verschillende ketenpartners gehouden. Met de interviews is ook nagegaan of er knelpunten in dit proces worden ervaren. Het betreft praktijkprofessionals die ervaring hebben met strafzaken van 18- tot 23-jarigen waarin het jeugdstrafrecht is gevorderd (OM), geadviseerd (reclassering en het NIFP), toegepast (rechterlijke macht ook wel de zittende magistratuur (ZM) genoemd) of ten uitvoer is gelegd (in een justitiële jeugdinrichting (JJI)), door de jeugdreclassering en in het bijzonder de William Schrikker Groep (WSG). Per ketenpartner zijn ongeveer tien personen geïnterviewd. In het totaal zijn 62 professionals geïnterviewd.

Registratiegegevens over strafzaken in eerste aanleg

Om informatie te verzamelen over regionale verschillen in de toepassing van het jeugdstrafrecht is gebruikgemaakt van door het OM geregistreerde gegevens over strafzaken die in eerste aanleg zijn afgedaan. Hierbij is gebruikgemaakt van gegevens die beschikbaar zijn in het systeem RAC-min.

De resultaten in dit onderzoek hebben betrekking op de praktijk in de periode 2014 tot en met 2017. Eventuele (in consultatie zijnde wets- en beleids-)wijzingen die hierna zijn gedaan vormen geen onderdeel van onderzoek.

Resultaten

In het onderzoek is de fase van vervolging door het OM, inclusief advisering door de reclassering en het NIFP, onderscheiden van de fase van berechting door de rechter en de tenuitvoerlegging door de jeugdreclassering.

Fase van vervolging

Vordering door OM

Conform het wettelijk kader is het uitgangspunt dat officieren van justitie hanteren bij strafzaken tegen jongvolwassen verdachten 'volwassenenstrafrecht, tenzij'. In de condities 'persoon van de verdachte' en 'omstandigheden van het feit' kan aanleiding worden gezien om het jeugdstrafrecht te vorderen. Het is niet in de wet opgenomen dat zaken van jongvolwassenen waarbij mogelijk het jeugdstrafrecht wordt gevorderd, specifiek door jeugdofficieren worden behandeld. Het merendeel van de zaken wordt dan ook beoordeeld door een reguliere officier van justitie ofwel een officier van justitie die zich vooral bezighoudt met het volwassenenstrafrecht. Vol-

gens de geïnterviewden ontbreekt het bij veel reguliere officieren aan bekendheid met het adolescentenstrafrecht en de mogelijkheden die het jeugdstrafrecht biedt voor jongvolwassenen. Het jeugdstrafrecht wordt slechts in 5% van alle strafzaken tegen jongvolwassenen van 18 tot 23 jaar opgelegd en daarmee is weinig ruimte voor officieren om meer kennis en ervaring op te doen met artikel 77c Sr. en de mogelijkheden van het jeugdstrafrecht. Desalniettemin wordt van hen verwacht dat zij al vroeg in het strafproces voor iedere jongvolwassene de inhoudelijke afweging maken of het jeugdstrafrecht wellicht meer passend zou zijn. Officiëren gaven in de interviews aan dit een lastige afweging te vinden omdat in deze fase de beschikbare informatie over een verdachte beperkt is. Ter ondersteuning van de afweging jeugd- of volwassenenstrafrecht kunnen officieren gebruikmaken van de OM-indicatielijst of de criteria die zijn opgenomen in de OM-richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten. De criteria die worden gegeven in de OM-indicatielijst en in de OM-richtlijn komen echter niet met elkaar overeen, wat voor verwarring zorgt. Zo is de ernst van het feit niet opgenomen in de OM-richtlijn, maar wordt dit wel als contra-indicatie genoemd in de OM-indicatielijst. Uit de interviews blijkt dat de ernst van het feit voor sommige officieren reden is om niet een sanctie uit het jeugdstrafrecht te vorderen, maar voor andere wel. Vergelding lijkt bij ernstige feiten door jongvolwassenen dan een belangrijk strafdoel. Ook blijkt uit de interviews dat de vordering die officieren van justitie ten tijde van de voorgeleiding hebben ingezet, vaak stand houdt ter terechtzitting.

De resultaten zijn als volgt samen te vatten:

- OM: er is onbekendheid met de mogelijkheden uit het jeugdstrafrecht voor jongvolwassenen bij commune officieren van justitie;
- OM: in geval van preventieve hechtenis wordt al bij de voorgeleiding aan de rechter-commissaris geselecteerd terwijl informatie over de persoon van de jongvolwassene dan beperkt beschikbaar is;
- OM: de indicaties en contra-indicaties voor toepassing van het jeugdstrafrecht zijn vaak impliciet bij de vordering en in overeenstemming met de OM-indicatielijst, maar niet met die in de richtlijn jeugd en adolescenten van het OM.

Advisering ten behoeve van de voorgeleiding

Daar waar het OM uitgaat van 'volwassenenstrafrecht, tenzij' bij strafzaken van jongvolwassenen, hanteert de reclassering ten tijde van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris het principe 'jeugdstrafrecht, tenzij'. Dit heeft onder andere als doel om detentieschade tijdens een preventieve hechtenis in een penitentiaire inrichting (PI) voor kwetsbare jongvolwassenen zoveel mogelijk te voorkomen. Uit de interviews blijkt dat het niet altijd haalbaar is voor de reclassering om alle 18- tot 23-jarigen te bezoeken in het kader van de vroeghulp. Dit heeft voornamelijk met beschikbare tijd en personeel te maken. Desalniettemin is input van de reclassering in deze fase van het strafproces wenselijk, onder meer om meer zicht te krijgen op de (mogelijk 'onvoltooide') ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte. Reclasseringsmedewerkers hanteren een pragmatische invulling van het concept ('onvoltooide') ontwikkeling en beoordelen daartoe de mate van functioneren op verschillende leefgebieden. Ter ondersteuning van de afweging voor een jeugd- of volwassenenstrafrechtadvies maken reclasseringsmedewerkers in deze fase gebruik van een verkort wegingskader. Dit wegingskader wordt volgens de geïnterviewden als werkbaar en bruikbaar ervaren.

Terwijl de reclassering het uitgangspunt 'jeugdstrafrecht, tenzij' hanteert tijdens de voorgeleiding, is de insteek van het NIFP tijdens de hele adviseringsfase 'volwassenenstrafrecht, tenzij'. Het verloop van traject- en voorgeleidingsconsulten bij 18- tot 23-jarigen waarbij mogelijk het jeugdstrafrecht wordt gevorderd, verloopt

niet anders dan bij strafzaken waar het volwassenenstrafrecht wordt gevorderd. Medewerkers van het NIFP maken op basis van een gesprek met de verdachte en van dossierinformatie een inschatting van onder meer kwetsbaarheden in de sociaal-emotionele, cognitieve en gewetensontwikkeling. In het bijzonder wordt beoordeeld of een jongvolwassen verdachte zich conform kalenderleeftijd heeft ontwikkeld of in het contact jonger overkomt dan zijn kalenderleeftijd.

De resultaten zijn als volgt samen te vatten:

- reclassering: vroeghulp is bij strafzaken tegen 18- tot 23-jarigen niet altijd haalbaar; De insteek bij vroeghulp is 'jeugdstrafrecht tenzij';
- reclassering: de invulling van het concept 'onvoltooide' ontwikkeling bij de vroeghulp is vooral op pragmatische gronden;
- reclassering: de in de praktijk gehanteerde indicaties voor toepassing jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen zijn in lijn met het wegingskader, maar er blijken extra contra-indicaties te worden gebruikt in de praktijk;
- NIFP: de werkwijze bij voorgeleidingsconsult is voor strafzaken met vordering jeugdstrafrecht gelijk aan strafzaken met vordering volwassenenstrafrecht.

Advisering ter terechtzitting

In die zaken waarbij de reclassering een uitgebreide rapportage maakt over een verdachte ten behoeve van de rechtszitting, gaan ze daarbij wel uit van de toepassing van het 'volwassenenstrafrecht, tenzij'. Reclasseringsmedewerkers gaven in de interviews aan dat zij het maken van een adviesrapport voor een jongvolwassene waarbij het jeugdstrafrecht wordt geadviseerd als intensiever en tijdrovender ervaren dan wanneer het om een volwassenenstrafrechtadvies gaat. Dit komt onder andere doordat er meer tussentijdse raadmeezittingen zijn bij jongvolwassenen waarbij het jeugdstrafrecht is gevorderd. Daarnaast is het gebruikelijk om referenties te benaderen en kost het tijd om voor een jongvolwassene geschikte en beschikbare jeugdhulp te vinden en te financieren. Ook voor het advies ter terechtzitting maken reclasseringsmedewerkers een inschatting van de mate van functioneren op verschillende leefgebieden om zo inzicht te geven in de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte.

In ongeveer één op de twintig strafzaken tegen jongvolwassenen wordt een pro-Justitiarapportage opgemaakt. Ook van pro-Justitiarapporteurs wordt verwacht dat zij inzicht geven in de (mogelijk 'onvoltooide') ontwikkeling van een jongvolwassene. Uit de interviews blijkt dat de invulling van het concept ontwikkeling afhankelijk is van de achtergrond van de pro-Justitiarapporteur. Zo maken psychologen voornamelijk gebruik van testmateriaal en baseren psychiaters zich op hun klinisch oordeel. Tot slot hebben pro-Justitiarapporteurs met een kinder- en jeugdspecialisatie meer kennis en ervaring met ontwikkelingspsychologische processen die spelen bij jongvolwassenen, vergeleken met pro-Justitiarapporteurs die voornamelijk rapporteren over volwassenen.

De resultaten zijn als volgt samen te vatten:

- reclassering: het proces van advisering ter terechtzitting is intensiever als het strafzaken van jongvolwassenen waarbij het jeugdstrafrecht wordt gevorderd betreft;
- reclassering: het vinden en financieren van een geschikte en beschikbare behandelplek of verblijfplek of inzet van jeugdhulp, verloopt moeizaam;
- reclassering: er is geen standaardmeetinstrument om de 'onvoltooide' ontwikkeling te meten;
- NIFP: PJ-rapporteurs benaderen het concept 'onvoltooide' ontwikkeling vanuit hun eigen achtergrond, waarbij in voorkomende gevallen gebruik wordt gemaakt van

meetinstrumenten die deels inzicht kunnen geven in de ontwikkeling van verdachten.

Vordering ter terechtzitting

Uit de interviews met de officieren van justitie blijkt dat het sanctiestelsel dat is ingezet ten tijde van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris vaak ook stand houdt bij de vordering ter terechtzitting.

Fase van berechting en tenuitvoerlegging

Berechting door de rechter

Uit de interviews met rechters blijkt dat het toegepaste sanctiestelsel vaak in lijn is met de vordering van een officier van justitie. Naar de ervaring van de gesproken rechters lijkt het minder vaak voor te komen dat er wordt afgeweken van de vordering van de officier (wat niet wil zeggen dat in voorkomende gevallen wel wordt afgeweken). Een mogelijk 'onvoltooide' ontwikkeling van een jongvolwassene weegt volgens de gesproken rechters mee in hun overweging voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Meer in het bijzonder werden intelligentie, ontwikkelingsniveau en licht verstandelijke beperking (LVB)-problematiek door rechters genoemd als indicatoren die pleiten voor een sanctie uit het jeugdstrafrecht. Genoemde contra-indicaties voor het jeugdstrafrecht betroffen 'verhardheid' of niet meer open staan voor pedagogische beïnvloeding. Ook in de interviews met rechters werd door sommigen van hen de ernst van het feit als contra-indicatie genoemd om te sanctioneren volgens het jeugdstrafrecht. Daarvoor werd onder andere als reden genoemd dat er maximaal twee jaar jeugddetentie kan worden opgelegd binnen het jeugdstrafrecht en dat dit niet verhouding zou staan tot een ernstig delict. Er zijn echter ook rechters die de ernst van het feit niet als een contra-indicatie zien.

De resultaten zijn als volgt samen te vatten:

- het door de rechter toegepaste sanctiestelsel bij jongvolwassenen stemt vaak overeen met de vordering van de officier van justitie;
- de 'onvoltooide' ontwikkeling van een jongvolwassene speelt een belangrijke rol bij de overweging van de rechter om jeugdstrafrecht toe te passen;
- de rechter wijkt soms af van de adviesrapportages door reclassering of het NIFP bij andere weging van (contra-)indicaties, vanwege problemen om de financiering voor behandelplek rond te krijgen of vanwege de ernst van het feit.

Tenuitvoerlegging in JJI's en door jeugdreclassering

In beginsel krijgen jongvolwassenen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht dezelfde aanpak en behandeling binnen een JJI als jeugdigen die voor hun 18e jaar zijn veroordeeld volgens het jeugdstrafrecht. Wel meldden JJI medewerkers dat bij jongvolwassenen wordt ingezet op een aanpak gericht op de kalenderleeftijd van jongvolwassenen, waaronder op autonomie, zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Deze aanpak speelt al langer aangezien JJI's al voor de invoering van het adolescentenstrafrecht te maken kregen met een ouder wordende doelgroep, aldus de geïnterviewden.

Uit de interviews met jeugdreclasseerders blijkt dat er vooralsnog niet veel ervaring is met de begeleiding van jongvolwassenen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht en begeleiding via de jeugdreclassering hebben opgelegd gekregen. Jeugdreclasseerders merkten tijdens de interviews op dat zij moeite hebben met afstand doen van de regierol bij jongvolwassenen die net 18 jaar zijn geworden. Bij een eventueel nieuw delict wordt de advisering overgenomen door de volwassenen-reclassering. Wanneer jongvolwassenen een jeugdreclasseringsmaatregel opgelegd

krijgen, bestaat de invulling daarvan voor een groot deel uit het regelen van praktische zaken, aldus de jeugdreclasserders. Zij gaven in de interviews aan dat het inzetten van de juiste hulpverlening (inclusief het vinden van geschikte woonruimte), vanwege afwijkende wet- en regelgeving, lastig is voor deze doelgroep.

Regionale verschillen

Landelijk wordt gemiddeld in 5% van de strafzaken tegen jongvolwassenen het jeugdstrafrecht toegepast. Er bestaat echter variatie tussen arrondissementen. Het jeugdstrafrecht wordt vaker toegepast in de arrondissementen Noord-Nederland, Rotterdam en Oost-Nederland en aanzienlijk minder vaak in Amsterdam, Noord-Holland en Den Haag. Wanneer in de analyses echter rekening wordt gehouden met de pleegleeftijd, het type delict en maximale strafdreiging, zien we dat het arrondissement zelf een minder belangrijke rol speelt bij het toepassen van het jeugdstrafrecht. Pleegleeftijd is de meest onderscheidende factor waarbij 18-jarigen een aanzienlijk grotere kans hebben om volgens het jeugdstrafrecht te worden berecht dan 19- tot 23-jarigen.

Het belangrijkste resultaat is:

- Er zijn regionale verschillen in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen, hoewel deze toepassing primair bepaald wordt door de pleegleeftijd van de dader en het type delict.

Speciale bejegening van 18- tot 23-jarigen door de strafrechtsketen

In dit onderzoek zijn professionals uit verschillende fasen in het strafproces gesproken. Dit maakt het mogelijk uitspraken te doen over dwarsverbanden door de strafrechtsketen en wat betreft de speciale bejegening van jongvolwassenen. Uit de interviews bleek het volgende:

- De selectie van jongvolwassenen waarbij het jeugdstrafrecht door de officier van justitie wordt gevorderd is al vroeg in de keten. Bij relatief eenvoudige en veelvoorkomende zaken kan dat zijn bij de ZSM-tafel (ZSM staat voor: zo Snel, Slim, Selectief, Simpel, Samen en Samenlevingsgericht Mogelijk afdoen) en bij meer complexe en ernstige zaken waar preventieve hechtenis kan worden gevraagd bij de voorgeleiding door de officier aan de rechter-commissaris. In dat stadium is nog relatief weinig bekend over een jongvolwassen verdachte. Het is voor de reclassering niet haalbaar om voor alle 18- tot 23-jarigen vroeghulp uit te brengen. Zij komen pas op een later moment in het strafproces met een uitgebreid adviesrapport namelijk ter terechtzitting. Officieren van justitie geven aan dat hun vordering ten tijde van de voorgeleiding vaak stand houdt ter terechtzitting. En rechters melden dat het toegepaste sanctiestelsel vaak in lijn is met het sanctiestelsel genoemd op de vordering van een officier van justitie. Hieruit leiden we af dat het sanctiestelsel dat gekozen wordt tijdens de vordering aan het begin van de vervolgingsfase bepalend lijkt voor de selectie van die jongvolwassenen die in aanmerking komen voor het jeugdstrafrecht terwijl er in die fase slechts beperkte informatie beschikbaar is over de persoon van de verdachte en zijn of haar ontwikkelingsmogelijkheden.
- De ernst van het feit is voor diverse hier geïnterviewde medewerkers van verschillende ketenpartners reden om niet het jeugdstrafrecht te vorderen, adviseren of sanctioneren. Dit terwijl in de memorie van toelichting daders van ernstige feiten genoemd worden als mogelijke doelgroep voor de toepassing van het jeugd-

strafrecht. Uit eerder onderzoek waarbij jongvolwassenen daders die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht zijn vergeleken met leeftijdsgenoten die volgens het volwassenenstrafrecht (VSR) zijn berecht blijkt wel dat er relatief meer daders van ernstige delicten zoals diefstal met geweld in de eerstgenoemde groep zaten.

- Uit de interviews blijkt dat de 'onvoltooide' ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte door reclasseringsmedewerkers en pro-Justitiarapporteurs als ongrijpbaar en moeilijk te onderzoeken wordt ervaren. De achtergrondkennis en -ervaring van praktijkprofessionals lijken bepalend in de inschatting van de 'onvoltooide' ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte en hoe dit meeweegt in een jeugdstrafrechtadvies, vordering of berechting. Praktijkprofessionals met een jeugdspecialisatie (jeugdofficier van justitie, kinder- en jeugdpsychiater/psycholoog, kinderrechter), zijn beter bekend met ontwikkelingspsychologische processen die spelen bij jongvolwassenen en zijn eveneens beter op de hoogte van de mogelijkheden die het jeugdstrafrecht biedt voor deze daders.
- Ten behoeve van de praktijk zijn meerdere criteria gegeven (OM-indicatielijst, OM-richtlijn, wegingskader of -lijst) welke indicaties en contra-indicaties bieden voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. In de praktijk lijken de gebruikte indicaties over een te stemmen met deze criteria, maar zijn enkele contra-indicaties toegevoegd of aangepast.
- Rechters geven aan bij hun overweging belang te hechten aan hetgeen is opgemerkt over de al dan niet 'onvoltooide' ontwikkeling van de jongvolwassene. Reclasseringsmedewerkers en pro-Justitiarapporteurs geven deze informatie in de rapportages, maar in beide adviesvormen lijkt de invulling van het concept anders te (kunnen) worden opgevat. Hoewel rechters dus belang hechten aan de inschatting van de ontwikkeling van een jongvolwassene door de gedragsdeskundigen is het onduidelijk of beiden het over hetzelfde hebben. Wil een rechter bij jongvolwassenen op eenzelfde manier een afweging kunnen maken over de toepassing van het jeugdstrafrecht dan is gestandaardiseerde informatie over de ontwikkeling van een jongvolwassen dader wenselijk.
- Reclasseringsmedewerkers ervaren dat de implementatie van het adolescentenstrafrecht grote gevolgen heeft gehad voor de werkprocessen in vergelijking met de situatie voor invoering van het adolescentenstrafrecht. Zo wordt een jeugdstrafrechtadvies als intensievere en tijdrovender ervaren en worden er knelpunten ervaren in de beschikbaarheid van jeugdhulp voor jongvolwassenen. Bij NIFP medewerkers lijkt het werkproces voor en na de invoering van het adolescentenstrafrecht vergelijkbaar.

Mogelijkheden en beperkingen

Met dit onderzoek is inzicht verkregen in de praktijk van vervolging, advisering, berechting en tenuitvoerlegging van strafzaken van jongvolwassenen waarbij het jeugdstrafrecht is toegepast vanuit het oogpunt van de praktijkprofessional. Bij de interpretatie van de resultaten van deze procesevaluatie dient rekening te worden gehouden met de volgende beperkingen. De resultaten zijn gebaseerd op informatie uit interviews. De dataverzameling is beperkt tot en met begin 2017. Mogelijk is de praktijk in de tussentijd aangepast. Verder is ten aanzien van de uitvoeringspraktijk de reikwijdte van het onderzoek beperkt voor wat betreft het toezicht bij de reclassering.

Vervolgonderzoek en aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen we enkele suggesties voor vervolgonderzoek doen.

Ten aanzien van de advisering is nader onderzoek naar het concept 'onvoltooide' ontwikkeling wenselijk. Dit concept neemt een centrale plaats in binnen het adolescentenstrafrecht, maar lijkt voor wat betreft operationalisering afhankelijk te zijn van de achtergrondkennis en -ervaring van een praktijkprofessional.

Ten aanzien van de beslissingen in het strafproces over jongvolwassenen zou de rol van advocatuur en de Raad voor de Kinderbescherming nader onderzoek behoeven. Daarnaast zou een analyse van casussen van strafzaken meer inzicht geven in de overwegingen en beslissingen ten aanzien van de speciale bejegening van jongvolwassenen in de strafrechtelijke keten en in het bijzonder met betrekking tot de advisering, vordering en berechting.

Ten aanzien van de tenuitvoerlegging is nog weinig zicht op beschikbare voorzieningen wanneer sprake is van een (jeugd)reclasseringsmaatregel voor jongvolwassenen bij wie het jeugdstrafrecht wordt toegepast. De vraag zou zich kunnen richten op welke voorzieningen voor jongvolwassenen wenselijk zijn en of er voorzieningen ontbreken.

Dit onderzoek geeft aanleiding tot de volgende aanbevelingen:

- standaardiseer screeningsinstrumenten ASR bij jongvolwassen verdachten en verbeter de afstemming door de keten;
- investeer in kennis bij het OM en de ZM over de ontwikkeling van criminele carrières bij jongvolwassenen en de (on)mogelijkheden die het jeugdstrafrecht biedt;
- overweeg bij strafzaken van 18- tot 23-jarigen waarbij sprake is van een vooropleiding aan de rechter-commissaris in te zetten op de toepassing van het 'jeugdstrafrecht, tenzij' in plaats van het huidige 'volwassenenstrafrecht, tenzij'.

Conclusie

Ruim vier jaar geleden is het adolescentenstrafrecht in Nederland ingevoerd. De focus ligt daarbij op de speciale bejegening van 18- tot 23-jarigen volgens het jeugdstrafrecht. Vanwege een nog onvoltooide ontwikkeling zouden jongvolwassen daders meer baat hebben bij het pedagogisch georiënteerde jeugdstrafrecht, dan bij het op vergelding georiënteerde volwassenenstrafrecht. Onderzoek laat zien dat in ongeveer 5% van de strafzaken tegen 18- tot 23-jarigen een jeugdsanctie wordt opgelegd. De uitvoering van het adolescentenstrafrecht lijkt in de praktijk overwegend conform de beoogde toepassing te zijn en keten breed lijkt vaak overeenstemming te zijn voor wat betreft het ingezette traject. Dit wijst op voortgang van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk.

Er worden in dit onderzoek enkele aandachtspunten gesignaleerd die ervoor kunnen zorgen dat de speciale bejegening van jongvolwassenen in de praktijk niet verloopt zoals beoogd. Zo vindt de selectie van jongvolwassenen die in aanmerking (kunnen) komen voor het jeugdstrafrecht al vroeg in de keten plaats als de informatie over de jongvolwassene in voorkomende gevallen nog beperkt is, terwijl er pas op een later moment uitgebreid wordt geadviseerd over de persoon van de verdachte. Deze vroege selectie verklaart mogelijk waarom slechts in 5% van de strafzaken tegen jongvolwassenen het jeugdstrafrecht wordt toegepast. Ten tweede lijken de gehanteerde indicaties en contra-indicaties voor het toepassen van het jeugdstrafrecht door de keten heen niet volledig te corresponderen. Bij sommige praktijkprofessio-

nals van het OM, de reclassering en de ZM heerst de overtuiging dat de ernst van het feit de toepassing van het jeugdstrafrecht in de weg staat. Dit is niet conform de memorie van toelichting. Ten derde bestaan er enkele factoren die de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen belemmeren. Zo vraagt de advisering over jongvolwassenen ten behoeve van een jeugdsanctie bij de reclassering meer inspanning dan een advies voor het volwassenenstrafrecht. Daarnaast lijkt het in voorkomende gevallen lastig om geschikte en beschikbare jeugdhulp te organiseren voor jongvolwassenen. Verder lijkt de expertise van praktijkprofessionals die te maken krijgen met jongvolwassen verdachten voornamelijk het volwassenenstrafrecht te betreffen en is er minder ervaring en kennis met de mogelijkheden die het jeugdstrafrecht biedt.

1 Inleiding

Op 1 april 2014 is het adolescentenstrafrecht in werking getreden. Met het adolescentenstrafrecht beoogt de wetgever sancties uit het jeugdstrafrecht en het volwassenenstrafrecht flexibeler te kunnen inzetten bij justitiabelen in de leeftijd van 16 tot 23 jaar (memorie van toelichting, *Kamerstukken II*, 2012/13, 33 498, nr. 3). Een belangrijk doel van het adolescentenstrafrecht is de speciale bejegening van 18- tot 23-jarigen, ook jongvolwassenen genoemd, in het (jeugd)strafrecht. Dit komt onder andere tot uitdrukking in de uitbreiding van de leeftijdsgrens voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen, maar ook door meer nadruk te leggen op de advisering in aanloop naar een terechtzitting (memorie van toelichting). Tot 1 april 2014 was het mogelijk om jongvolwassenen tot 21 jaar onder bepaalde condities (persoon van de dader of omstandigheden waaronder een delict is gepleegd; artikel 77c Sr.) te berechten volgens het jeugdstrafrecht. Deze leeftijdsgrens is nu opgehoogd tot 23 jaar. De beslissing om het jeugd- of volwassenenstrafrecht toe te passen wordt uiteindelijk door de rechter ter terechtzitting gemaakt. Desalniettemin heeft de officier van justitie een belangrijke rol doordat hij/zij in aanloop naar de zitting al kan voorsorteren op een sanctiestelsel door bijvoorbeeld het voornemen te uiten om een straf of maatregel uit het jeugdstrafrecht te vorderen. Een dergelijk voornemen brengt rechtsgevolgen met zich mee, zoals de verplichte verschijning van een jongvolwassene op zitting of een plaatsing in een justitiële jeugdinrichting (JJI) wanneer sprake is van voorlopige hechtenis. Een belangrijk punt binnen de advisering in aanloop naar een zitting, is dat er meer aandacht is voor de afweging om al dan niet het jeugdstrafrecht toe te passen bij 18- tot 23-jarigen waarbij met name ook de ontwikkelingsfase van een jongere wordt meegenomen (memorie van toelichting). De aanname hierbij is dat bij jongvolwassenen daders sprake kan zijn van een 'onvoltooide' ontwikkeling en dat zij beter af zouden zijn binnen het pedagogisch georiënteerde jeugdstrafrecht. In de memorie van toelichting wordt in het kader van een 'onvoltooide' ontwikkeling gesproken over een onvoltooide emotionele, sociale, morele of intellectuele ontwikkeling. Meer in het bijzonder gaat het om impulsregulatieproblemen en/of interferentieproblemen (onvermogen om afleidende impulsen en associaties te onderdrukken). Het traject voordat een jongvolwassene berecht wordt is dan ook van belang, namelijk daar waar het de vordering van de officier van justitie betreft en de advisering door een van de drie reclasseringsorganisaties (vanaf hier de reclassering of 3RO genoemd)¹ en het Nederlands Instituut voor Psychiatrie en Psychologie (NIFP). In de implementatie van de wetwijziging zijn dan ook door de ketenpartners diverse veranderingen doorgevoerd in hun advisering. Zo heeft het Openbaar Ministerie (OM) een wijziging aangebracht in de richtlijn voor jongvolwassen verdachten (*Staatscourant*, 2014, 2017 de richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten) en zijn door de reclassering (Buyse & Scherders, 2015) en het NIFP (Vogelvang & Kempes, 2014) aparte wegingskaders ontwikkeld ter ondersteuning voor de afweging van een jeugdstrafrechtadvies of een volwassenenstrafrecht advies. Zestien- en zeventienjarigen die een ernstig delict plegen dat de rechtsorde schokt, kunnen onder bepaalde condities (de persoon van de dader, de omstandigheden waaronder een delict is gepleegd en de ernst van het feit) volgens het volwassenenstrafrecht worden berecht. Dit kan al sinds het begin van de 20e eeuw (Kruissink & Verwers,

---

¹ Het gaat hier om de 3 reclasseringsorganisaties (3RO), bestaande uit Reclassering Nederland (RN), Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG), en Stichting Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering (LJ&R). Voor de leesbaarheid van het rapport gebruiken wij consistent de term 'de reclassering'.

2001). Het adolescentenstrafrecht brengt hierin geen verandering. Wel zijn er enkele wijzigingen doorgevoerd die betrekking hebben op 16- en 17-jarigen. Zo is het ook bij minderjarigen niet meer mogelijk om een kale taakstraf op te leggen bij zeden- en geweldsmisdrijven, zijn er aanpassingen gedaan voor het opleggen van de (voorwaardelijke en onvoorwaardelijke) maatregel Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ) en is de mogelijkheid gekomen om een PIJ-maatregel na maximale verlenging om te zetten in een maatregel tot terbeschikkingstelling (tbs; artikel 77tc Wetboek van Strafrecht [Sr.]). Het is vooralsnog niet duidelijk hoe deze veranderingen uitwerken in de praktijk. Ook is in het kader van het adolescentenstrafrecht bijvoorbeeld onduidelijk in hoeverre het adviestraject en de gegeven adviezen door de diverse ketenpartners goed op elkaar aansluiten en/of met elkaar in overeenstemming zijn.

1.1 Positionering van dit onderzoek

Het huidige onderzoek maakt deel uit van het onderzoeksprogramma Monitoring en Evaluatie van het Adolescentenstrafrecht (M&E ASR) dat het WODC in de periode van 2014 tot en met 2019 op verzoek van de Directie Sanctietoepassing en Jeugd (DSenJ) uitvoert. De evaluatie van de wet en de toepassing daarvan in de praktijk omvat diverse onderdelen, zoals een beleidstheorieconstructie, een procesevaluatie en een effectmeting. Bij een procesevaluatie gaat het om de wijze waarop onderdelen van de wet in de praktijk worden toegepast. Deze procesevaluatie is één van de vijf onderzoeken binnen het evaluatiegedeelte van het onderzoeksprogramma. Bij de overige onderzoeken gaat het om een reconstructie van de beleidstheorie en een vroege evaluatie (Van der Laan, Beerthuizen, Barendregt & Beijersbergen, 2016), een onderzoek naar de kenmerken van de jongvolwassenen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht (Prop, Van der Laan, Barendregt & Van Nieuwenhuizen, 2018), een internationale vergelijking (2019) en een effectmeting (2019). Daarnaast komen in de verschillende metingen van de Monitor Jeugdcriminaliteit (Van der Laan & Goudriaan, 2016; Van der Laan & Beerthuizen, 2018) en de Recidivemonitor (vanaf 2018) de ontwikkelingen over de tijd in aantallen jongvolwassenen die met justitie in aanraking zijn gekomen, de aan hen opgelegde sancties en hun recidive aan de orde. Sinds 2015 zijn ten behoeve van het onderzoeksprogramma bij verschillende ketenpartners kwantitatieve gegevens verzameld over de doelgroep van het adolescentenstrafrecht. Van deze data wordt bij de deelprojecten in dit onderzoeksprogramma gebruikgemaakt.

1.2 Doel- en vraagstelling

De doelstellingen van het huidige project zijn als volgt:

- 1 Inzicht krijgen in de wijze waarop de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk wordt uitgevoerd. De verschillende fasen in de keten (advisering, vordering, berechting en tenuitvoerlegging) worden onderzocht.
- 2 Nagaan of er regionale verschillen zijn in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen.
- 3 Duidelijk krijgen of de werkwijze in de praktijk volgens de uitgangspunten van de wet verloopt, waar maatwerk wordt gebruikt en waarom dat gebeurt. Als uitvoering niet conform uitgangspunten is, waarom dan niet? Mogelijkheden, knel- en verbeterpunten zoals die in de praktijk worden gesignaleerd komen aan de orde.

In dit onderzoek richten we ons op 'wat' er in de praktijk wordt uitgevoerd en 'hoe' dat gedaan wordt. De concrete uitvoering van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk in relatie tot de uitgangspunten van de wet zal worden onderzocht. Binnen deze procesevaluatie zal in het empirische deel de nadruk liggen op de groep 18- tot 23-jarigen die in aanmerking kunnen komen voor het jeugdstrafrecht. De kern van de wetswijziging betreft immers deze leeftijdsgroep en vanuit het beleid en in de praktijk zijn ook veel inspanningen op deze wijziging gericht. De drie doelstellingen zijn vertaald in de volgende centrale vragen:

- I Hoe verloopt de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen door de strafrechtelijke keten?
- II Zijn er regionale verschillen?
- III Is de uitvoering van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen conform de uitgangspunten van de wet? En zo nee, waarom niet? Welke knelpunten doen zich hierbij voor?

De strafrechtketen kan worden opgedeeld in de volgende fasen: (1) voorgeleiding door en overweging van het OM, (2) advisering door de reclassering en het NIFP, (3) vordering door het OM, (4) berechting door de zittende magistratuur (ZM), en (5) de tenuitvoerlegging. De drie centrale vragen zijn uitgewerkt in meerdere onderzoeksvragen die zich toespitsen op deze fasen van de strafrechtketen.

Ad I Toepassing door de strafrechtelijke keten

Voorgeleiding en overweging

- 1 Hoe verloopt de voorgeleiding van jeugdstrafrecht zaken bij 18- tot 23-jarigen en welke overwegingen vanuit het OM zijn daarbij van belang?
  - a Welke criteria hanteert een officier van justitie voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen? In hoeverre maakt de officier van justitie hierbij gebruik van de OM-indicatielijst?
  - b Bij welke zaken besluit een officier van justitie bij de voorgeleiding om advies over de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in te winnen bij de reclassering en/of het NIFP? Bij welke zaken besluit het OM dit niet te doen? Waarom niet?
  - c In hoeverre heeft een officier van justitie inzage gehad in het advies van de reclassering of het NIFP voorafgaand aan het opstellen van de dagvaarding?

Advisering door reclassering en NIFP

- 2 Hoe verloopt de vroege advisering door de reclassering en/of het NIFP ten behoeve van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris bij zaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht?
  - a In hoeverre wordt er in de vroege advisering door zowel de reclassering als het NIFP rekening gehouden met de ontwikkelingsfase waarin een 18- tot 23-jarige zich bevindt? Wordt er binnen de vroege adviesrapportages standaard ingegaan op een 'onvoltooide' ontwikkeling?
  - b In hoeverre is er sprake van een standaard vroeghulp door de reclassering? Wanneer wordt er tevens om een voorgeleidingsconsult van het NIFP verzocht?
  - c In hoeverre wordt de reclassering om advies gevraagd ten behoeve van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris?

- 3 Hoe verloopt de uitgebreide advisering door de reclassering en/of het NIFP ten behoeve van de rechtszitting bij zaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht?²
- In hoeverre wordt er in de uitgebreide advisering door zowel de reclassering als het NIFP rekening gehouden met de 'onvoltooide' ontwikkeling van een 18- tot 23-jarige? Welke definitie en operationalisatie van 'onvoltooide' ontwikkeling hanteren zowel de reclassering als het NIFP?
  - In hoeverre wordt bij één zaak zowel de reclassering als het NIFP gevraagd uitgebreid te adviseren? Waarom wel, waarom niet?
  - Wat is de meerwaarde van een 'dubbelrapportage' ten opzichte van een enkele rapportage?
  - Indien zowel de reclassering als het NIFP om advies worden gevraagd, leiden beide rapportages wel eens tot tegengestelde adviezen? In welke gevallen en waarom?
  - In hoeverre wordt bij de reclassering gebruikgemaakt van het wegingskader tijdens het opstellen van adviezen en in hoeverre wordt er bij het NIFP gebruikgemaakt van de wegingslijst bij het opstellen van adviezen?
  - Vindt er altijd een verzoek tot informatieoverdracht plaats bij de casusregisseur van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK)?
  - In hoeverre vinden de reclassering en het NIFP de gebruikte wegingskaders werkbaar en bruikbaar in de praktijk?

Vordering door het OM

- 4 Hoe komt de vordering ter terechtzitting door de officier van justitie tot stand bij zaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht?
- Wordt het advies van de reclassering of het NIFP altijd overgenomen in de vordering door de officier van justitie? Wanneer gebeurt dit wel en wanneer niet?
  - Indien dit niet het geval is, maar de reclassering en/of het NIFP adviseren wel de toepassing van het jeugdstrafrecht, hoe gaat een officier van justitie hiermee om?
  - In hoeverre komt de vordering door de officier van justitie ten tijde van de voorgeleiding bij de rechter-commissaris overeen met de vordering ter terechtzitting? Waarom wel, of waarom niet?

Berechting door ZM³

- 5 Hoe verloopt de berechting door de ZM bij zaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht?
- Leidt een vordering ter terechtzitting voor toepassing van artikel 77c Sr. door de officier van justitie in voorkomende gevallen tot een berechting van een

---

² De volgende deelonderzoeksvragen zijn komen te vervallen vanwege het ontbreken van betrouwbare registerdata: 'In hoeveel gevallen wordt de reclassering gevraagd om advies en in hoeveel gevallen het NIFP?' 'Hoe vaak vindt er een consultatieverzoek aan de RvdK plaats?' Dergelijke tellingen zijn op basis van de landelijke databronnen niet beschikbaar.

³ Eén van de onderzoeksvragen die betrekking heeft op de berechting is komen te vervallen. Deze onderzoeksvraag luidde 'In hoeverre is de beslissing van rechters om bij 16- en 17-jarigen een PIJ-maatregel op te leggen, in plaats van een straf of maatregel uit het volwassenenstrafrecht, afhankelijk van de mogelijkheid dat de PIJ-maatregel in de toekomst omgezet kan worden in een tbs-maatregel?' De reden hiervoor is dat de ervaringen in de praktijk te beperkt zijn om hier over te kunnen rapporteren.

- 18- tot 23-jarige volgens het jeugdstrafrecht? Indien de rechter besluit de vordering niet over te nemen, waarop baseert de rechter zijn/haar beslissing?⁴
- b Hoe vaak leidt een adviesrapportage van de reclassering of een pro-Justitia-rapportage van het NIFP waarin de toepassing van het jeugdstrafrecht bij een 18- tot 23-jarige wordt geadviseerd tot een berechting van die 18- tot 23-jarige volgens het jeugdstrafrecht? Indien de rechter besluit het advies niet over te nemen, waarop baseert de rechter zijn/haar beslissing?
- c Welke overwegingen hanteert de rechter bij de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen? En specifiek, welke overwegingen hanteert de rechter wanneer de reclassering en het NIFP tegengestelde adviezen hebben gerapporteerd?
- d In hoeverre houdt de rechter in zijn/haar oordeel rekening met de 'onvoltooide' ontwikkeling van 18- tot 23-jarigen?
- e Welke straffen en maatregelen legt de rechter op bij toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen?

Tenuitvoerlegging

- 6 Hoe verloopt de tenuitvoerlegging van de sancties die worden ingezet na berechting volgens het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen?
- a Hoe verloopt dit in het kader van de behandeling binnen de JJI's?
- b Hoe verloopt dit in het kader van begeleiding bij de (jeugd)reclassering, en in het bijzonder bij de William Schrikker Groep (WSG)⁵ in het kader van licht verstandelijke beperking (LVB) problematiek?
- c In hoeverre wordt in de tenuitvoerlegging het toegepaste strafrecht gevolgd? En indien niet het toegepaste strafrecht wordt gevolgd, waarom niet?

Ad II Regionale verschillen

- 7 Zijn er regionale verschillen in de advisering, vordering, berechting en tenuitvoerlegging van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen? En waarom?

Ad III Uitvoering in de praktijk zoals beoogd

- 8 Verloopt de uitvoering van artikel 77c Sr. in de verschillende fasen van de strafrechtelijke keten conform de uitgangspunten van de wet?
- a Komen de in de praktijk gebruikte criteria voor advisering, vordering en berechting van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen overeen met de uitgangspunten van de wet?
- b Waar doen zich afwijkingen voor en waarom? Welke vormen van maatwerk zijn er? Met andere woorden, in hoeverre wordt er beredeneerd afgeweken van de richtlijnen voor de uitvoering van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen? Hoe worden die afwijkingen gemotiveerd?
- c Welke knelpunten doen zich voor in de praktijk?

1.3 Vroege evaluatie adolescentenstrafrecht

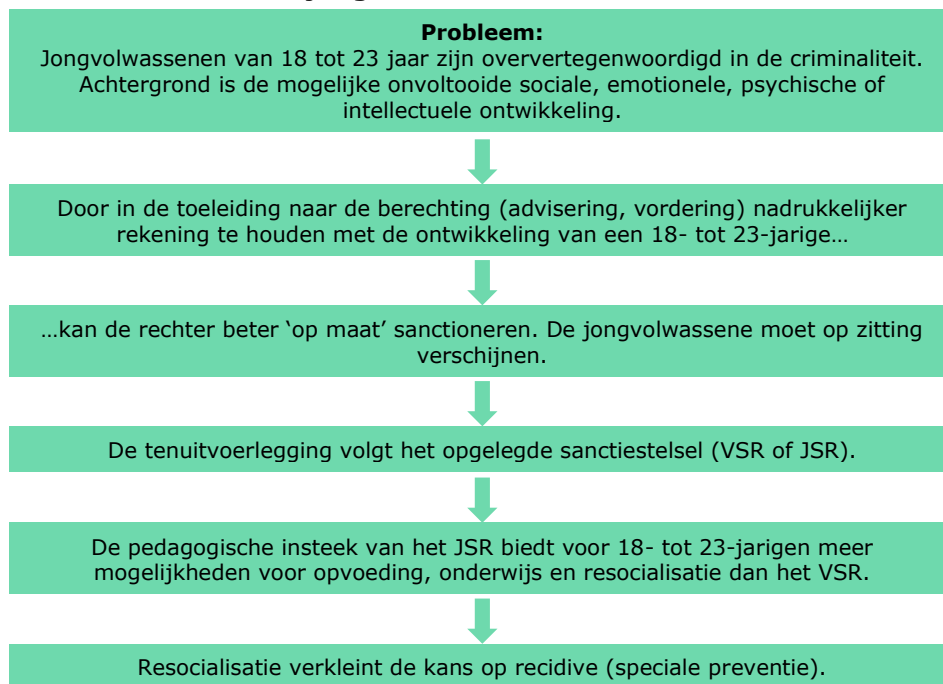
In 2016 is door Van der Laan en collega's onderzoek gedaan naar de beleidstheorie die ten grondslag ligt aan het adolescentenstrafrecht. Een reconstructie van de beleidstheorie maakt duidelijk waarvoor en waarom een beleidsinstrument in de prak-

⁴ De oorspronkelijke onderzoeksvraag naar het hoe vaak hiervan is op basis van de beschikbare data niet te beantwoorden.

⁵ De William Schrikker Groep is een landelijke instelling voor jeugdbescherming, jeugdreclassering en pleegzorg en richt zich voornamelijk op kinderen en jeugdigen met een beperking of chronische ziekte.

tijk zou werken. Met het wetsvoorstel rondom het adolescentenstrafrecht zijn drie centrale doelen beoogd (*Kamerstukken II 2012/13, 33 498, nr. 3, p. 2-4*). Allereerst meer flexibiliteit voor het toepassen van sancties rond de leeftijd van 18 jaar, waarbij de nadruk ligt op een verruimde openstelling van het jeugdstrafrecht voor jongvolwassenen. Ten tweede meer nadruk op maatschappelijke veiligheid en bescherming van slachtoffers. Een derde en tevens laatste doel is de verscherpte afbakening van jeugdsancties onderling. De nadruk bij het adolescentenstrafrecht ligt op het eerste doel, de verruiming van de toepassing van het jeugdstrafrecht voor jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 23 jaar. Het gaat hierbij in het bijzonder om de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen door de strafrechtelijke keten heen. Dat is de reden waarom we ons binnen het huidige onderzoek met name zullen richten op het eerste doel. De beleidsveronderstellingen van dit doel zijn schematisch weergegeven in figuur 1.1. Zoals in de figuur is te zien gaat hier om een keten van beleidsveronderstellingen over de werking van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen.

Figuur 1.1 Beleidsveronderstellingen toepassing jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen

Bron: Van der Laan et al (2016)

Het maatschappelijke probleem dat ten grondslag ligt aan de beleidsveronderstellingen van het adolescentenstrafrecht is dat adolescenten verantwoordelijk zijn voor een aanzienlijk deel van de criminaliteit. Verondersteld wordt hierbij dat hun emotionele, morele, psychische en intellectuele ontwikkeling mede de oorzaak is van deze oververtegenwoordiging van jeugdcriminaliteit onder adolescenten (*Kamerstukken II 2012/13, 33 498, nr. 3, p. 17*). Met de verruimde leeftijdsgrens voor de toepassing van het jeugdstrafrecht is meer nadruk komen te liggen op de toeleiding naar de sanctionering. In deze fase wordt, meer dan voorheen, rekening gehouden met de ontwikkelingsfase van een jongvolwassene. Door in de berechting de eventuele onvoltooide ontwikkeling van een jongvolwassene mee te laten wegen, kan een rechter beter op maat sanctioneren. Het uitgangspunt binnen het jeugdstrafrecht is dat zaken door een kinderrechter worden behandeld. Daar waar het de regel

is dat zaken van jongvolwassenen door de commune rechter worden afgedaan, is het in geval van toepassing van het jeugdstrafrecht ook mogelijk dat een zaak van een 18-tot 23-jarige door een jeugdrechter wordt afgedaan. Indien de rechter in de persoon van de dader aanleiding ziet om een straf of maatregel uit het jeugdstrafrecht op te leggen, volgt de tenuitvoerlegging ervan ook het opgelegde sanctiestelsel. Het jeugdstrafrecht wordt, meer dan het volwassenenstrafrecht, gekenmerkt door een pedagogische insteek waarbinnen heropvoeding van jongeren, onderwijs en resocialisatie centraal staan. Gedacht wordt dat voor een deel van de 18- tot 23-jarigen deze pedagogische insteek passender en effectiever is dan een straf of maatregel uit het volwassenenstrafrecht.

Met een procesevaluatie kunnen sociale processen die spelen in de praktijk in kaart worden gebracht en mogelijke knel- en verbeterpunten worden geïdentificeerd. Deze procesevaluatie heeft als doel dieper in te gaan op de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de dagelijkse praktijk, waarbij nadrukkelijk wordt gekeken naar de betrokken ketenpartners en de samenwerking tussen deze actoren. Daarbij wordt in het bijzonder gekeken naar eventuele knelpunten die worden ervaren door de actoren, maar ook naar werkprocessen die als positief worden ervaren.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 worden de onderzoeksmethoden die zijn gebruikt in dit onderzoek beschreven. In hoofdstuk 3 en 4 worden de resultaten weergegeven op basis van de interviews met medewerkers van de betrokken ketenpartners. In hoofdstuk 5 beschrijven we of er regionale verschillen bestaan in de berechting van 18- tot 23-jarigen volgens het jeugdstrafrecht. In hoofdstuk 6 volgt een slotbeschouwing waarin eerst de onderzoeksvragen worden beantwoord en vervolgens de toepassing van de speciale bejegening van jongvolwassenen door de strafrechtelijke keten wordt beschreven. We geven vervolgens enkele aanbevelingen en gedachten voor vervolgonderzoek alvorens te eindigen met een conclusie.

2 Methode

Deze procesevaluatie is onderdeel van een groter onderzoeksprogramma, waarbinnen over een langere periode van verschillende ketenpartners diverse type gegevens worden verzameld. Daarom worden in dit onderzoek diverse methoden gebruikt om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Zo worden er ten eerste vanwege de exploratieve aard van de procesevaluatie kwalitatieve gegevens gebruikt om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Ten tweede maken we ook gebruik van meer kwantitatieve data die door ketenpartners in hun managementsystemen zijn geregistreerd. We gebruiken dan vooral data van het OM zoals beschikbaar in hun database RAC-min.

2.1 Interviews met medewerkers van ketenpartners

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn interviews met medewerkers van ketenpartners gehouden. Met deze interviews kregen we meer inzicht in de wijze waarop de uitvoering van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk verloopt en welke mogelijke knelpunten zich voordoen. Deze informatie is namelijk niet allemaal uit bronregistraties van ketenpartners te halen. Bij de ketenpartners gaat het in dit onderzoek om het Openbaar Ministerie (OM), de reclassering, het Nederlands Forensisch Instituut voor Psychologie en Psychiatrie (NIFP), de rechterlijke macht (ZM), de justitiële jeugdinstellingen (JJI's) en de William Schrikker Groep (WSG).

2.1.1 Steekproef

De insteek was om per ketenpartner tien personen te interviewen. Hierbij ging het vooral om medewerkers die in de operationele sfeer te maken *kunnen* hebben met 18- tot 23-jarigen waarbij het jeugdstrafrecht is geïndiceerd (OM), geadviseerd (reclassering, NIFP), toegepast (ZM) en uitgevoerd (jeugdreclassering, WSG, JJI's). Er is bij de selectie van personen om te interviewen geprobeerd variatie aan te houden in hoe vaak een praktijkprofessional in zijn of haar dagelijkse werk te maken heeft met zaken van 18- tot 23-jarigen die mogelijk in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. In tabel 2.1 staat hoeveel medewerkers van iedere ketenpartner er zijn gesproken in het kader van dit onderzoek. Tevens is in tabel 2.1 te zien welke functie zij hadden en in welke regio van Nederland zij werkzaam waren. Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de speciale bejegening van jongvolwassenen in de praktijk zijn medewerkers gesproken met een jeugdspecialisatie (bijvoorbeeld jeugdofficieren van justitie en kinderrechters), maar ook medewerkers zonder jeugdspecialisatie. Binnen de reclassering zijn zowel adviseurs als toezichthouders gesproken. Adviseurs houden zich voornamelijk bezig met het maken van adviesrapportages ten behoeve van een raadkamerzitting of ten behoeve van de terechtzitting, terwijl toezichthouders zich voornamelijk bezighouden met de begeleiding van de jongvolwassene binnen de kaders en voorwaarden die door de rechtbank zijn opgelegd. Er zijn medewerkers van ieder van de drie reclasseringsorganisaties bevroegd, waarbij rekening is gehouden met landelijke spreiding.

Tabel 2.1 Interviews ketenpartners

Functie	Aantal	Arrondissement/regio
<i>Openbaar Ministerie</i>		Arrondissement
Jeugdofficier van justitie ^a	6	Den Haag; Rotterdam; Noord-Nederland; Oost-Nederland, Utrecht
Officier van justitie	3	Rotterdam; Noord-Holland
<i>Reclassering</i>		Regio
Adviseur reclassering	10	RN ^b Utrecht; RN Den Haag; LJ&R ^c Rotterdam; RN Roermond; LJ&R Groningen
Toezichthouder reclassering	3	RN Nijmegen; SVG ^d Groningen
Werkbegeleider	2	Iriszorg Nijmegen; SVG Den Haag
<i>NIFP</i>		Regio
Psycholoog ^e	5	Utrecht; Arnhem; Den Bosch; Amsterdam
Psychiater ^f	5	Zwolle; Den Haag; Den Bosch; Amsterdam; Utrecht
<i>Zittende magistratuur^g</i>		Rechtbank
Rechter-commissaris	3	Midden-Nederland; Amsterdam
Kinderrechter	3	Oost-Brabant; Zeeland-West-Brabant; Rotterdam
Rechter	4	Rotterdam; Midden-Nederland; Limburg; Gelderland
<i>Jeugdreclassering</i>		Regio
Jeugdreclasseerder WSG ^h	3	Breda; Rotterdam; Utrecht
Jeugdreclasseerder JB/JR ⁱ	7	Den Bosch; Arnhem; Zwolle; Leeuwarden; Leiden; Amsterdam
Procesregisseur LJ&R	1	Groningen
<i>Justitiële jeugdinstelling</i>		JJI
Gedragsdeskundige	5	JJI Lelystad; JJI De Hartelborgt; JJI Den Hey-Acker
Pedagogisch medewerker	2	JJI Teylingereind

^a De term jeugdofficier van justitie is geen officiële benaming. Om het onderscheid aan te geven tussen de officieren van justitie die voornamelijk jeugdzaken behandelen en de officieren van justitie die dit niet doen maken we hier wel gebruik van deze omschrijving.

^b RN = Reclassering Nederland.

^c LJ&R = Stichting Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering.

^d SVG = Stichting Verslavingsreclassering GGZ.

^e Vier psychologen hadden als specialisatie 'jeugd'.

^f Vier psychiaters hadden als specialisatie 'jeugd'.

^g De interviews die zijn gehouden met respondenten van de ZM bevatten vragen die alleen door rechter-commissarissen beantwoord konden worden en vragen die alleen door zittingsrechters beantwoord konden worden. Als gevolg daarvan is het niet mogelijk dat alle tien de geïnterviewde rechters op alle vragen antwoord gaven op de interviewvragen.

^h WSG = William Schrikker Groep, bestaande uit jeugdbescherming en jeugdreclassering.

ⁱ JB/JR = jeugdbescherming / jeugdreclassering.

In dit onderzoek hebben we ons beperkt tot de praktijk van het strafproces en direct gelieerde partijen. Met de komst van de Jeugdwet in 2015 is er echter ten aanzien van de uitvoering van de jeugdreclassering ook een rol voor de gemeente weggelegd. Het voert buiten de reikwijdte van dit onderzoek om daar nader op in te gaan, maar in box 2.1 wordt wel een beknopte uitleg gegeven van hun rol ten aanzien van artikel 77c Sr.

Box 2.1 Jeugdwet en artikel 77c Sr.

Met de komst van de Jeugdwet op 1 januari 2015 is de jeugdzorg (inclusief jeugdbescherming en jeugdreclassering) overgeheveld naar de gemeenten. Sindsdien zijn gemeenten verantwoordelijk geworden voor de provinciale geïndiceerde jeugdzorg, de gesloten jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren (jeugd-ggz), zorg voor jeugd met een licht verstandelijke beperking (jeugd-lvb), ggz. Dit in het kader van het jeugdstrafrecht (forensische zorg), jeugdbescherming en jeugdreclassering. Gemeenten hebben een jeugdhulpplicht. Zo is het de taak van de gemeente om te voorzien in kwalitatief aanbod van jeugdbescherming en jeugdreclassering verdeeld over voldoende gecertificeerde instellingen. Dit geldt ook voor 18- tot 23-jarigen indien sanctionering volgens het jeugdstrafrecht heeft plaatsgevonden. De in het vonnis beschreven jeugdhulp voor 18- tot 23-jarigen moet vervolgens door de gemeenten beschikbaar worden gesteld, ook wanneer deze hulp in eerste instantie niet ingekocht blijkt te zijn.

Dit onderzoek bevat geen aparte onderzoeksvraag waarin wordt ingegaan op de rol van de gemeente als een ketenpartner bij de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk. Binnen dit onderzoek beperken we ons tot de betrokken ketenpartners die in de strafrechtelijke keten een rol spelen bij de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. De focus ligt daarbij op die ketenpartners die al vroeg in de strafrechtelijke keten een belangrijke rol spelen in onder andere de selectie van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Dit omdat met de komst van het adolescentenstrafrecht, er meer nadruk is komen te liggen op de advisering in de aanloop naar een zitting.

In de uitvoeringspraktijk lijkt sprake te zijn van doorkruising met de Jeugdwet die op 1 januari 2015 als vervanging voor de Wet op de jeugdzorg is ingegaan. Gemeenten zijnsindsdien verantwoordelijk voor onder andere het tijdig bieden van juiste hulp op maat binnen de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Dit geldt daarmee ook voor jongvolwassenen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht. Een eerste evaluatie van de Jeugdwet is eind 2016 uitgevoerd (Friele et al., 2018).

2.1.2 Semigestructureerde interviews

Er is gebruikgemaakt van semigestructureerde interviews die toegespitst waren op iedere ketenpartner. De topics van de interviews zijn gedestilleerd uit de onderzoeksvragen over de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk. Daar waar we het hebben over de toepassing van het adolescentenstrafrecht, betreft het dus jongvolwassenen van 18 tot 23 jaar die in aanmerking komen voor het jeugdstrafrecht (artikel 77c. Sr.). De opbouw van ieder interview is in lijn met het verloop van de (jeugd)strafrechtketen. Zo werden officieren van justitie bevraagd over de voorgeleiding aan de rechter-commissaris, over het gebruik van de OM-indicatielijst, het gebruik van adviesrapportages van de reclassering en/of het NIFP en de totstandkoming van de vordering ter terechtzitting.

De interviews namen, afhankelijk van de input van de persoon die werd geïnterviewd, tussen de 45 minuten en 1 uur en 30 minuten in beslag. De interviews bij het OM zijn afgenomen in de periode november 2016 tot en met april 2017. Bij de reclassering zijn tussen september en november 2016 medewerkers geïnterviewd en bij het NIFP in januari en februari van 2017. Tussen november 2016 en mei 2017 zijn medewerkers van de ZM gesproken en tussen februari en april 2017 zijn medewerkers vanuit de jeugdbescherming en jeugdreclassering geïnterviewd. Tot slot zijn interviews bij de JJI's afgenomen tussen maart en april 2017.

2.1.3 Dataverwerking en -bewerking van interviews

Bij het afnemen van de interviews zijn we uitgegaan van een maximum aantal interviews per ketenpartner en is gewerkt aan de hand van het principe van *verzadiging*. Dit houdt in dat wanneer er geen nieuwe informatie meer uit de interviews kwam, er geen nieuwe interviews meer werden ingepland. Alle interviews zijn opgenomen met behulp van een audiorecorder en vervolgens integraal uitgewerkt in tekstbestanden. Voor de digitale verwerking van kwalitatieve informatie uit de interviews is gebruikgemaakt van het softwareprogramma MAXQDA.⁶ Met behulp van dit programma is de tekst uit de interviews geanalyseerd door codes te koppelen aan relevante stukken tekst. De codes corresponderen met de onderzoeksvragen uit het onderzoek. Op deze manier was het mogelijk om gelijktijdig de essentiële tekstfragmenten uit alle interviews gelijktijdig te verwerken in het huidige rapport. Het doen van kwantitatieve uitspraken op basis van kwalitatieve interviews is lastig. Omdat er geen landelijk willekeurige steekproef is getrokken bij het afnemen van de interviews, is tevens voorzichtigheid geboden met het generaliseren van bevindingen uit de interviews. Zo is niet altijd vanuit ieder arrondissement een vertegenwoordiger van iedere ketenpartner gesproken. Ook is het mogelijk dat in de periode tussen het afnemen van de interviews en het verschijnen van dit rapport er stappen zijn ondernomen binnen de betrokken ketenpartners om werkprocessen te verbeteren.

2.2 Registratie van strafzaken door het OM

Naast interviews is gebruikgemaakt van gegevens over strafzaken die in eerste aanleg zijn afgedaan afkomstig uit het registratiesysteem van het OM. Van alle 18- tot 23-jarigen die in de periode april 2014 tot en met december 2016 bij het OM zijn ingestroomd, zijn beschikbare gegevens opgevraagd.

2.2.1 Bron

De gebruikte bron voor de empirische verkenning van onder meer afdoeningsgegevens is RAC-min, welke een afgeleide is van Rapsody Centraal (RAC). RAC is het landelijk bestand voor beleid en beheer van het Parket Generaal en is gebaseerd op de centrale registratiesystemen van de arrondissementparketten (COMPAS en GPS). Deze bron is beschikbaar gemaakt aan het WODC om gebruikt te worden voor wetenschappelijk en beleidsonderzoek en bevat alle justitiële beslissingen die genomen zijn door het OM en de ZM. Het gaat hier om afdoeningsgegevens van strafzaken in eerste aanleg, welke delicten erin voorkwamen en ook enkele kenmerken van de daders en verdachten in deze strafzaken.

2.2.2 Selectie van strafzaken

Wij richten ons op alle in eerste aanleg afgedane (straf)zaken van 18- tot 23-jarigen. Wij houden daarbij enkele beperkingen aan. Ten eerste, beperken wij ons tot strafzaken welke misdrijven betreffen en in eerste aanleg zijn afgedaan door een rechter. Alleen een rechter kan ervoor kiezen het jeugdstrafrecht toe te passen bij jongvolwassenen in strafzaken, waardoor deze andere soorten zaken niet relevant zijn. Kantonzaken met overtredingen en strafzaken eindigend in een transactie of strafbeschikking door de officier van justitie zijn buitengesloten. Ten tweede beperken wij ons tot strafzaken die eindigen in een strafoplegging of schuldvaststelling

---

⁶ MAXQDA 12 (Release 12.1.0).

zonder straf – gehele vrijspraak voor alle feiten, septs of andere technische uitspraken (zoals OM niet ontvankelijk) worden niet meegenomen. Ten derde beperken wij ons tot strafzaken waarin ten minste één van de vervolgte delicten gepleegd is in de leeftijd van 18 tot 23 jaar. Wanneer er delicten op verschillende leeftijden zijn gepleegd, is de leeftijd tijdens het laatst gepleegde delict leidend. Verder worden zaken waarin ook delicten op 23-jarige leeftijd of ouder gepleegd waren, naast delicten gepleegd in de leeftijd van 18 tot 23 jaar, uitgesloten. Voor deze pleegleeftijdselectie wordt, zover bekend, rekening gehouden met de pleegleeftijd van delicten in gevoegde zaken. Als laatste, strafzaken die behandeld zijn door de Landelijk Parket (LP) of het Functioneel Parket (FP)⁷ zijn uitgesloten bij de analyses naar de regionale verschillen in paragraaf 5.2. De reden hiervoor is dat het aantal jeugdstrafrechtzaken binnen deze administratieve arrondissementen verwaarloosbaar is in de geregistreerde data. Voor de analyses over de landelijke toepassing van het jeugd- en volwassenenstrafrecht in paragraaf 5.1, hebben we deze strafzaken wel meegenomen. Er wordt gekeken naar de instroomperiode april 2014, de maand van invoering van het adolescentenstrafrecht, tot en met december 2016.

2.2.3 Bepaling van toepassing jeugd- of volwassenenstrafrecht, sancties en voorwaarden

Of er wel of niet jeugdstrafrecht is toegepast bij jongvolwassenen is bepaald aan de hand van twee indicatoren binnen RAC-min. Ten eerste is gekeken naar de indicator jeugdstrafrecht, welke aangeeft of het jeugd- of volwassenenregime van toepassing was binnen de strafzaak. Ten tweede is gekeken naar de (afgeleide) indicator jeugdsanctie, welke aangeeft of er een jeugd-sanctie is opgelegd (bijv. jeugddetentie of PIJ-maatregel). Wanneer ten minste één van deze twee indicatoren het jeugdregime suggereert, dan wordt de strafzaak tegen de jongvolwassene gezien als zijnde afgedaan via het jeugdstrafrecht. Zo niet, dan wordt de strafzaak gezien, als zijnde afgedaan volgens het volwassenenstrafrecht. Deze werkwijze is onderzocht door Barendregt, Beerthuisen, Vink, Leertouwer & Van der Laan (2016) en eerder toegepast in de vroege evaluatie van het adolescentenstrafrecht (Van der Laan et al., 2016). Type sanctie en de wel of niet aanwezigheid van bijzondere voorwaarden zijn bepaald aan de hand van de relevante indicatoren in RAC-min.

---

⁷ Het Landelijk Parket bestrijdt (inter)nationaal georganiseerde en ondermijnende criminaliteit. Denk aan mensenhandel, terrorisme, drugshandel, witwassen van misdaadgeld, internationale (oorlogs)misdrijven, kinderporno en kinderseksuatie en cybercrime. Het Functioneel Parket is een specialistisch, landelijk opererend onderdeel van het OM, dat zich toelegt op de bestrijding van complexe fraude en milieucriminaliteit en in het afwikkelen van complexe ontnemingszaken.

3 Fase van vervolging

In dit hoofdstuk staat de fase van de vervolging van 18- tot 23-jarigen die mogelijk via het jeugdstrafrecht kunnen worden berecht centraal. We beschrijven op basis van interviews met medewerkers van het OM, de reclassering en het NIFP hoe zij invulling geven aan hun taken bij strafzaken met jongvolwassenen verdachten waarbij het jeugdstrafrecht wordt overwogen. De onderzoeksvragen 1 tot en met 4 staan centraal in dit hoofdstuk. Ze corresponderen met de verschillende (opeenvolgende) fasen van de (jeugd)strafrechtketen. Zo komt in paragraaf 3.1 de vordering van de officier van justitie bij 18- tot 23-jarigen aan de orde (onderzoeksvragen 1 en 4). Vervolgens gaan we in paragraaf 3.2 in op de advisering door de reclassering en het NIFP ten behoeve van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris (onderzoeksvraag 2), gevolgd door een beschrijving van de advisering van deze ketenpartners ten behoeve van de terechtzitting in paragraaf 3.3 (onderzoeksvraag 3). Iedere paragraaf begint met een beknopte beschrijving van hoe de uitvoering van strafzaken van 18- tot 23-jarige verdachten waarbij het jeugdstrafrecht wordt overwogen volgens de memorie van toelichting van de wet omtrent het adolescentenstrafrecht is beoogd,⁸ de ketenafspraken die zijn gemaakt tussen de verschillende ketenpartners,⁹ en richtlijnen die zijn opgesteld door de ketenpartners zelf. Vervolgens beschrijven we de praktijkervaringen op basis van informatie die is verkregen uit de interviews met praktijkdeskundigen.

3.1 Vordering door het OM

In deze paragraaf staat de vordering door de het OM in zaken van 18- tot 23-jarigen waarbij de officier van justitie een jeugdsanctie overweegt centraal. Het gaat hierbij om onderzoeksvragen 1 en 4. Onderzoeksvraag 1 luidt 'Hoe verloopt de voorgeleiding van jeugdstrafrecht zaken bij 18- tot 23-jarigen en welke overwegingen vanuit het OM zijn daarbij van belang?' Onderzoeksvraag 4 luidt 'Hoe komt de vordering ter terechtzitting door de officier van justitie tot stand bij zaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht?' We beginnen in paragraaf 3.1.1 met een algemene beschrijving van het proces en de ketenafspraken die zijn gemaakt. Deze zouden inzicht moeten geven in hoe de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk is beoogd. Vervolgens beschrijven we op basis van de interviews met officieren van justitie hoe het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de dagelijkse praktijk wordt toegepast (paragraaf 3.1.2).

3.1.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken

Ten aanzien van de vordering van de officier van justitie in zaken die jongvolwassenen betreffen waarbij een jeugdsanctie wordt overwogen zijn twee belangrijke momenten in het vervolgingsproces te onderscheiden. Ten eerste de fase tot en

---

⁸ We beperken ons hierbij tot een algemene beschrijving van de werkprocessen van de ketenpartners. Tussen arrondissementen kunnen accentverschillen bestaan.

⁹ Hierbij is voornamelijk gebruikgemaakt van het rapport van Poppens en Janse de Jonge (2014) waarin de ketenafspraken ten behoeve van de uitvoering van de wetswijziging staan beschreven. Dit rapport is ten behoeve van de implementatie van de wet omtrent het adolescentenstrafrecht opgesteld door het ministerie van Justitie en Veiligheid.

met de vordering van de officier van justitie ten tijde van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris en ten tweede de vordering van de officier van justitie ten tijde van de berechting (vordering ter terechtzitting). Deze twee fasen zullen binnen deze paragraaf afzonderlijk van elkaar worden besproken.

Fase tot en met de vordering ten tijde van voorgeleiding aan de rechter-commissaris

Nadat bij de politie een verdachte is aangehouden vanwege een vermoeden van een strafbaar feit en deze verdachte is doorgestuurd naar het OM zijn er twee routes van vervolg mogelijk welke overwegend afhankelijk lijkt van de ernst van het feit. Met name de veelvoorkomende criminaliteit wordt eerst besproken aan een zogenoemde ZSM-tafel. Bijna drie kwart van de zaken met veelvoorkomende criminaliteit wordt in het kader van een ZSM-tafel besproken (Thomas et al., 2016). Exacte cijfers over het aantal zaken van 18-23-jarigen dat aan de ZSM-tafel wordt besproken, zijn er niet, maar het is aannemelijk dat een aanzienlijk deel van de zaken tegen 18- tot 23-jarigen worden besproken aan een ZSM tafel. Aan deze zogenoemde ZSM-tafel nemen deel de politie en het OM en in veelvoorkomende gevallen ook andere ketenpartners als de reclassering. ZSM staat voor zorgvuldig, snel en op maat (OM, 2017a). Aan de ZSM-tafel wordt voor 18- tot 23-jarigen de afweging gemaakt of zij in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. De afweging of een 18- tot 23-jarige in aanmerking komt voor de toepassing van het jeugdstrafrecht valt binnen de reguliere processtappen bij ZSM (Poppens & Janse de Jonge, 2014). De officier van justitie kan in die gevallen waarbij de toepassing van het jeugdstrafrecht wordt overwogen, dit voornemen opnemen in de dagvaarding. Een verdachte kan met het uitreiken van de dagvaarding huiswaarts worden gezonden, maar een officier van justitie kan op dit moment ook voor een voorgeleiding bij de rechter-commissaris kiezen. Daarnaast kan een officier van justitie besluiten om de reclassering te verzoeken¹⁰ nader onderzoek te doen naar de verdachte.

Ook bij zaken van 18- tot 23-jarigen die niet via ZSM gaan moet de afweging worden gemaakt of zij in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Deze route wordt voornamelijk ingezet bij meer ernstige delicten. In dergelijke gevallen of wanneer een zaak van een jongvolwassen verdachte vanuit ZSM wordt voorgeleid, kan een persoon worden aangehouden en in voorarrest worden geplaatst. Tijdens het voorarrest wordt van verschillende ketenpartners op meerdere momenten een handeling verwacht. Zo worden de reclassering en het NIFP betrokken om advies uit te brengen over de persoon van de verdachte, een officier van justitie moet besluiten of het wenselijk is dat een verdachte langer in voorarrest blijft en een rechter-commissaris toetst de rechtmatigheid van een inverzekeringstelling. Vanwege de betrokkenheid van meerdere ketenpartners tijdens de fase van het voorarrest lichten we deze uitgebreid toe.

Het voorarrest bestaat uit verschillende fasen waarbij er steeds opnieuw wordt getoetst of er voldoende verdenking bestaat om een verdachte langer vast te houden. Een verdachte kan eerst maximaal negen uren worden opgehouden voor verhoor door de politie waarbij een verlenging van zes uren van het verhoor op het politiebureau mogelijk is.¹¹ De officier van justitie kan vervolgens besluiten of een persoon langer in voorarrest blijft. Vanaf dat moment begint de inverzekeringstelling welke

---

¹⁰ De reclassering kan bovendien ook ongevraagd advies geven. Zie paragraaf 3.2 voor de advisering ten behoeve van de voorgeleiding en paragraaf 3.3 voor de advisering ten behoeve van de terechtzitting.

¹¹ De tijd tussen 00.00 uur en 09.00 uur wordt niet meegeteld.

maximaal zes dagen kan duren en plaatsvindt op het politiebureau. Na deze periode is het de bedoeling dat er wordt voorgeleid aan een rechter-commissaris om de rechtmatigheid van de invezekeringstelling te toetsen. Deze rechtmatigheidstoets vindt vaak gelijktijdig met de vordering inbewaringstelling plaats. De rechter-commissaris beslist op basis van beschikbare informatie vanuit de vroeghulp over de vordering en kan een verdachte, na toewijzing van de vordering, maximaal veertien dagen in bewaring stellen. In dat geval kan een verdachte worden overgebracht naar een Huis van Bewaring (HvB) of een JJI. De gevangenhouding, die onderdeel van de voorlopige hechtenis is, wordt in beginsel met dertig dagen opgelegd en kan twee keer met dertig dagen worden verlengd door de rechtbank. Dit betekent dat er in totaal drie raadkamerzittingen kunnen zijn, bij oplegging van de gevangenhouding en twee keer een mogelijke verlenging.

Al vroegtijdig in het proces beoordeelt een officier van justitie of er aanleiding is om het jeugdstrafrecht toe te passen bij een jongvolwassene. Indien de officier van justitie bij de vordering inbewaringstelling aangeeft voornemens te zijn om de toepassing van het jeugdstrafrecht te vorderen, is het de bedoeling dat een jongvolwassene in een JJI geplaatst wordt.

Om de officier van justitie behulpzaam te zijn bij zijn of haar overweging om bij een jongvolwassene een jeugdstrafrechttraject in te zetten zijn criteria beschikbaar. Er zijn twee versies van de criteria die enigszins van elkaar verschillen. Omdat ons empirisch onderzoek halverwege deze periode plaatsvond beschrijven we beide. Ten eerste zijn in de richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten van het OM (OM-richtlijn jeugd en adolescenten) criteria genoemd die van belang zijn bij de overweging om al dan niet het jeugdstrafrecht toe te passen (*Staatscourant*, 2014, 2017). Die criteria betreffen enkel *indicaties* voor de toepassing van het jeugdstrafrecht en zijn (1) of een jongvolwassene nog naar school gaat, (2) of een jongvolwassene nog bij zijn ouders thuis woont, (3) of een jongvolwassene begeleiding nodig heeft in verband met een (licht) verstandelijke beperking, en (4) of een jongvolwassene open staat voor begeleiding en een meer opvoedkundige aanpak. De OM-richtlijn jeugd en adolescenten bevat geen contra-indicaties. Ten tweede zijn er de criteria die zijn opgesteld ten tijde van de implementatie van het adolescentenstrafrecht door beleidsmakers van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het gaat hier om de zogenoemde OM-indicatielijst¹² (Poppens & Janse de Jonge, 2014). Deze OM-indicatielijst is afgeleid van het landelijk wegingskader van de reclassering, echter komt niet geheel overeen. De OM-indicatielijst is opgesteld omdat werd aangenomen dat een advies op basis van het uitgebreide wegingskader van de reclassering niet direct beschikbaar zou zijn na het verhoor van een verdachte. De OM-indicatielijst bestaat uit drie indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen en drie contra-indicaties.

Indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen zijn:

- 1 de verdachte jongvolwassene gaat nog naar school;
- 2 de verdachte jongvolwassene woont nog bij opvoeders/verzorgers;
- 3 de verdachte jongvolwassene heeft een LVB (blijkt uit dossier).

---

¹² In het rapport van Poppens en Janse de Jonge (2014) wordt versie 1.0 van de OM-indicatielijst beschreven. Hierbij werd vermeld dat de lijst toen nog in ontwikkeling was en mogelijk aangepast zou worden in samenwerking met de parketten.

Contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen zijn:

- 1 de verdachte jongvolwassene weigert mee te werken aan begeleiding;
- 2 aard/ernst van het delict;
- 3 mate van justitiële voorgeschiedenis.

De indicaties uit de OM-richtlijn en de OM-indicatielijst verschillen van elkaar. De contra-indicatie 'weigert mee te werken aan begeleiding' staat in de OM-richtlijn positief geformuleerd, namelijk als 'open staan voor begeleiding'. Verder ontbreken de twee contra-indicaties 'aard/ernst van het delict' en 'mate van justitiële voorgeschiedenis' in de OM-richtlijn.

Kortom, aan de hand van de OM-richtlijn of OM-indicatielijst kan een officier van justitie besluiten om in de vordering inbewaringstelling op te nemen voornemens te zijn het jeugdstrafrecht toe te passen.

Vordering ter terechtzitting

Wanneer een officier van justitie het jeugdstrafrecht heeft gevorderd bij een 18- tot 23-jarige verdachte en de terechtzitting dient zich aan, zal de zaak door een Politierechter of een meervoudige kamer worden behandeld. De terechtzitting is dan ook openbaar en persoonlijke omstandigheden worden in beginsel ook in het openbaar besproken, tenzij de voorzitter anders bepaalt. Wel geldt voor verdachten een verschijningsplicht (495a Wetboek van Strafvordering [Sv.]), welke voor de ouders niet geldt. Uiteindelijk wordt pas ter terechtzitting definitief het standpunt van de officier van justitie bepaald (vordering ter terechtzitting), nadat er uitgebreid onderzoek door de reclassering en/of het NIFP is gedaan. Naar aanleiding van de adviesrapportages van de reclassering of het NIFP kan de vordering van de officier van justitie eventueel wijzigen.

3.1.2 Praktijkervaringen van officieren van justitie tot en met de voorgeleiding

In dit onderzoek zijn negen officieren van justitie geïnterviewd over hun ervaringen in de praktijk bij zaken van jongvolwassenen die in aanmerking komen voor het jeugdstrafrecht. De vragen in de interviews hadden dan ook allemaal betrekking op zaken van 18- tot 23-jarigen waarin bij de vordering een jeugdstrafrechtsanctie wordt overwogen. Het ging om zes jeugdofficieren van justitie en drie 'commune' officieren van justitie.

De voorgeleiding van 18- tot 23-jarigen waarbij de toepassing van het jeugdstrafrecht wordt overwogen verloopt volgens enkele respondenten in principe hetzelfde als alle andere zaken van volwassenen, behalve dat er een onderdeel is toegevoegd over het adolescentenstrafrecht op het voorgeleidingsformulier (OM1, OM3). Een officier van justitie moet aangeven of de verdachte in de leeftijdsgroep 18- tot 23-jarigen valt en of het jeugdstrafrecht van toepassing is (OM1). Uit de interviews blijkt dat het officieren ontbreekt aan bekendheid met het adolescentenstrafrecht (OM1, OM3, OM4, OM5, OM8). Zoals verwoord door één van de officieren van justitie: '*Het ontbreekt de meeste officieren aan bekendheid met het fenomeen [red. toepassing 77c Sr.] en hoe het precies werkt (OM1).*' Een andere officier van justitie zegt: '*Het [red. overwegen van een vordering volgens het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen] is nog geen automatisme zoals het zou moeten worden*' (OM3).

Van een officier van justitie wordt verwacht dat op het voorgeleidingsformulier wordt aangegeven of het jeugdstrafrecht wordt gevorderd (OM1, OM3). Het gaat

hier om een inhoudelijke beoordeling die als lastig wordt ervaren door enkele geïnterviewde officieren van justitie (OM1, OM9). De reclassering heeft op dat moment nog niet altijd een advies beschikbaar. Dit zorgt ervoor dat een officier van justitie op een informatieachterstand staat (OM1, OM5, OM8). Het advies van de reclassering voorafgaand aan de voorgeleiding blijkt wenselijk en vaak ook doorslaggevend in het al dan niet vorderen van het jeugdstrafrecht (OM7, OM8). Hier zou de politie mogelijk een belangrijkere rol kunnen spelen door meer specifieke informatie naar boven te krijgen in het verhoor van de verdachte, door bijvoorbeeld standaard de SCIL¹³ af te nemen (OM5). Een enkele officier geeft aan bij een informatieachterstand het gesprek aan te gaan met de jongvolwassen verdachte (OM2).

Het organiseren van een vordering volgens het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen kost aanmerkelijk meer tijd dan een vordering volgens het volwassenenstrafrecht bij dezelfde doelgroep (OM2). Er is vaker sprake van overleg, er zijn meer momenten waarbij van een officier een handeling wordt verwacht en officieren zijn meer bezig met adviesrapportages (OM2).

ZSM

Uit meerdere interviews komt een positief beeld naar voren voor wat betreft de behandeling van potentiële adolescentenstrafrecht zaken bij de ZSM-tafel welke toegang geeft tot alle belangrijke informatie vanwege het samenkomen van alle betrokken ketenpartners (OM4, OM6, OM8). Zo kan informatie vanuit het OM direct gekoppeld worden aan beschikbare informatie van de reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming (OM4). Een actieve en assertieve houding van alle betrokken ketenpartners wordt in dit proces gewaardeerd (OM4, OM8). Het knelpunt doet zich volgens één van de officieren dan ook veel meer voor bij zaken die *niet* via de ZSM binnenkomen (OM4). Bij die zaken wordt van een officier veel meer een proactieve houding verwacht in het aansturen van ketenpartners om zo de juiste informatie over een verdachte boven tafel te krijgen (OM4). De verschillende ketenpartners zitten daar immers niet standaard met elkaar rond tafel (OM4).

Het boven geschetste beeld wordt echter niet door alle officieren van justitie bevestigd. Een enkele officier stelt namelijk dat het bij zaken die via ZSM worden behandeld lastiger is om te beoordelen of een vordering volgens het jeugdstrafrecht wenselijk is (OM3). Het oormerken van deze zaken als potentiële jeugdstrafrecht afdoeningen moet snel worden gedaan waardoor er vanaf gezien wordt meldt deze jeugdofficier (OM3). Uitvoeriger onderzoek door bijvoorbeeld de reclassering gaat ten koste van de snelheid van de behandeling van de zaken en wordt daarom niet altijd gedaan (OM3). Hierdoor is het mogelijk dat zaken die wel in aanmerking kwamen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht worden gemist (OM3). Zo stelt deze jeugdofficier: *'Het is lastig om zaken te oormerken, te labelen. Dat gaat bij preventieve zaken wel goed, maar als ik nog aan ZSM denk is het labelen daar heel lastig. Bij ZSM moeten zaken vrij snel gedaan worden. Om daar de beslissing te maken van "we gaan hier iets atypisch doen", dus ook meteen een dagvaarding uitreiken waar dat voornemen al verwoord staat, komt in mijn ervaring vrij weinig voor. Komt in mijn beleving juist doordat het allemaal zo snel moet. Soms wil men een uitvoeriger onderzoek van de reclassering hebben voordat je het op een dagvaarding zet, maar dit gaat ten koste van de snelheid. Ik sluit niet uit en denk ook*

---

¹³ De SCIL is geschikt om snel te screenen op een mogelijke LVB. Het gaat om een korte screeningslijst die in negen van de tien gevallen een LVB correct voorspelt (Kaal, Nijman & Moonen, 2015).

dat het zo is dat dit teweegbrengt dat wij wel eens zaken missen die voor het adolescentenstrafrecht in aanmerking zouden kunnen komen' (OM3).

Contact met rechter-commissaris

Verschillende officieren benadrukken de rol die een rechter-commissaris heeft (OM1, OM3, OM4). Wanneer een vroeghulrapport van de reclassering direct naar de rechter-commissaris zou gaan, kan de rechter-commissaris de officier van justitie inzien over de wenselijkheid om het jeugdstrafrecht te vorderen (OM3).

Aanwezigheid jeugdofficier van justitie

Uit de interviews blijkt dat het per arrondissement kan verschillen of er een jeugdofficier is betrokken bij de voorgeleidingen van 18- tot 23-jarigen. Zo is in Rotterdam het streven dat alle zaken waarbij sprake is van een voorgeleiding volgens het jeugdstrafrecht, worden behandeld door een jeugdofficier van justitie (OM2).

Niet in alle arrondissementen is sprake van de voorgeleiding door een jeugdofficier in zaken bij 18- tot 23-jarigen. Bijvoorbeeld in Noord-Nederland en Noord-Holland worden de zaken van 18- tot 23-jarigen behandeld door reguliere officieren van justitie (OM3, OM8). Reguliere officieren van justitie zijn echter minder bekend met de mogelijkheden voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen, zoals door een van hen wordt opgemerkt: *'Het grootste deel van de zaken wordt natuurlijk gedaan door algemene strafrechtcollega's, dus reguliere officieren en dan zit het [red. het adolescentenstrafrecht] onvoldoende tussen de oren'* (OM8).

OM-indicatielijst

Uit de interviews kwam het beeld naar voren dat alle officieren van justitie die zijn geïnterviewd van het bestaan van de OM-indicatielijst of OM-richtlijn jeugd en adolescenten op de hoogte zijn (OM1, OM2, OM3, OM4, OM5, OM6, OM7, OM8, OM9), maar deze alleen in hun hoofd afvinken (OM1, OM2, OM3, OM4, OM6, OM8). Ook gaven zes officieren aan dat zij vermoeden dat er in de praktijk slechts in beperkte mate gebruik wordt gemaakt van de indicatielijst (OM1, OM3, OM4, OM5, OM6, OM7). Zo blijkt uit onder andere uit de volgende uitspraak: *'Ik vrees dat er beperkt gebruikt wordt gemaakt van de lijst. Er is een hele groep officiers die het adolescentenstrafrecht minder voor ogen hebben, het vervelend en ingewikkeld vinden om mee te werken want het is wel weer iets om over na te denken'* (OM1). Ook lijkt het erop dat officieren, vanwege het niet overeenkomen van de criteria, de OM-Indicatielijst verwarren met de indicaties zoals omschreven in de OM-richtlijn. De OM-indicatielijst bestaat uit drie indicaties en drie contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht, terwijl in de OM-richtlijn enkel vier indicaties worden genoemd. Dat de OM-indicatielijst en de OM-richtlijn door elkaar worden gebruikt in de dagelijkse praktijk blijkt uit de volgende reactie van een officier toen werd gevraagd naar het gebruik van de OM-Indicatielijst: *'Het OM heeft formeel natuurlijk een soort vier puntenlijstje aan de hand waarvan zij overwegen om wat te vorderen. Dat [de OM-indicatielijst] heeft eigenlijk een slapend bestaan'* (OM5). De geïnterviewde officier werd bevestigd over de OM-Indicatielijst, maar betrok de vier punten uit de OM-richtlijn in het antwoord.

Overwegingen wel of niet vorderen jeugdstrafrecht

In de interviews werden verschillende overwegingen genoemd die meespelen in het al dan niet vorderen van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. Sommige overwegingen kunnen worden gezien als een indicatie voor het vorderen van het jeugdstrafrecht, terwijl anderen als contra-indicatie kunnen worden gezien.

Als *indicaties* voor het vorderen van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen worden genoemd: of een jongvolwassene nog schoolgaand is of in het verleden speciaal onderwijs heeft gevolgd (OM1, OM3, OM5, OM6); of de jongvolwassene nog thuis bij zijn ouders woont (OM1, OM3, OM5); of pedagogische beïnvloeding nog haalbaar wordt geacht en iemand openstaat voor hulp (OM1, OM2, OM3, OM5, OM8); of sprake is van een LVB (OM1, OM4, OM6) of iemand een uitkering heeft (OM1); en of het gaat om een 'kwetsbare' jongvolwassene (OM1, OM5). Daarnaast werd het hebben van psychische of psychiatrische problematiek als een indicatie genoemd (OM1, OM3). Ook leeftijd werd genoemd als een belangrijke overweging, waarbij bij een 'jongere' jongvolwassene van 18 jaar eerder het jeugdstrafrecht zal worden gevorderd dan bij een 'oudere' jongvolwassene van 22 jaar (OM1). Deze opsomming maakt duidelijk dat de indicaties die de officieren noemen voor toepassing van het jeugdstrafrecht niet volledig corresponderen met de indicaties voor een eventuele vordering volgens het jeugdstrafrecht zoals gegeven in de OM-richtlijn jeugd en adolescenten of de OM-indicatielijst. Er lijken in de praktijk indicaties te zijn toegevoegd. Indicaties die niet in de OM-richtlijn of in de indicatielijst staan maar in de praktijk wel een rol lijken te spelen zijn bijvoorbeeld het al dan niet hebben van een uitkering, de mogelijkheid tot pedagogische beïnvloeding en eventuele problematiek van de verdachte.

Daarnaast noemen de officieren verschillende *contra-indicaties* die meespelen in de overweging om al dan niet jeugdstrafrecht toe te passen. Deze contra-indicaties betreffen de kenmerken van de jeugdige, de ernst van het feit, en de 'beperkingen' die ontstaan door het jeugdstrafprocesrecht. Over de vraag of de ernst van het feit als contra-indicatie mee zou moeten wegen zijn de meningen echter verdeeld. Een 'dwarse proceshouding' (niet mee willen werken) van de verdachte jongvolwassene werd genoemd als een contra-indicatie voor het vorderen van het jeugdstrafrecht (OM2). Evenals het gegeven dat iemand al eerder als volwassene is berecht (OM6, OM9), of in het verleden al meerdere keren volgens het jeugdstrafrecht is berecht (OM6).

Het merendeel van de officieren van justitie laat de ernst van het feit meewegen als contra-indicatie voor het vorderen van het jeugdstrafrecht (OM1, OM3, OM4, OM7, OM8, OM9). Zo geeft één van de officieren aan dat '*ernstige zaken een contra-indicatie zijn voor het jeugdstrafrecht. Dit zijn zaken zoals levensdelicten en hele erge verkrachtingszaken*' (OM3). Een ander geeft aan '*dat we [red. officieren van justitie] ons voornamelijk laten leiden door de ernst van het feit. Bij het jeugdstrafrecht zit je dan op de maximum van twee jaar en dat past hier [red. bij een ernstig feit] gewoon niet bij*' (OM8). Van die officieren die aangeven de ernst van het feit wel mee te laten wegen, wordt tegelijkertijd aangegeven dat deze afweging lastig is. Dit blijkt ook uit de volgende reactie van een officier.

'In de afweging is het soms heel moeilijk. Omdat je natuurlijk weet wat de consequenties zijn als je dat traject inzet. Namelijk dat het jeugdstrafrecht wordt toegepast. Terwijl je wel soms met hele heftige delicten wordt geconfronteerd. Stel je voor je hebt een openlijk geweld met dodelijke afloop. Het gaat om een verdachte die 22 is. Dan heb je heel kort om een afweging te maken want in de voorgeleidingsfase moet alles snel beslist worden. En dan weegt de consequentie 'dan zit er een max aan de straf' ook mee. Het is een vrij beladen beslissing als het om heftige zaken gaat. Bij die woninginbreker en bij iemand die een hennepkwekerij heeft speelt dat allemaal niet. Maar als je het hebt over het slachtoffer is overleden in welke variant dan ook, dan vind ik dat best een moeilijke beslissing om te nemen.' (OM9)

Anderen benadrukken juist dat de ernst van het feit geen reden hoeft te zijn om van het jeugdstrafrecht af te wijken (OM2, OM5, OM6). Eén van de officieren geeft expliciet aan dat, vanwege de mogelijkheid om een PIJ-maatregel in de toekomst om te zetten in een tbs-maatregel, ernstige feiten nu ook in aanmerking kunnen komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht (OM6).

Wanneer een officier van justitie aangeeft voornemens te zijn om het jeugdstrafrecht toe te passen, dan geldt vervolgens het jeugdstraiprocesrecht. Hierbinnen gelden aparte strafproceswaarborgen gericht op de speciale benadering van de jeugdige gedurende het strafproces. Eén van die waarborgen is dat bij de toepassing van voorlopige hechtenis artikel 493 Sv. als uitgangspunt geldt: de rechter dient ambtshalve te toetsen of de voorlopige hechtenis geschorst kan worden. De regel is dat de voorlopige hechtenis wordt geschorst, tenzij de ernst van het feit, en/of de stand van zaken in het onderzoek dit niet toelaten. Daarnaast speelt het anticipatiegebod (artikel 67a lid 3 Sv.) een belangrijke rol. Dit houdt in dat de duur van de voorlopige hechtenis niet langer mag zijn dan de uiteindelijke gevangenisstraf die wordt opgelegd.

Twee officieren geven aan terughoudend te zijn met het vorderen van het jeugdstrafrecht juist omdat jongvolwassenen daardoor op korte termijn geschorst kunnen worden (OM1, OM4). Wanneer uiteindelijk toch een straf uit het volwassenenstrafrecht wordt gevorderd, verblijft een jongvolwassene al niet meer in voorlopige hechtenis (OM1, OM4). Dit punt komt duidelijk naar voren in de volgende citaten.

'Dat [red. anticipatiegebod] wordt op zitting bij jeugdzaken vaak gebruikt als argument om toch te schorsen. Dan [red. bij een vordering jeugdstrafrecht] snij je jezelf in de vingers, want je vindt het wel heel ernstig dus de voorlopige hechtenis moet gecontinueerd worden.' (OM4)

'Dit [red. vorderen jeugdstrafrecht] kan later in het traject nog voor problemen zorgen. Het kan voorkomen dat een rechter-commissaris dan sneller zal schorsen, ook al hebben wij inmiddels gezegd dat wij geen toepassing jeugdstrafrecht meer zullen vragen en hem willen overplaatsen naar een PI. Mensen vliegen er dan sneller uit want jeugdigen worden sneller geschorst dan volwassenen en dat heeft dus wel implicaties gehad voor of wij meteen adolescentenstrafrecht inzetten.' (OM1)

Gebruik van adviesrapportages van reclassering en NIFP door het OM

Over de beschikbaarheid van een adviesrapport van de reclassering (vroeghulprapport) of het NIFP (voorgeleidingsconsult), geven de geïnterviewde officieren een wisselend beeld. Daar waar door sommige officieren wordt aangegeven dat in het overgrote deel van de zaken er een vroeghulprapport beschikbaar is (OM2, OM7), geven anderen aan dat een dergelijk rapport niet altijd binnen is voorafgaand aan de voorgeleiding (OM4, OM9). Ook op de ZSM is deze informatie (vroeghulp) niet direct beschikbaar (OM3, OM6, OM8). Op ZSM vraagt dat om een actieve houding van een officier van justitie om alle relevante informatie over een verdachte wel boven tafel te krijgen (OM8). Wel lijkt vrijwel altijd een uitgebreider advies van de reclassering of het NIFP aangevraagd te worden, of dat nu voor een raadkamer overleg is of ten behoeve van de zitting (OM1, OM2, OM6, OM7, OM8, OM9). Adviezen van de reclassering of het NIFP zijn niet (altijd) schriftelijk tot de beschikking van een officier, het is ook mogelijk dat deze informatie telefonisch wordt gedeeld (OM1). Enkele officieren van justitie benadrukten in de interviews dat indien er adviesrapportages van de reclassering of het NIFP beschikbaar zijn in deze fase van

het strafproces, zij die wel mee laten wegen in hun overweging om het jeugdstrafrecht te vorderen bij 18- tot 23-jarigen (OM1, OM3, OM6).

Het is mogelijk dat de reclassering en het NIFP een afwijkend of tegenstrijdig advies formuleren. Dit komt echter volgens de geïnterviewde officieren niet vaak voor in hun praktijk (OM1, OM4, OM6, OM7, OM8). In die gevallen dat er wel sprake is van een tegenstrijdig advies kunnen deskundigen in een latere fase worden uitgenodigd om op zitting te verschijnen (OM2, OM5, OM9). Wel blijkt uit de interviews dat officieren soms moeite hebben met een inhoudelijk summiere onderbouwing van een advies (OM3). Wanneer in een rapport alleen staat vermeld dat het wegingskader geen aanleiding gaf voor de toepassing van het jeugdstrafrecht is het voor een officier van justitie niet inzichtelijk welke overwegingen daaraan ten grondslag liggen (OM3). Officieren geven aan eerder geneigd te zijn om een goed onderbouwd advies op te volgen in hun vordering (OM3, OM6).

De geïnterviewde officieren menen dat slechts bij uitzondering wordt afgeweken van het advies van de reclassering of het NIFP (OM3, OM4, OM6, OM9). Zo blijkt uit één van de interviews *'het advies van reclassering en NIFP speelt een grote rol, zeker bij de niet al te zware zaken. Adviezen ter zijde schuiven gebeurt bij uitzondering, wanneer de ernst van het feit of manier waarop het feit is gepleegd zwaarder weegt'* (OM3).

Uit de interviews kwam naar voren dat een zestal officieren aangaven dat er vrijwel standaard een uitgebreid reclasseringsadvies wordt aangevraagd over jongvolwassen verdachten (OM1, OM2, OM4, OM6, OM8, OM9). Het komt volgens de geïnterviewde officieren bijna niet voor dat er geen volledig rapport wordt aangevraagd (OM1). Daarentegen waren er twee officieren die aangaven dat er niet standaard een uitgebreid advies wordt aangevraagd (OM3, OM5). Eén van hen gaf aan dat er zaken zijn die via ZSM verlopen die zich er niet voor lenen om een adviesrapportage aan te vragen bij de reclassering (OM3). Het gaat dan volgens deze officier om zaken die snel afgehandeld kunnen worden en waarbij een uitgebreider advies aanvragen ten koste van die snelheid gaat (OM3). De officier gaf hierbij eveneens aan dat dit er toe zou kunnen leiden dat er zaken van jongvolwassenen gemist worden die wel volgens het jeugdstrafrecht afgedaan zouden kunnen worden (OM3). Een andere officier van justitie gaf aan dat er aanvullend advies wordt aangevraagd wanneer er indicaties uit het dossier zijn dat meer informatie over de persoon van de verdachte nodig is (OM5). Er wordt volgens deze officier wel altijd een uitgebreid advies aangevraagd wanneer er sprake is van een ernstig delict (OM5).

Gesignaleerde knelpunten in de voorgeleiding

In de interviews worden door de respondenten verschillende knelpunten aangehaald die een rol spelen bij het al dan niet vorderen van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. Hieronder worden deze puntsgewijs toegelicht waarbij wordt begonnen met het knelpunt dat het vaakst naar voren kwam in de interviews.

- De aanname bestaat dat meer ernstige¹⁴ delicten niet geschikt zouden zijn om af te doen volgens het jeugdstrafrecht. Wanneer sprake is van een ernstig delict zou vergelding een belangrijker strafdoel worden waardoor het jeugdstrafrecht niet wordt overwogen (OM1, OM3, OM4, OM7, OM8, OM9).
- Bekendheid over de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen lijkt te ontbreken bij veel officieren van justitie, voornamelijk de 'reguliere' officieren,

---

¹⁴ Voorbeelden van ernstige delicten zoals door officieren van justitie genoemd in de interviews zijn 'levensdelicten en hele erge verkrachtingszaken' (OM3) en 'openlijk geweld met dodelijke afloop' (OM9).

aldus de geïnterviewden (OM1, OM3, OM5, OM6, OM8). Toch behandelen commune strafrecht officieren vaak de zaken van 18- tot 23-jarigen waarbij mogelijk de toepassing van het jeugdstrafrecht wenselijk is. Een breder gedragen landelijke visie om te bepalen of het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen van toepassing is (of in welke gevallen juist niet) zou wenselijk zijn, aldus één van de officieren (OM1).

- Omdat al zo vroeg in het proces de afweging moet worden gemaakt om het jeugdstrafrecht te vorderen is er vaak weinig tot geen informatie tijdig beschikbaar (OM5, OM7, OM8, OM9). Er is in veelvoorkomende gevallen nog geen adviesrapportage door de reclassering opgemaakt. Dit kan de afweging om volgens het jeugd- of volwassenenstrafrecht te vorderen lastig maken.
- Door meerdere officieren wordt genoemd dat het niet altijd lukt om de juiste zorg en begeleiding voor 18- tot 23-jarigen, die via het jeugdstrafrecht zijn berecht, te organiseren (OM1, OM2, OM3, OM5). Het blijkt niet mogelijk om de juiste zorg of begeleiding te financieren of om binnen afzienbare tijd een geschikte behandelplek te vinden.
- Het in gang zetten van een vordering volgens het jeugdstrafrecht wordt door sommige officieren ervaren alsof er geen weg meer terug is. Het vorderen van het jeugdstrafrecht heeft bepaalde strafprocesmatige gevolgen zoals het principe 'schorsen tenzij' die gaan gelden. Dit werkt terughoudendheid bij officieren in de hand omdat de angst bestaat dat verdachten naar de mening van de officieren te snel worden geschorst en uit de voorlopige hechtenis verdwijnen (OM1, OM4).

3.1.3 *Praktijkervaringen van officieren van justitie bij de vordering ter terechtzitting*

In theorie kan een officier van justitie ter terechtzitting besluiten af te wijken van zijn eerdere vordering ten tijde van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris. Daar waar een officier van justitie tijdens de voorgeleiding aan de rechter-commissaris het jeugdstrafrecht vorderde, kan dit ten tijde van de terechtzitting zijn gewijzigd in een vordering volgens het volwassenenstrafrecht. Ook andersom is mogelijk. Uit de interviews komt naar voren dat de meeste officieren vooral ervaren dat de vordering die ze ten tijde van de voorgeleiding hebben gedaan ook stand houdt bij de vordering ter terechtzitting (OM1, OM2, OM3, OM4, OM6, OM7, OM8, OM9). Zo benadrukt één van de officieren *'in de meeste gevallen zetten we een koers in en hoeven we daar niet vanaf te wijken'* (OM3).

In die strafzaken dat er wel van een eerdere vordering wordt afgeweken kunnen daar verschillende redenen aan ten grondslag liggen:

- Allereerst kan er tussen de voorgeleiding en de terechtzitting nieuwe informatie beschikbaar zijn gekomen die een officier van justitie doet besluiten af te zien van de eerdere vordering ten tijde van de voorgeleiding (OM1, OM2, OM3, OM4, OM5, OM6, OM8, OM9). Nieuwe informatie kan ook betrekking hebben op het strafbaar feit en de verdenking van de persoon (OM4, OM5).
- Een tweede reden voor een afwijkende vordering tijdens de terechtzitting is wanneer het niet mogelijk blijkt om de juiste zorg en begeleiding voor een jongvolwassene tijdig georganiseerd te krijgen (OM2). Zo geeft één van de officieren in het interview aan *'Redenen om het [red. jeugdstrafrecht] niet toe te passen: kan zijn dat ik het [red. jeugdstrafrecht] laat toepassen maar dan op zitting zeg: Nou ben ik er klaar mee want we krijgen het niet georganiseerd'* (OM2).
- Een derde factor die mee kan spelen bij de totstandkoming van de vordering ter terechtzitting is de houding van de verdachte tijdens zijn voorlopige hechtenis en tijdens de zitting (OM1, OM2). Zo benadrukte één van de officieren dat *'als een*

voorlopig gehechte weigert om zijn bed uit te komen [red. tijdens zijn voorlopige hechtenis in een JJI] of weigert mee te werken dan plaats ik hem weer over in een HvB' (OM2).

3.1.4 Samenvattend

In deze paragraaf stond de vordering door het OM bij zaken van 18- tot 23-jarigen centraal. Een officier van justitie heeft een sleutelrol binnen de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. Zo is het aan de officier om al vroeg in het proces, tijdens de voorgeleiding aan de rechter-commissaris aan te geven voornemens te zijn het jeugdstrafrecht te vorderen (conform artikel 67 Sv). Het merendeel van de geïnterviewde officieren zegt dat het officieren in het algemeen ontbreekt aan bekendheid met de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen. Om al zo vroeg in het proces een inhoudelijke beoordeling te maken over het type strafrecht wordt als lastig ervaren aldus de geïnterviewde officieren. Op dat moment is namelijk vaak nog geen uitgebreid advies beschikbaar van de reclasering of het NIFP. Deze adviezen worden wel als zeer wenselijk geacht door de geïnterviewde officieren van justitie. Alhoewel alle geïnterviewde officieren aangaven van het bestaan van de OM-richtlijn jeugd en adolescenten en/of OM-indicatielijst op de hoogte te zijn, spraken zij tevens het vermoeden uit dat er maar weinig gebruik van wordt gemaakt in de praktijk. Als indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht werden het meest genoemd of pedagogische beïnvloeding nog haalbaar wordt geacht en of een jongvolwassene nog schoolgaand is of in het verleden speciaal onderwijs heeft gevolgd. De ernst van het gepleegde feit werd het vaakst genoemd als contra-indicatie. De ernst van het feit bleek tevens het vaakst naar voren te komen als knelpunt, waarbij werd aangehaald dat bij ernstigere delicten vergelding als belangrijker strafdoel wordt gezien en daardoor het jeugdstrafrecht niet wordt overwogen. Dit lijkt een knelpunt te zijn omdat de ernst van het feit volgens de memorie van toelichting geen contra-indicatie is voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Onbekendheid met de mogelijkheden voor een speciale bejegening van jongvolwassenen binnen het strafrecht, voornamelijk bij 'reguliere' officieren, was ook een knelpunt dat door het merendeel van de officieren werd genoemd.

Tot slot gaven de geïnterviewde officieren van justitie aan dat ze niet/nauwelijks hadden ervaren dat het traject dat werd ingezet tijdens de voorgeleiding wijzigde bij de vordering bij de terechtzitting. In die uitzonderlijke gevallen waarin werd gewijzigd waren de redenen dat er nieuwe informatie over de verdachte uit de adviesrapporten van de reclasering of het NIFP naar voren kwam, het niet mogelijk bleek de juiste begeleiding te vinden voor de jongvolwassen verdachte of de (weigerende) houding van de verdachte tijdens de fase van preventieve hechtenis.

3.2 Advisering ten behoeve van de voorgeleiding

In deze paragraaf gaan we nader in op de advisering over de jongvolwassen verdachte ten behoeve van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris door de reclasering of het NIFP. Dit heeft betrekking op onderzoeksvraag 2 welke luidt: 'Hoe verloopt de advisering door reclasering en/of het NIFP ten behoeve van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris?' Al vroeg in het strafrechtelijke proces, namelijk de eerste periode na aanhouding van de verdachte wordt een eerste advisering gevraagd aan de reclasering. Bij vermoedens van een psychische stoornis wordt het NIFP gevraagd te rapporteren. Bij de reclasering gaat het om een zogenoemd vroeghulpadvies. Bij het NIFP om een voorgeleidings- of trajectconsult. We

beschrijven wederom eerst de 'theoretische' gang van zaken in deze vroege fase van het strafproces en gaan daarna in op de praktijkervaringen met jongvolwassen verdachten waarbij specifieke aandacht is voor de werkwijze bij die verdachten waarbij mogelijk een jeugdstrafrechttraject zou kunnen worden overwogen. De praktijkervaringen van de reclassering en het NIFP worden afzonderlijk van elkaar beschreven.

3.2.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken

Met de komst van het adolescentenstrafrecht is meer nadruk komen te liggen op de adviesfase in de aanloop naar een zitting. Het is van belang dat al vroeg in de keten wordt afgewogen of een 18- tot 23-jarige in aanmerking komt voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Uit de vorige paragraaf bleek al dat deze informatie van belang is ten tijde van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris. De reclassering en het NIFP spelen hierbij een cruciale rol omdat het advies dat zij al vroeg in de keten uitbrengen als input voor deze afweging wordt gebruikt. Een officier van justitie kan dit advies namelijk gebruiken bij zijn/haar overweging om tijdens de voorgeleiding aan de rechter-commissaris het jeugdstrafrecht te vorderen.

Reclassering

Bij de reclassering wordt de advisering over 18- tot 23-jarigen gedaan door de volwassenreclassering, ook als de officier van justitie voornemens is een jeugdstrafrechttraject in te zetten. Met de reclassering is afgesproken dat *iedere* 18- tot 23-jarige waarbij *een inverzekeringstelling leidt tot een voorgeleiding* bij de rechter-commissaris wordt bezocht in het kader van de vroeghulp (zie ook Poppens & Janse de Jonge, 2014). Het zogenoemde vroeghulpadvies dat hieruit voortkomt moet snel na aanhouding plaatsvinden, in verband met de voorgeleiding aan de rechter-commissaris. In theorie komt uit het vroeghulponderzoek een advies tot stand welke gebruikt wordt bij de voorgeleiding (Poppens & Janse de Jonge, 2014).

De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) heeft gedurende deze fase een informerende en consulterende rol (zie box 3.1). Voordat een jongvolwassene door een adviseur van de reclassering wordt bezocht kan die adviseur informatie inwinnen over de jongvolwassene bij de RvdK. Dit kan al ten tijde van de vroeghulp, maar ook tijdens het uitgebreidere onderzoek voorafgaand aan de zitting. Gedurende het adviestraject is de RvdK beschikbaar in een informerende en consulterende rol. Er kan naar behoefte opnieuw contact worden gezocht met de RvdK om het te geven advies voor te leggen aan de casusregisseur. Dit laatste is alleen van toepassing bij zaken waarin wordt overwogen om het jeugdstrafrecht te adviseren.

Box 3.1 Rol van de Raad voor de Kinderbescherming bij de advisering over 18- tot 23-jarigen

Tijdens de adviesfase kan de reclassering contact opnemen met de RvdK om informatie op te vragen of een advies af te stemmen. Hierover zijn afspraken gemaakt tussen beide partijen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen informatieoverdracht en consultatie. Er is sprake van informatieoverdracht wanneer de RvdK relevante informatie over het civiele en/of strafrechtelijke verleden verstrekt aan de reclassering (indien dit bij hen bekende en toegankelijke informatie is). Zo kan op basis van informatie van de RvdK inzichtelijk worden gemaakt of, en hoe lang, er sprake is van lopende begeleiding door de jeugdreclassering. Indien dat het geval is kan de adviseur van de reclassering vervolgens contact zoeken met de jeugdreclassering om extra informatie in te winnen over hoe deze begeleiding verloopt. Onder consultatie wordt de afstemming over bijvoorbeeld de wenselijkheid van het wel of niet adviseren van het jeugdstrafrecht (of begeleiding via de jeugdreclassering) bij 18- tot 23-jarigen verstaan. Ook kan er afstemming worden gezocht over mogelijke passende interventies die zijn opgenomen in het advies van de reclassering. Deze consultatieve overleggen zijn echter niet verplicht en vinden naar behoefte van de adviseur van de reclassering plaats. Het is ook altijd de consulterende partij (in geval van 18- tot 23-jarigen; de reclassering) die het initiatief neemt voor het contact met de Raad voor de Kinderbescherming.

Om adviseurs van de reclassering te ondersteunen bij de overweging en het advies of een jongvolwassene volgens het jeugd- of volwassenenstrafrecht veroordeeld dient te worden, is een 'wegingskader ASR' ontwikkeld (Buysse & Scherders, 2015). Het wegingskader kan worden gezien als een hulpmiddel bij de totstandkoming van een advies. Ten behoeve van het advies bij de voorgeleiding aan de rechter-commissaris wordt gebruikgemaakt van een *verkort* wegingskader (Reclassering Nederland, interne documentatie, 2016a)¹⁵. Op basis van de weging van de verschillende items uit het *verkorte* wegingskader kan onderbouwd worden aangegeven of indicaties aanwezig zijn voor een eventuele toepassing van het jeugdstrafrecht. Het verkorte wegingskader heeft logischerwijs minder items dan het gewone wegingskader en kan daarom sneller en op basis van minder beschikbare informatie worden ingevuld.

Het *verkorte* wegingskader bestaat uit vier indicaties voor een jeugdstrafrechtadvies en drie contra-indicaties. De indicaties zijn: (1) of een jongvolwassene functioneert op (licht) verstandelijk beperkt niveau, (2) of een jongvolwassene kinderlijker gedrag vertoont dan men gezien de kalenderleeftijd zou verwachten, (3) of (continuering van de) schoolgang noodzakelijk is, (4) of een jongvolwassene ontvankelijk is voor sociale, emotionele of praktische ondersteuning of beïnvloeding door volwassenen. De drie contra-indicaties zijn: (1) of een jongvolwassene antisociale gedragingen vertoont, (2) of een jongvolwassene andere jeugdige gedetineerden negatief zal beïnvloeden, (3) of een jongvolwassene kiest voor een criminele levensstijl en bewust criminele activiteiten plant.

Verder moet bij een jeugdstrafrechtadvies ook een advies worden gegeven over welke vorm van reclassering wenselijk is. Indien een jongvolwassene een goed lopend begeleidingstraject heeft bij de jeugdreclassering, zal het advies zijn om deze te verlengen. Hetzelfde geldt in het geval van een goedlopend begeleidingstraject bij de reclassering. Wanneer er geen sprake is van een lopend begeleidings-

¹⁵ Het 'gewone' wegingskader wordt gebruikt voor het advies aan de rechter. Een toelichting op dit wegingskader wordt gegeven in paragraaf 3.3.1.

traject, of er is sprake van een slecht lopend begeleidingstraject kan worden gekeken naar twee indicaties. De eerste betreft of gezinsgerichte hulpverlening noodzakelijk is en de tweede heeft betrekking op of begeleiding met specifieke expertise gericht op (lichte) verstandelijke beperking noodzakelijk is. Indien sprake is van één of beide indicaties kan het advies worden gegeven om de begeleiding via de jeugd-reclassering te laten lopen.

Tijdens de voorgeleidingsfase hanteert de reclassering bij twijfels over het type strafrecht het uitgangspunt dat er een jeugdstrafrechtadvies wordt gegeven tenzij daar duidelijke contra-indicaties voor bestaan (Reclassering Nederland, interne documentatie, 2016b). Dit is een beleidswijziging ten opzichte van de eerste jaren na invoering van het adolescentenstrafrecht. In de eerste periode na inwerking-treding van de wet omtrent het adolescentenstrafrecht, ging de reclassering ook tijdens de voorgeleidingsfase nog uit van het standpunt 'volwassenenstrafrecht, tenzij'. De gedachte achter de beleidswijziging is tweeledig. Enerzijds komen er op deze manier geen kwetsbare jongvolwassenen in een penitentiaire inrichting terecht waar zij mogelijk detentieschade kunnen ondervinden. Anderzijds zijn er tijdens de vroeghulp vaak beperkte onderzoeksmogelijkheden en tijdsdruk. Voor de terecht-zitting wordt wel het uitgangspunt 'volwassenenstrafrecht, tenzij' gehanteerd omdat in die fase meer ruimte voor onderzoek en een goede afweging is.

Het NIFP

Het OM kan tevens het NIFP verzoeken om een voorgeleidings- of trajectconsult uit te voeren bij een 18- tot 23-jarige (Poppens & Janse de Jonge, 2014). Een voorgeleidingsconsult wordt aangevraagd na aanhouding van een verdachte, maar voor de voorgeleiding aan de rechter-commissaris (Vogelvang & Kempes, 2015). Bij een voorgeleidingsconsult staan twee vragen centraal. De eerste vraag heeft betrekking op of er pro-Justitiaonderzoek moet worden uitgevoerd en in welke vorm dat wenselijk is (Vogelvang & Kempes, 2015). De tweede vraag heeft betrekking op of een verdachte psychologische of psychiatrische zorg nodig heeft (Vogelvang & Kempes, 2015). Een voorgeleidingsconsult vindt heel vroeg in de keten plaats, nog voordat een verdachte is voorgeleid aan de rechter-commissaris. Aan de hand daarvan wordt besloten in wat voor type instelling iemand geplaatst zou moeten worden wanneer sprake is van voorlopige hechtenis. In een voorgeleidingsconsult wordt nog geen advies gegeven over de toepassing van een type strafrecht, maar kan wel gebruik worden gemaakt van de wegingslijst.¹⁶ Deze wegingslijst kan dan worden gebruikt om een afweging te maken of een preventieve hechtenis van de jongvolwassene het beste in een JJI of in een PI kan plaatsvinden (Vogelvang & Kempes, 2015).

Een trajectconsult wordt uitgevoerd nadat een verdachte is voorgeleid aan een rechter-commissaris (Vogelvang & Kempes, 2015). Dit type consult is erop gericht om uit te zoeken of en wat voor soort rapportage er zou moeten worden opgemaakt over de verdachte. Dit type consult is minder acuut dan een voorgeleidingsconsult en vindt veelal plaats wanneer een individu al in voorlopige hechtenis in een JJI of PI is geplaatst. Een trajectconsult wordt weliswaar niet ten behoeve van de voorgeleiding uitgevoerd (welke wel centraal staat in deze paragraaf), maar er wordt bij een dergelijk consult ook geen nadere informatie over de verdachte zelf verzameld, bijvoorbeeld ten behoeve van de berechting. Daarom plaatsen we dit type consult wel in deze paragraaf over de voorgeleiding.

---

¹⁶ Zie paragraaf 3.3.1. voor een toelichting op de wegingslijst van het NIFP.

3.2.2 *Praktijkervaringen van de reclassering*

Er zijn interviews gehouden met vijftien reclasseringsmedewerkers (aangeduid als REC's). Van die vijftien personen waren er tien als adviseur werkzaam bij de reclassering. Zij houden zich voornamelijk bezig met het uitvoeren van vroeghulponderzoeken en reclasseringsonderzoeken ten behoeve van de terechtzitting. Ook zijn drie toezicht-houders gesproken waarvan één aangaf tevens adviseur te zijn. Toezichthouders houden zich voornamelijk bezig met de begeleiding van een jongvolwassene na berechting. Tot slot zijn twee werkbegeleiders gesproken die zich voornamelijk bezig houden met het monitoren van rapportages en de begeleiding van adviseurs en toezichthouders.

Indicaties en contra-indicaties voorlopig advies

In deze fase van het strafproces wordt er een voorlopig advies gegeven door de reclassering. Er zijn in deze fase indicaties en contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht die als input dienen bij de voorgeleiding aan de rechter-commissaris. Deze indicaties en contra-indicaties voor een jeugdstrafrechtadvies zijn opgenomen in het verkorte wegingskader en dienen ter ondersteuning bij de vroeghulp. Uit de interviews blijkt dat het verkorte wegingskader niet wordt geregistreerd maar dat de indicaties en contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht vaak 'in het hoofd' worden overwogen (REC1, REC6, REC7, REC8).

Door reclasseringsadviseurs genoemde indicaties die kunnen leiden tot een voorlopig advies voor jeugdstrafrecht zijn: of pedagogische beïnvloeding (nog) mogelijk is (REC7); of een jongvolwassene jonger overkomt dan zijn kalenderleeftijd aangeeft (REC2, REC7, REC8); of sprake is van een betrokken ouders (REC7); en of een jongvolwassene nog thuis woont (REC8). Ook indien gezinsgerichte hulpverlening nodig blijkt past dat beter in het palet van interventies binnen het jeugdstrafrecht (REC7). Tot slot gaf één adviseur aan bij twijfel voor een jeugdstrafrechtadvies te gaan (REC2). Deze indicaties komen voor een groot deel overeen met de indicaties uit het verkorte wegingskader.

Eveneens worden er volgens de geïnterviewde reclasseringsmedewerkers in deze fase meerdere factoren gesignaleerd die als contra-indicatie voor het adviseren van jeugdstrafrecht kunnen worden gezien. Genoemd worden de beperkte mate van pedagogische beïnvloeding en een gebrek aan handelingsvaardigheden (REC6). Daarnaast worden genoemd de ernst en lengte van een strafblad (REC2) en of iemand al meerdere trajecten en/of interventies binnen het jeugdstrafrecht gevolgd heeft (REC2). Dat een GBM en/of PIJ op niets zijn uitgelopen kan bijvoorbeeld aanleiding zijn om een volwassenstrafrecht advies uit te brengen (REC2). Andere mogelijke contra-indicaties die zijn genoemd in de interviews zijn of iemand zelfstandig of met een partner samen woont, zelf kinderen heeft, een baan heeft, het opleidingsniveau en of iemand zijn of haar financiën zelf regelt (REC2, REC6). Deze factoren geven volgens reclasseringsmedewerkers aanleiding om te veronderstellen dat een jongvolwassene de consequenties van zijn gedrag kan overzien en in staat is om zelfstandig als volwassene te functioneren (REC2). Tot slot werd in één van de interviews genoemd dat wanneer er sprake is van psychiatrische problematiek, de neiging was om een volwassenstrafrecht advies te geven (REC2). Dit vanwege een breder scala aan interventies en betere financieringsmogelijkheden binnen het volwassenstrafrecht (REC2). Financieringsmogelijkheden voor een eventuele interventie wordt ook door een andere adviseur als reden genoemd om tot een volwassenstrafrecht advies te komen (REC6). Het gaat hier om diverse contra-indicaties die slechts door enkele respondenten werden genoemd. In hoeverre deze

contra-indicaties breder worden gehanteerd binnen de reclasseringsorganisaties is onduidelijk.

Terwijl de in de reclasseringspraktijk genoemde indicaties voor het jeugdstrafrecht overeen lijken te komen met die in het wegingskader, valt op dat er meerdere contra-indicaties worden genoemd door reclasseringsmedewerkers die geen onderdeel zijn van het wegingskader. Extra contra-indicaties die worden genoemd hebben betrekking op de kenmerken van jongvolwassenen, zoals mate van zelfstandigheid, maar ook de invulling van praktische vaardigheden zoals het organiseren van eigen financiën.

Op basis van de indicaties en contra-indicaties wordt door een adviseur een advies geformuleerd. Het gaat hier volgens de meeste adviseurs wel om een voorlopig advies, gegeven de beperkte middelen die op dat moment beschikbaar zijn om dat advies op te baseren (REC1, REC3, REC4, REC6, REC7, REC8). Het idee is dat wanneer een jongvolwassene in een JJI geplaatst wordt, maar hij/zij daar niet op zijn plek zit, dat snel gesignaleerd kan worden en overplaatsing mogelijk is. Wanneer een jongvolwassene echter eenmaal in een PI is geplaatst, kan minder snel worden gesignaleerd of een jongvolwassene daar niet op zijn plek zit, aldus de adviseurs van de reclassering (REC1, REC3, REC4, REC6, REC7, REC8).

'Onvoltooide' ontwikkeling

Eén van de twee condities om artikel 77c Sr. toe te kunnen passen betreft de persoon van de verdachte. Bij het adolescentenstrafrecht is daarbij meer nadruk komen te liggen op de ontwikkeling van de jongvolwassene. De gedachte is dat jongvolwassenen ouders waarbij mogelijk sprake is van een 'onvoltooide' ontwikkeling, beter af zouden zijn binnen het pedagogisch georiënteerde jeugdstrafrecht.

Tijdens de vroeghulp is vrijwel geen gelegenheid voor eigen onderzoek door een adviseur van de reclassering¹⁷ naar de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte. Uit de interviews met adviseurs van de reclassering blijkt dan ook dat het als lastig wordt ervaren om al tijdens de vroeghulp gedegen uitspraken te kunnen doen over de ontwikkeling van een jongvolwassene (REC1, REC2, REC4, REC5, REC6, REC7, REC8). Indien beschikbaar wordt het justitieel dossier gebruikt om eventueel eerdere rapportages (bijvoorbeeld rapportages die in het verleden door de RvdK zijn gemaakt) in te zien. In eerdere rapportages kan iets vermeld staan over een mogelijk 'onvoltooide' ontwikkeling, bijvoorbeeld of sprake is van zwakbegeerdheid (REC1, REC2, REC5, REC6, REC7, REC8). Ook indirect kan hierover iets vermeld staan, bijvoorbeeld wanneer er sprake is geweest van begeleiding via de William Schrikker Groep of dat een jongvolwassene in het verleden speciaal onderwijs heeft gevolgd (REC2). Wanneer er geen eerdere rapportages over de verdachte beschikbaar zijn, bijvoorbeeld in het geval van een *first offender*, wordt gekeken of informatie kan worden gevonden over de ontwikkelingstaken die een jongvolwassene heeft doorlopen. Specifiek wordt onderzocht of een jongvolwassene diploma's heeft gehaald of nog op school zit, of hij werk heeft en hoe hij omgaat met zijn financiën, en of iemand nog thuis woont (REC1, REC2, REC5, REC6, REC7, REC8). Ook het gesprek dat een adviseur in het kader van de vroeghulp met de jongvolwassene zelf heeft wordt meegenomen bij de inschatting van zijn of haar (mogelijk onvoltooide) ontwikkeling.

---

¹⁷ Uit de interviews kwam naar voren dat het wel mogelijk is om verdiepingsdiagnostiek aan te vragen bij een externe organisatie. Aangegeven werd echter dat hiervan weinig gebruik wordt gemaakt vanwege een gebrek aan tijd (REC4).

Vroeghulpadvies ten behoeve van voorgeleiding niet altijd haalbaar

De ketenafpraak met de reclassering om een vroeghulprapport uit te brengen bij *alle* 18- tot 23-jarigen waarbij een in verzekeringstelling leidt tot een voorgeleiding blijkt in de praktijk niet altijd haalbaar. Uit de interviews met adviseurs van de reclassering komt naar voren dat hiervoor verschillende redenen kunnen zijn.

- Ten eerste, alhoewel de reclassering de groep 18- tot 23-jarigen als prioriteit heeft gekenmerkt, zijn er meerdere groepen verdachten die tevens met prioriteit bezocht moeten worden, zoals verdachten van een *High Impact Crime* (HIC),¹⁸ veelplegers en Top-X verdachten (REC1, REC6). Vanwege deze prioritering op meerdere groepen verdachten blijkt het niet mogelijk om *alle* 18- tot 23-jarigen die mogelijk voorgeleid gaan worden te bezoeken in het kader van een vroeghulp. Het gevolg van het alleen bezoeken van 18- tot 23-jarigen die mogelijk voorgeleid worden is dat er geselecteerd wordt op de ernst van het gepleegde delict (REC1).
- Ten tweede komt uit de interviews met adviseurs van de reclassering naar voren dat er in het weekend niet altijd vroeghulpdiensten beschikbaar zijn (REC1, REC2, REC5, REC6). Jongvolwassenen die op vrijdagavond door de politie zijn aangehouden en op maandagochtend al worden voorgeleid aan de rechter-commissaris worden niet altijd gesproken in het kader van de vroeghulp (REC1, REC2, REC5, REC6). Het ontbreekt de reclassering in die gevallen aan tijd en mankracht om alle 18- tot 23-jarigen een bezoek te brengen in het kader van de vroeghulp. Om dit knelpunt te ondervangen is vanuit sommige reclasseringswerkers het initiatief genomen om standaard een adviseur op maandagochtend op de rechtbank aanwezig te laten zijn. Deze adviseur kan in overleg met de rechter-commissaris een jongvolwassene alsnog bezoeken en eventueel een mondeling, in plaats van schriftelijk, advies uitbrengen gedurende de voorgeleiding.
- Een derde knelpunt dat ook met de beschikbare tijd te maken heeft (maar losstaat van de beperkingen die met het weekend te maken hebben), is dat er vaak maar weinig informatie kan worden ingewonnen om een inhoudelijk gedegen advies te formuleren (REC1, REC2, REC3, REC5, REC6, REC7, REC8). In het kader van de vroeghulp kan een adviseur informatie inwinnen bij referenten, zoals de ouders van een jongvolwassene, een leerkracht, de RvdK of de Jeugdreclassering. De jongvolwassen verdachten moeten hier wel zelf toestemming voor geven. De meeste adviseurs van de reclassering ervaren met enige regelmaat dat zij geen toestemming krijgen om advies in te winnen bij derden (REC1, REC2, REC4, REC5). Als gevolg hiervan zijn adviseurs afhankelijk van de bereidheid van een jongvolwassene om informatie te verschaffen in een gesprek en van informatie uit JD-Online¹⁹ (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2018). Echter, er blijkt niet altijd tijd om een verdachte te spreken voorafgaand aan de voorgeleiding. Jongvolwassen verdachten komen soms kort van te voren aan op de locatie van de voorgeleiding. Hierdoor zit er weinig tijd tussen het moment van aankomst en de daadwerkelijke voorgeleiding bij de rechter-commissaris, wat het moeilijk maakt om de vroeghulp uit te voeren. Omdat de voorgeleidingen op vaste tijdstippen ingepland staan en de advocaat van een verdachte hem of haar ook nog wil spreken voorafgaand aan de voorgeleiding, is het voor een reclasseringsmedewerker in een dergelijk geval niet mogelijk om nog een advies uit te brengen. Bij dit laatste punt speelt de locatie waar de vroeghulp wordt afgenomen ook een rol. Dit is per arrondissement anders geregeld. Daar waar het bij sommige reclasseringsorganisaties gebruikelijk is om verdachten in het kader van de vroeghulp te bezoeken

¹⁸ Hieronder vallen onder meer straatroof, overvallen en woninginbraak.

¹⁹ JD-online is de digitale toegang tot het Justitieel DocumentatieSysteem (JDS) waar reclasseringsmedewerkers zelfstandig uittreksel en rapportages uit het persoonsdossier van een verdachte kunnen verkrijgen.

in een arrestantencomplex, is het bij andere reclasseringsorganisaties gebruikelijk om een verdachte voorafgaand aan de voorgeleiding op de rechtbank te bezoeken.

3.2.3 *Praktijkervaringen van het NIFP*

Er zijn tien personen gesproken die werkzaam zijn bij het NIFP; vijf psychologen en vijf psychiaters. Niet alle geïnterviewde respondenten van het NIFP voerden ook voorgeleidings- en trajectconsulten uit.

Indicaties en contra-indicaties voorlopig advies

In de interviews werden verschillende indicaties en contra-indicaties voor een jeugdstrafrechtadvies genoemd waar rapporteurs op letten tijdens de consultfase. Indicaties zijn hoe kwetsbaar een jongvolwassene in het contact overkomt (NIFP3, NIFP9, NIFP10); of een jongvolwassene jonger overkomt dan zijn leeftijd; of er sprake is van een ontwikkelingsachterstand (NIFP3, NIFP6, NIFP7, NIFP8, NIFP10); of er sprake is van zwakbegaafdheid (NIFP3, NIFP7, NIFP8, NIFP9); en of er sprake is van psychiatrische problematiek zoals autisme (NIFP3). Verder werd als indicatie voor het jeugdstrafrecht genoemd de mate van beïnvloedbaarheid, waarbij een hoge mate van beïnvloedbaarheid als indicatie voor het jeugdstrafrecht wordt gezien (NIFP3, NIFP9). Een lage mate van zelfredzaamheid wordt ook als indicator voor een jeugdstrafrechtadvies gezien (NIFP3, NIFP7). Ook de justitiële voorgeschiedenis werd genoemd waarbij in het bijzonder wordt gekeken of iemand al eerder in een JJI of PI heeft gezeten (NIFP9). Hierbij zal het advies dan de richting opgaan van de in het verleden opgelegde straf of maatregel. Tot slot werd leeftijd genoemd, waarbij hoe jonger een jongvolwassene is hoe groter de neiging is om een jeugdstrafrechtadvies te geven (NIFP9).

Als contra-indicaties voor een jeugdstrafrechtadvies werden genoemd een 'normale gerijpte' persoonlijkheid (NIFP3), geen ontwikkelingsachterstand (NIFP3) en een 'verharde' persoonlijkheid (NIFP3, NIFP8, NIFP10). Ook zal bij jongvolwassenen die 'minder kwetsbaar' overkomen en zich 'sociaal emotioneel conform hun kalenderleeftijd' gedragen eerder een volwassenenstrafrecht advies worden gegeven (NIFP7). Daar waar door één van de rapporteurs de aanwezigheid van psychiatrische problematiek als indicatie voor een jeugdstrafrechtadvies wordt gezien, geeft een andere rapporteur aan dit juist als contra-indicatie te zien (NIFP6). De achterliggende reden daarvoor is dat er binnen het volwassenenstrafrecht volgens deze rapporteur meer mogelijkheden zijn om een jongvolwassene met psychiatrische problematiek in een voorziening te plaatsen waar de juiste zorg en begeleiding kan worden aangeboden (NIFP6). De rapporteur verwoordde dit als volgt: *'Ik vind dat jongvolwassenen met een psychiatrische stoornis die prikkelgevoelig zijn beter niet in een JJI geplaatst kunnen worden. Dat is in mijn ogen dus een contra-indicatie. De mogelijkheden binnen het volwassenenstrafrecht om door te plaatsen bij psychotische of ernstig psychiatrisch gestoorden jongvolwassenen zijn veel groter, bijvoorbeeld naar een FPK [red. Forensische Psychiatrische Kliniek] of FPA [red. Forensisch Psychiatrische Afdeling]. Binnen het volwassenenstrafrecht zijn meer doorplaatingsmogelijkheden dan bij jeugd'* (NIFP6). Dezelfde rapporteur geeft ook aan dat bij een advies rekening moet worden gehouden met de vraag of een jongvolwassene behoefte heeft aan meer rust of juist een gestructureerd dagprogramma (NIFP6). In een PI zijn jongvolwassenen meer op zichzelf en ervaren zij minder prikkels terwijl in een JJI jongvolwassenen mee moeten doen met het dagprogramma. Of een jongvolwassene wel of niet groepsgeschikt is wordt ook door een andere rapporteur aangehaald, waarbij voor jongvolwassenen die niet groepsgeschikt

worden bevonden eerder een volwassenenstrafrecht advies wordt geformuleerd (NIFP8). Tot slot werd aangegeven dat een ernstig delict ook als contra-indicatie voor het jeugdstrafrecht wordt gezien, zoals blijkt uit het volgende citaat: *'Het type delict is een contra-indicatie, als het bijvoorbeeld om moord gaat zullen zij [red. jongvolwassenen] in een JJI daar status mee verwerven, mensen bang maken en de groepsdynamiek verstoren'* (NIFP8). Ook een lange voorgeschiedenis aan delicten wordt gezien als contra-indicatie voor een jeugdstrafrechtadvies (NIFP10).

'Onvoltooide' ontwikkeling

De respondenten geven aan dat ook tijdens een consult al een inschatting wordt gemaakt van de ontwikkeling van een jongvolwassene (NIFP3, NIFP6). Dit blijkt niet gemakkelijk omdat veel variëteit bestaat in de ontwikkeling tijdens die levensfase en er weinig tijd is om te onderzoeken of sprake is van een vertraagde of eerder afwijkende ontwikkeling (NIFP6, NIFP10). In het bijzonder wordt gekeken naar kwetsbaarheden in de sociaal-emotionele ontwikkeling, de cognitieve ontwikkeling en de gewetensontwikkeling (NIFP3, NIFP9). Belangrijk daarbij is om een inschatting te maken van of een jongvolwassene zich "normaal" heeft ontwikkeld, of dat hij in het contact en zijn voorkomen jonger oogt dan zijn kalenderleeftijd (NIFP3, NIFP8, NIFP10). Het is volgens één van de rapporteurs te beperkt om alleen naar het IQ te kijken als indicator van de ontwikkeling van een jongvolwassene (NIFP6).

'Maar iets wat je als rapporteur snel doet is dat je denkt: iemand is 18, hij ziet eruit als 24 maar hij doet als 16. Dus je weegt uiterlijk, innerlijk en de kalenderleeftijd. Als iemand achterloopt en functioneert als een puber wil je hem liever in een JJI hebben.' (NIFP8)

Tijdens een consult worden er geen instrumenten of testen gebruikt om de ontwikkeling van een jongvolwassene te onderzoeken, daar is op dat moment geen tijd voor (NIFP3, NIFP10). Informatie wordt gehaald uit het contact met een jongvolwassene en uit andere informatie die beschikbaar is, zoals het proces-verbaal van de politie, eerdere rapportages en het uittreksel van de justitiële documentatie (NIFP3, NIFP6, NIFP7, NIFP8, NIFP10). Ook kan informatie worden opgevraagd bij een JJI over hoe een jongvolwassene op de groep functioneert (NIFP7).

3.2.4 Samenvattend

In deze paragraaf stond de advisering door de reclassering en het NIFP ten behoeve van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris centraal. In deze voorgeleidingsfase aan de rechter-commissaris is een belangrijke vraag of een jongvolwassene in aanmerking komt voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Medewerkers van de reclassering en het NIFP pogen in deze vroege fase van de keten al indicaties of contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht weer te geven in hun voorlopige advies dat gebaseerd is op respectievelijk een vroeghulp of een consult. De informatie die medewerkers van beide organisaties over een verdachte verzamelen en waarover zij een (voorlopig) advies uitbrengen wordt door de officier van justitie gebruikt als input voor de afweging over een vordering volgens het jeugd- of volwassenenstrafrecht. De indicaties die reclasseringsmedewerkers gebruiken in hun voorlopig advies komen voor een groot deel overeen met die worden genoemd in het wegingskader. Ook medewerkers van het NIFP noemden voornamelijk indicaties zoals opgenomen in de wegingslijst. Voor wat betreft de contra-indicaties werden in de interviews met reclasseringsmedewerkers enkele genoemd die geen onderdeel zijn van het wegingskader, zoals mate van zelfstandig functioneren en of een jongvolwassene al persoonlijkheidskenmerken laat zien die behoren bij een

volwassen levensfase. Medewerkers van het NIFP benoemden daarentegen voornamelijk contra-indicaties die zijn opgenomen in de wegingslijst. Uit de interviews blijkt dat reclasseringsmedewerkers het als lastig ervaren om al tijdens een vroeghulpadvies gedegen uitspraken te doen over een eventuele 'onvoltooide' ontwikkeling van een jongvolwassene. Er is tijdens deze fase vrijwel geen tijd voor eigen onderzoek dus wordt vaak gebruikgemaakt van informatie die beschikbaar is in het justitieel dossier van een verdachte. Indien daar uit blijkt dat sprake is van zwakbegaafdheid of dat in het verleden begeleiding via de William Schrikker Groep is geweest, worden dat als indicaties voor een 'onvoltooide' ontwikkeling gezien. Ook NIFP-rapporteurs geven aan dat het soms lastig is om al in deze fase van het strafproces een inschatting te maken van de ontwikkeling van een jongvolwassene. Zij gaven aan in het bijzonder te letten op kwetsbaarheden in de sociaal-emotionele ontwikkeling, de cognitieve ontwikkeling en de gewetensontwikkeling. Hoe een jongvolwassene zich gedraagt en zijn uiterlijke kenmerken speken hierbij ook een rol.

De ketenafpraak met de reclassering om een vroeghulpadvies uit te brengen bij *alle* 18- tot 23-jarigen waarbij een in verzekeringstelling leidt tot een voorgeleiding, is volgens de respondenten in de praktijk niet altijd haalbaar. Hier werden verschillende redenen voor gegeven. Zo wordt van reclasseringsmedewerkers verwacht dat zij meerdere groepen verdachten met prioriteit behandelen, zoals verdachten van huiselijk geweld of verdachten van een *High Impact Crime*. Ook wordt de beperkte beschikbaarheid van vroeghulpdiensten in het weekend genoemd als reden. Een ander knelpunt rondom de vroeghulp is dat er vaak weinig tijd en weinig informatie beschikbaar is om een gedegen advies te formuleren. Adviseurs zijn daarbij ook nog eens afhankelijk van de toestemming die een jongvolwassene geeft over het inwinnen van informatie bij referenten, zoals de ouders van een verdachte.

3.3 Advisering ter terechtzitting

Deze paragraaf heeft betrekking op onderzoeksvraag 3, welke luidt: 'Hoe verloopt de uitgebreide advisering door de reclassering en/of het NIFP ten behoeve van de rechtszitting bij zaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht?' We gaan in op de advisering door de reclassering en/of het NIFP ten behoeve van de terechtzitting. Evenals hiervoor beschrijven we eerst de theorie en daarna de praktijk.

3.3.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken

Ten behoeve van de terechtzitting kan een officier van justitie de reclassering en/of het NIFP verzoeken om een adviesrapportage op te stellen over de persoon van de verdachte. In dit geval betreft het een uitgebreide rapportage over de verdachte waarbij het gaat om diagnose en advies. Het NIFP kan worden gevraagd een pro-Justitiarapportage uit te brengen.

Reclassering

De reclassering adviseert de rechter over welk type strafrecht bij de betreffende jongvolwassene het best zou passen en welke begeleiding door de reclassering, inclusief mogelijke interventies, passend zouden kunnen zijn. Ten behoeve van het advies kan de reclassering gebruikmaken van een screeningsinstrument om een inschatting te geven over het recidiverisico (zoals de RISC). Met de komst van het adolescentenstrafrecht is de gedachte dat in de advisering bij 18- tot 23-jarigen ook rekening wordt gehouden met de individuele ontwikkeling van de jongvolwassene en

de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd. In het voorstel voor passende begeleiding dient hiermee dan ook rekening te worden gehouden. Daarvoor is een zogenoemd wegingskader ontwikkeld dat door de reclasseringsadviseur kan worden gebruikt, hoewel het gebruik van dit wegingskader niet verplicht is (Buysse & Scherders, 2015).

Het wegingskader dient, net als het verkorte wegingskader, ter ondersteuning van de vorming van het professioneel oordeel. De indicaties en contra-indicaties die onderdeel zijn van het wegingskader kunnen worden gebruikt ter onderbouwing van het advies van de reclasseringsmedewerker. Het wegingskader bestaat uit zes clusters waarvan twee clusters met indicaties voor het jeugdstrafrecht en vier clusters met contra-indicaties. In tabel 3.1 staan de clusters en bijbehorende indicaties en contra-indicaties.

Tabel 3.1 Wegingskader reclassering

Cluster 1. Handelingsvaardigheden
1 Functioneert op (licht) verstandelijk beperkt niveau
2 Schat risico's van eigen handelen slecht in
3 Organiseert eigen gedrag niet of nauwelijks
4 Handelt impulsief
5 Vertoont kinderlijker gedrag dan men gezien kalenderleeftijd zou verwachten
6 Laat zich gemakkelijk beïnvloeden door vrienden/kennissen
Cluster 2. Pedagogische mogelijkheden
1 Neemt actief deel aan een gezin
2 Is ontvankelijk voor sociale, emotionele of praktische ondersteuning of beïnvloeding door volwassenen
3 Gezinsgerichte hulpverlening is noodzakelijk
4 (Continuering) schoolgang noodzakelijk
5 Heeft groepsgericht leefklimaat nodig
6. Heeft een interventie en/of maatregel nodig die alleen via het jeugdstrafrecht beschikbaar is
Cluster 3. Justitiële voorgeschiedenis
1 Heeft langdurige justitiële voorgeschiedenis
2 Heeft eerder justitiële sancties laten mislukken
3 Heeft eerder een PIJ-maatregel gehad
4 Maatregel uit het volwassenenstrafrecht is nodig voor langdurige beveiliging van de maatschappij
Cluster 4. Criminele levensstijl
1 Kiest voor criminele levensstijl: plant bewust criminele activiteiten
2 Is trots op (winst uit) criminele activiteiten
3 Leeft in een crimineel milieu
4 Is niet onder de indruk van justitiële autoriteiten
Cluster 5. Psychopathische trekken
1 Heeft psychopathische trekken
2 Vertoont antisociale gedragingen
3 Gebruikt anderen voor eigen doeleinden
Cluster 6. Pedagogische mogelijkheden
1 Positieve beïnvloedingsmogelijkheden via ouder(s).verzorger(s) ontbreken
2 Zal andere jeugdige gedetineerden negatief beïnvloeden

Het wegingskader kan worden gebruikt bij het advies dat een reclasseringsmedewerker schrijft ten behoeve van de terechtzitting.

De reclassering heeft een methodische handreiking (Vogelvang, Rutten, De Jong & Van den Braak, 2012), die zij kunnen gebruiken bij het werken met adolescenten en jongvolwassenen. Het doel van de handreiking is om de professionaliteit van het

reclasseren met jongvolwassenen te versterken, door bijvoorbeeld toelichting te geven op ontwikkelingstaken en competenties van jongvolwassenen. Er wordt benadrukt dat reclasseringsmedewerkers een proactieve aanpak moeten hanteren bij de doelgroep jongvolwassenen. Een jeugdstrafrecht traject is intensiever omdat in het jeugdstrafrecht het uitgangspunt 'schorsen, tenzij' wordt gehanteerd, waardoor er meer raadkamerzittingen zijn (Reclassering Nederland, interne documentatie, 2016b). Tijdens een raadkamerzitting wordt input van de reclassering verwacht. Dit wijkt af van de werkwijze zoals deze wordt gehanteerd bij volwassenen, waarbij een verdachte minder snel geschorst wordt en er alleen ten behoeve van de terechtzitting een advies van de reclassering wordt verwacht.

NIFP

Uit eerder onderzoek blijkt dat in 2016 in ongeveer 1 op de 20 strafzaken tegen 18- tot 23-jarigen een pro-Justitiarapportage werd aangevraagd (Prop et al., 2018). Dit gebeurt onder andere wanneer er vermoedens bestaan van een psychische stoornis. Het OM of de rechterlijke macht kan het NIFP daartoe opdracht verlenen. Indien uit het voorgeleidings- of trajectconsult door een gedragsdeskundige van het NIFP blijkt dat er noodzaak is om een aanvullend gedragsonderzoek te doen, kan besloten worden tot een zogenoemde pro-Justitiarapportage. Deze pro-Justitiarapportage biedt de rechter bij de berechting informatie over de persoon van de verdachte en de omstandigheden waaronder het delict is gepleegd. Specifiek ten behoeve van de invoering van het adolescentenstrafrecht is door het NIFP een zogenoemde *wegingslijst* ontwikkeld waarmee op basis van indicaties en contra-indicaties in de pro-Justitiarapportage een afweging kan plaatsvinden welk strafrecht het best kan worden toegepast (Vogelvang & Kempes, 2015). Het gebruik van de wegingslijst is niet verplicht gesteld en dient enkel als hulpmiddel bij de totstandkoming van een advies.

De wegingslijst van het NIFP komt voor een groot deel overeen met het wegingskader van de reclassering. Ook de wegingslijst bestaat zes clusters met indicaties en contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht (zie tabel 3.2). Clusters één en twee bestaan uit indicaties voor het jeugdstrafrecht, terwijl clusters drie tot en met zes contra-indicaties bevatten.

Tabel 3.2 Wegingslijst NIFP

Cluster 1. Handelingsvaardigheden
1 Functioneert op verstandelijk beperkt niveau
2 Kan risico's eigen handelen nauwelijks inschatten
3 Kan eigen gedrag nauwelijks organiseren
4 Handelt zonder nadenken
5 Komt in contact jonger over dan kalenderleeftijd
Cluster 2. Pedagogische beïnvloeding
1 Pedagogische aanpak is noodzakelijk
2 Pedagogische aanpak is mogelijk
3 Gezinsgerichte hulpverlening is noodzakelijk
4 (Continuering) scholing noodzakelijk
5 Heeft groepsgericht leefklimaat nodig
6 Neemt actief deel aan gezin van herkomst
Cluster 3. Justitiële voorgeschiedenis
1 Langdurige beveiliging maatschappij is noodzakelijk
2 Heeft eerder PIJ-maatregel gehad
3 Heeft jarenlange justitiële voorgeschiedenis
4 Heeft eerder justitiële sancties laten mislukken
5 Is niet onder de indruk van justitiële autoriteiten
6 Er is een toename in ernst van delicten
Cluster 4. Psychopathische trekken
1 Heeft psychopathische trekken
2 Gebruikt anderen voor eigen doeleinden
3 Heeft antisociale persoonlijkheidsproblematiek
Cluster 5. Criminele levensstijl
1 Kiest voor het plegen van delict(en)
2 Is ingebed in crimineel milieu
3 Pronkt met criminele activiteiten
Cluster 6. Pedagogische onmogelijkheden
1 Pedagogische aanpak is niet mogelijk
2 Zal andere jeugdige gedetineerden negatief beïnvloeden
3 Is ongeschikt voor groepsgericht leefklimaat

3.3.2 Praktijkervaringen van de reclassering

Met de adviseurs van de reclassering is gesproken over een advies ten behoeve van een jeugdstrafrecht versus een regulier advies bij jongvolwassenen en de knelpunten die ze daarbij in de praktijk ervaren, het gebruik van het wegingskader, de indicaties en contra-indicaties die ze in de praktijk tegenkomen om het jeugdstrafrecht te adviseren en het gebruik van het concept 'onvoltooide ontwikkeling' in de praktijk van het advies.

Jeugdstrafrechtadvies versus regulier advies bij jongvolwassenen

De adviseurs van de reclassering melden in de interviews dat het maken van een jeugdstrafrechtadvies als tijdrovender en intensiever wordt ervaren dan het formuleren van een volwassenenstrafrechtadvies bij 18- tot 23-jarigen (REC1, REC2, REC3, REC5). Zo verwoordde één van de adviseurs het als volgt: *'Hij [red. verdachte] is 20. Doe maar het VSR en een meldplicht bij de reclassering. Dat is heel makkelijk adviseren. Je bent er makkelijk vanaf. Je wijkt nergens van af. Je maakt een rapport waar niet heel veel fout aan kan gaan. Je ziet vaak dat maatwerk leve-*

ren, er goed over nadenken, dat dat soms gewoon niet gedaan wordt' (REC1). Een andere adviseur benadrukt dat een gevolg kan zijn dat adviseurs minder snel zullen kiezen voor een jeugdstrafrechtadvies: *'Vooral collega's die niet zo veel te maken krijgen met het hele adolescentenstrafrecht 'gebeuren'. Dat het dan het makkelijkst is om VSR te adviseren omdat iemand toch al in een PI zit'* (REC3).

Er werden door de geïnterviewde reclasseringsmedewerkers vier redenen genoemd waarom een jeugdstrafrechtadvies als tijdrovender en intensiever wordt ervaren. Ten eerste moeten er gesprekken worden gevoerd met de ouders en mogelijk andere referenten. Jongvolwassen verdachten moeten hiervoor om toestemming worden gevraagd, er moet een wegingskader ingevuld worden, er is vaker overleg en er moeten expliciete onderbouwingen worden gegeven voor een jeugdstrafrechtadvies in het adviesrapport (REC1, REC2, REC3, REC7, REC8).

Ten tweede wordt van reclasseringsmedewerkers verwacht dat zij gedurende diverse beslismomenten in de periode van voorlopige hechtenis van een jongvolwassene adviseren. Wanneer na de inverzekeringstelling een verdachte langer vast gehouden dient te worden, begint daarmee de voorlopige hechtenis, welke uit twee delen kan bestaan. Het eerste deel bestaat uit de inbewaringstelling welke maximaal veertien dagen kan duren en wordt bevolen door een rechter-commissaris. Een inbewaringstelling kan in een JJI of in een HvB. Daarna kan een gevangenhouding worden overwogen. Daarover wordt door de raadkamer van de rechtbank beslist. De gevangenhouding duurt in beginsel dertig dagen en kan maximaal twee keer worden verlengd, tot negentig dagen in totaal. Gedurende deze hele periode van vrijheidsbeneming moeten reclasseringsmedewerkers van jongvolwassenen met een voorlopig hechtenis in een JJI in de gaten houden of er een verlenging van de gevangenhouding en dus een raadkamerzitting aankomt. Van hen wordt verwacht dat zij bij iedere raadkamer een mondeling of schriftelijk advies geven over eventuele schorsingsmogelijkheden (REC1, REC2, REC6).

Deze werkwijze wijkt af van de reguliere werkprocessen bij het maken van een advies over een volwassen verdachte. Bij reguliere zaken van volwassenen is het niet gebruikelijk dat een reclasseringsmedewerker aanwezig is bij eventuele raadkamerzittingen. Eén van de adviseurs benadrukt het verschil in rapporteren tussen een jongvolwassene in een JJI en een jongvolwassene die in het HvB verblijft: *'Op het moment dat ze [red. jongvolwassen verdachten] in een HvB zitten hebben wij niet de verplichting tot rapporteren voor een raadkamer. Er is ook geen haan die daar naar kraait en wij [red. adviseurs van de reclassering] nemen dan ook niet de moeite'* (REC6). Omdat het voor adviseurs bij reguliere zaken van volwassenen niet gebruikelijk is om voor iedere raadkamer met een advies te komen vraagt een zaak van een jongvolwassene waarin JSR wordt overwogen extra inspanningen en reisbewegingen van hen. Dit vraagt een proactieve houding van een reclasseringsmedewerker en er moet eerder dan gebruikelijk worden nagedacht over een uitvoerbaar plan van aanpak. Om geen adviesmomenten te missen hebben sommige reclasseringsorganisaties speciale rapportageteams ingesteld (REC3). Op die manier kunnen jongvolwassenen snel worden bezocht en zou er altijd een rapport voor de raadkamer moeten liggen (REC3). Er wordt vervolgens wel naar gestreefd om de adviseur die een advies uitbrengt ten behoeve van een raadkamerzitting, ook het uiteindelijke rapport ten behoeve van de terechtzitting maakt (REC3).

Een derde reden is de relatieve onbekendheid van reclasseringsmedewerkers met het opmaken van een jeugdstrafrechtadvies over een jongvolwassene (REC1, REC3, REC5, REC7, REC8). Dit speelt voornamelijk bij adviseurs die slechts af en toe een jeugdstrafrechtadvies opmaken. Zo verwoordde één van de adviseurs dit knelpunt als volgt: *'Het voelt gewoon een beetje alsof ik iedere keer het wiel opnieuw uit moet vinden. Maar dat komt omdat ik zo zelden een ASR-zaak heb en niet echt*

goed bekend ben met dat wegingskader' (REC5). Ook zijn adviseurs niet altijd bekend met wat het aanbod aan interventies is binnen het jeugdstrafrecht, bijvoorbeeld in de begeleiding door de jeugdreclassering (REC1, REC3, REC5, REC7, REC8). Dit blijkt onder andere uit het volgende interview: *'Het is heel belangrijk dat je goed over een advies nadenkt of heel uitgebreid adviseert maar er is gewoon onvoldoende kennis over wat de jeugdreclassering te bieden heeft'* (REC7).

Ten vierde ervaren sommige adviseurs knelpunten bij het vinden van een geschikte behandelplek met de juiste interventies en het rondkrijgen van de financiering ervan (REC2, REC4, REC5, REC6, REC7, REC8). Wanneer een adviseur van de reclassering van plan is om een jeugdstrafrechtadvies te geven bij een zaak van een jongvolwassene, valt de financiering van verdere zorg en begeleiding onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Om de uitvoerbaarheid van een jeugdstrafrechtadvies te vergroten wordt van adviseurs verlangd om al voorafgaand aan de terechtzitting een intake voor een (behandel)plek te organiseren. Dit is dus nog voordat de rechter een uitspraak heeft gedaan over de zaak en daar lijkt een knelpunt te ontstaan. De gemeente is terughoudend met het financieren van een intake voor een behandelplek omdat de rechter nog geen uitspraak heeft gedaan en de voorwaarden nog niet zwart of wit in een vonnis zijn vastgelegd. Een rechter wil graag zekerheid over de mogelijkheid dat een jongvolwassene daadwerkelijk daar geplaatst kan worden zoals in het advies staat omschreven. Als gevolg hiervan zijn er adviseurs die daarom een volwassenenstrafrecht advies formuleren zodat een eventuele interventie sneller en gemakkelijker gefinancierd kan worden en er zekerheid is over de plek waar een jongvolwassene kan worden behandeld (REC2, REC7, REC8). Dat het organiseren van een geschikte behandelplek of interventieaanbod als knelpunt wordt ervaren blijkt onder andere uit de volgende interview fragmenten.

'Je moet echt leuren wil je een moeilijke jongen kwijt kunnen. Dat is echt heel ingewikkeld. Dan heb je of een wachtlijst of hij past er niet qua problematiek of je krijgt de financiering niet rond. Er is altijd wel iets mis.' (REC2)

'Ons grote knelpunt is gewoon toeleiding naar zorg en wonen.' (REC2)

'Was er maar gewoon een volwassenenstrafrecht advies want dan was het [red. een behandelplek en/of interventie] allemaal allang geregeld.' (REC4)

'En als je dan jeugdstrafrecht hebt, dan is de financiering weer heel ingewikkeld. Dan moet een reclasseringswerker de gemeentes benaderen voor andere financieringsstromen en dat is nog wel een woud vol onbekende en onbegrijpelijke regelgeving.' (REC8)

Tot slot, in de interviews werd genoemd dat rapporteurs soms een dubbel advies geven, dat wil zeggen één advies voor het toepassen van het jeugdstrafrecht en één advies voor het toepassen van het volwassenenstrafrecht (REC1, REC3). Hier kunnen meerdere redenen aan ten grondslag liggen, zoals problemen die worden ervaren in het vinden en financieren van een juiste behandelplek (REC1). Ook kan het zijn dat een rechter niet meegaat met het advies van de reclassering over het type sanctiestelsel. Het initiële advies van de reclassering is op dat moment niet bruikbaar; geadviseerde interventies binnen het volwassenenstrafrecht zijn niet zonder meer uitvoerbaar onder het jeugdstrafrecht (REC1, REC3). Van de reclassering wordt vervolgens wel een uitvoerbaar plan verwacht, vandaar een dubbel advies.

Gebruik van het wegingskader bij het reclasseringsadvies

Alle geïnterviewde adviseurs zeggen gebruik te maken van het wegingskader (REC1, REC2, REC3, REC4, REC5, REC6, REC7, REC8). Echter, sommigen geven aan het wegingskader alleen 'in hun hoofd in te vullen' of 'te raadplegen' (REC2, REC4), terwijl anderen het alleen in geval van twijfel gebruiken (REC3, REC8). Het wegingskader is volgens enkele respondenten bruikbaar om de gedachten van een adviseur over een zaak te structureren (REC1) en om te checken of je als adviseur aan alle indicaties en contra-indicaties hebt gedacht (REC4, REC7).

Om het wegingskader in te kunnen vullen, gebruiken reclasseringsmedewerkers verschillende bronnen, zoals het proces-verbaal, informatie van referenten (zoals ouders, leraar, wijkagent), JD-Online, het gesprek met de jongvolwassene, eerdere rapportages en het strafdossier (REC1, REC4, REC5, REC6, REC7, REC8). Ook kan contact worden gezocht met de Raad voor de Kinderbescherming (REC3, REC4, REC6, REC7) of een JJI (REC6) om informatie op te vragen. Er blijkt niet altijd voldoende informatie beschikbaar om het wegingskader volledig in te kunnen vullen (REC1, REC3, REC4, REC8). Het kan voorkomen dat jongvolwassenen geen toestemming geven om referenten te raadplegen waardoor die informatie niet beschikbaar komt voor een reclasseringsmedewerker (REC1). Ook is het mogelijk dat er weinig informatie beschikbaar is omdat een verdachte een *first offender* is waarover weinig tot geen dossierinformatie beschikbaar is (REC7).

Het merendeel van de geïnterviewde reclasseringsmedewerkers vindt het wegingskader werkbaar en bruikbaar in de praktijk (REC2, REC3, REC4, REC5, REC6, REC7, REC8). Als minpunt wordt de beperkte ruimte om toelichting te geven op de gegeven scores genoemd, waardoor het ingevulde wegingskader op zichzelf voor een buitenstaander moeilijk te interpreteren kan zijn (REC3).

Indicaties en contra-indicaties voor jeugdstrafrechtadvies

De respondenten gaven aan dat er verschillende indicaties en contra-indicaties zijn om het jeugdstrafrecht bij een jongvolwassene te adviseren. Deze corresponderen grotendeels met de (contra-) indicaties die in het wegingskader worden genoemd.

Indicaties om jeugdstrafrecht te adviseren hebben onder meer betrekking op de ontwikkelingskenmerken en criminele-carrièrekenmerken van een jongvolwassene, pedagogische mogelijkheden in zijn of haar omgeving en mogelijkheden binnen het jeugdstrafrecht zelf.

Wat betreft de persoons-/ontwikkelingskenmerken werden onder meer genoemd een lage intelligentie of LVB (REC1, REC6), het niet in staat zijn de consequenties van eigen handelen te overzien (REC6, REC8), een jongere leeftijd (18-19 jaar) en of een jongere nog naar school gaat (REC3, REC5, REC6, REC7, REC8). Adviseurs zeggen ook te letten op een gebrek aan zelfstandigheid en algemene levensvaardigheden zoals omgaan met financiën (REC6).

Ook blijken bepaalde criminele-carrièrekenmerken een rol te spelen in de advisering voor het jeugdstrafrecht. Zo geven enkele adviseurs aan eerder jeugdstrafrecht te overwegen bij *first offenders* met een 'blanco delict geschiedenis' en jongvolwassenen met een laag recidiverisico.

Verder worden de pedagogische mogelijkheden in de omgeving van een jongere genoemd, zoals thuiswonend en afhankelijkheid van ouders.

Naast kenmerken van de jongvolwassene en zijn of haar omgeving zijn volgens de respondenten de mogelijkheden die er zijn binnen het jeugdstrafrecht voor toeliding naar werk en hulpverlening ook redenen om het jeugdstrafrecht te overwegen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het volgende: *'De afweging is scholing en dergelijke nog belangrijk en het gezin? Dat is een belangrijke afweging omdat de sociale kaart van de jeugdreclassering veel beter toegerust is op toe leiden naar werk en hulpverle-*

ning in het gezin dan dat wij dat zijn als volwassenenreclassering. Zij zijn meer gericht op allerlei schooltrajecten, die kennen zij beter' (REC7).

Ook de door de respondenten genoemde contra-indicaties sluiten aan bij die in het wegingskader worden genoemd. Persoonskenmerken die als contra-indicatie worden gezien zijn een (in ontwikkeling zijnde) antisociale persoonlijkheid en een verre mate van zelfstandigheid van de jongvolwassene. Ook benoemden ze contra-indicaties die verwezen naar een chronische of ernstige criminele carrière. Genoemd werden een behoorlijke delict geschiedenis, 'bewust kiezen' voor het criminele pad, eerdere afdoeningen in het jeugdstrafrecht, bekend zijn als Top-X verdachte of bekend zijn bij het veiligheidshuis. Tot slot werden genoemd als contra indicatie het niet openstaan voor pedagogische beïnvloeding of een slechtlopend begeleidingstraject bij de jeugdreclassering.

'Onvoltooide ontwikkeling' in de praktijk

Hoewel het begrip 'onvoltooide ontwikkeling' centraal staat bij de toepassing van het jeugdstrafrecht aldus de verschillende beleidsstukken, komt uit de interviews een beeld naar voren dat er geen standaard omschrijving van het concept 'ontwikkeling' wordt gebruikt door de reclasseringsmedewerkers. Er wordt door reclasseringsmedewerkers vooral een praktische invulling te worden gegeven aan het concept ontwikkeling. Zij lijken het concept ontwikkeling in te vullen aan de hand van hoe een jongvolwassene op hen overkomt en functioneert op verschillende leefgebieden (REC1, REC3, REC8). Hoe zelfstandig een jongvolwassene leeft, hoe hij omgaat met zijn financiën, of iemand zelfstandig woont of nog thuis bij zijn ouders, of hij nog naar school gaat of niet (REC1). Diezelfde adviseur noemde tevens het niet nakomen van afspraken, moeite hebben om een baan te behouden en problemen in de relatie met ouders of partner als mogelijke indicaties (REC1). Verder geven adviseurs aan dat zij het IQ van een jongvolwassene zien als een indicator voor een eventuele onvoltooide ontwikkeling (REC3).

Reclasseringsmedewerkers gebruiken geen standaard meetinstrumenten om de ontwikkeling van jongvolwassen verdachten in kaart te brengen. Wel werd de SCIL genoemd als mogelijkheid om te screenen op LVB problematiek (REC3). Daarbij werd overigens wel de kanttekening gemaakt dat een achterstand in ontwikkeling niet per definitie met het IQ te maken heeft en dat niet alles wordt opgehangen aan de SCIL (REC3).

Overeenstemming advies door reclassering en NIFP

Volgens de geïnterviewde adviseurs van de reclassering komt het bijna niet voor dat de reclassering en het NIFP een afwijkend advies presenteren voor wat betreft type sanctiestelsel (REC2, REC5, REC6, REC7, REC8). Over de uitvoering van het geadviseerde plan van aanpak voor wat betreft behandeling kan afstemming plaatsvinden tussen reclassering en het NIFP (REC6, REC7).

Informatieverzoek door de reclassering aan de RvdK

Alle geïnterviewde adviseurs hebben op enig moment in het adviestraject contact met de Raad voor de Kinderbescherming om informatie op te vragen over een jongvolwassene (REC1, REC2, REC3, REC4, REC5, REC6, REC7, REC8). Sommige adviseurs hebben meerdere keren contact met de Raad voor de Kinderbescherming. Een eerste keer om informatie op te vragen over de jongvolwassen verdachte, zoals eerdere raadsrapportages of het civielrechtelijk verleden van een jeugdige. Vervolgens kan later in het adviestraject nog een keer contact worden gezocht om de uitvoerbaarheid van het advies te bespreken (indien sprake is van een jeugdstrafrechtadvies) (REC3, REC4, REC6, REC7, REC8).

3.3.3 Praktijkervaringen van het NIFP

Ook met de respondenten van het NIFP is gesproken over de advisering over een jeugdstrafrechttraject versus een commune strafrechtadvies bij jongvolwassenen en de knelpunten die ze ervaren, het gebruik van de wegingslijst en de wijze waarop ze invulling geven aan het concept onvoltooide ontwikkeling.

Pro-Justitiarapportage voor jeugdstrafrecht versus volwassenenstrafrecht

Uit de interviews blijkt dat de rapporteurs geen verschil signaleren in het proces voor wat betreft het aanvragen en opstellen van een pro-Justitiarapportage bij een 18- tot 23-jarige die in een JJI of in een PI verblijft. Dit hangt dus niet af van wat een officier van justitie heeft gevorderd of waar een jongvolwassene in voorlopige hechtenis verblijft (JJI of PI).

In de interviews werden enkele knelpunten genoemd waarmee rapporteurs in de adviseringsfase (over jongvolwassenen met een jeugdstrafrechtadvies) te maken hebben. Niet alle behandelmodules die beschikbaar zijn voor jeugdigen lijken geschikt voor jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 23 jaar (NIFP1). Daarbij zijn ook niet alle behandelmodules beschikbaar binnen alle regio's in Nederland (NIFP1). Ook geven enkele rapporteurs aan onvoldoende zicht te hebben op het aanbod en de mogelijkheden die er binnen een JJI zijn (NIFP5, NIFP9).

Gebruik van de wegingslijst bij een pro-Justitiaonderzoek

In principe wijkt een pro-Justitiaonderzoek van een jongvolwassene die voorlopig gehecht verblijft in een JJI niet af van het onderzoek van een jongvolwassene die in een PI verblijft (NIFP3, NIFP4). In beide gevallen wordt de wegingslijst doorlopen en wordt van een rapporteur verwacht dat hij een inschatting maakt van of het jeugdstrafrecht mogelijk van toepassing is (NIFP3, NIFP4). De rapporteurs geven aan dat zij altijd gebruikmaken van de wegingslijst wanneer zij een 18- tot 23-jarige onderzoeken (NIFP1, NIFP2, NIFP3, NIFP4, NIFP5, NIFP6, NIFP7, NIFP8, NIFP9, NIFP10). De wegingslijst wordt aan het einde van het onderzoek ingevuld, op dat moment heeft de rapporteur alle informatie verzameld en kan de wegingslijst goed ingevuld worden (NIFP1, NIFP2, NIFP3, NIFP4, NIFP5, NIFP6, NIFP7, NIFP10). Eén van de rapporteurs zei hierover: *'Ik doe dat [het invullen van de wegingslijst] altijd als ik het hele onderzoek heb gedaan, aan het einde. Dan heb ik mijn testmateriaal, het gesprek met de betrokkene, meestal het gesprek met de ouders en alle informanten en het dossier. Aan de hand daarvan vul ik de wegingslijst in, dus niet vooraf of tijdens het onderzoek al'* (NIFP1). Wanneer een verdachte weigert mee te werken aan het pro-Justitiaonderzoek, kan het voorkomen dat er te weinig informatie kan worden verzameld om de wegingslijst in te vullen (NIFP8).

De wegingslijst wordt als werkbaar, bruikbaar en zinvol ervaren door rapporteurs (NIFP1, NIFP4, NIFP5, NIFP6, NIFP7, NIFP8, NIFP9). De wegingslijst helpt bij het onderbouwen en ondersteunen van de keuze voor een advies over het jeugd- of volwassenenstrafrecht (NIFP1, NIFP9). Daarnaast dwingt het een rapporteur om gestructureerd na te denken over alle indicaties en contra-indicaties die op de wegingslijst staan en scherpt daarmee het denken van een rapporteur (NIFP4). Toch zijn er ook rapporteurs die de weging soms lastig vinden (NIFP5). Daarnaast geeft één rapporteur aan dat de interpretatie van de wegingslijst niet altijd eenduidig is, bij sommige factoren zou een betere toelichting gegeven kunnen worden (NIFP7). Dit heeft er ook mee te maken dat sommige rapporteurs relatief weinig 18- tot 23-jarigen onderzoeken en zodoende weinig ervaring hebben met de afweging om het jeugd- of volwassenenstrafrecht te adviseren (NIFP5).

Indicaties en contra-indicaties voor jeugdstrafrechtadvies

Zoals hierboven ook staat beschreven maken de rapporteurs gebruik van de wegingslijst om tot een advies te komen. Rapporteurs zullen dan ook de in de wegingslijst opgenomen indicaties en contra-indicaties meenemen in hun overweging voor een jeugd- of volwassenenstrafrecht advies. Naast het gebruik van de wegingslijst is rapporteurs ook expliciet gevraagd naar welke indicaties en contra-indicaties zij voornamelijk gebruiken in hun overweging om het jeugdstrafrecht te adviseren.

Als indicaties werden genoemd of pedagogische beïnvloeding nog als haalbaar wordt ervaren en daarmee de structuur binnen een JJI als wenselijk (NIFP1, NIFP2, NIFP3, NIFP5, NIFP6, NIFP9, NIFP10), of sprake is van een verstandelijke beperking (NIFP2, NIFP5, NIFP6), of een jongvolwassene een ontwikkelingsachterstand heeft (NIFP2, NIFP7, NIFP8, NIFP10), of een jongvolwassene nog thuis woont, goed contact heeft met zijn ouders en deelneemt aan het gezin (NIFP3, NIFP4, NIFP5, NIFP7, NIFP8), en of een jongvolwassene nog naar school gaat (NIFP4, NIFP7, NIFP8). Vaak lijkt niet één afzonderlijke indicatie doorslaggevend te zijn, maar de combinatie van verschillende indicaties, zoals blijkt uit het volgende interview fragment: *'Ik maak een overweging op basis van een combinatie van factoren, zwakbegaafdheid kán er één van zijn, maar is niet altijd leidend. Een zwakbegaafde kan al heel lang niet meer thuis wonen, zich heel ongrijpbaar opstellen voor jeugdhulpverlening of jeugdreclassering, dan is de vraag wat nog een maatregel hulp en steun zal opleveren (ondanks de zwakbegaafdheid)'* (NIFP4).

Als contra-indicaties om het jeugdstrafrecht te adviseren in een pro-Justitiarapportage werden genoemd dat er 'geen ontwikkeling' meer wordt verwacht (NIFP2, NIFP7, NIFP9), wanneer sprake is van een ernstig delict waarbij nauwelijks empathie is getoond voor een eventueel slachtoffer (NIFP2, NIFP6), 'verhardheid' (NIFP2, NIFP5, NIFP7, NIFP9, NIFP10), een "uitgerijpte" persoonlijkheid of de aanwezigheid van antisociale trekken (NIFP3, NIFP4, NIFP5, NIFP7, NIFP10), of een jongvolwassene al eerder volgens het volwassenenstrafrecht is berecht (NIFP3), en wanneer een jongvolwassene niet meer thuis woont, niet meer naar school gaat en zelfstandig functioneert (NIFP4, NIFP5). Wanneer wordt ingeschat dat een jongvolwassene weinig vatbaar is voor pedagogische beïnvloeding zal een rapporteur eerder geneigd zijn het volwassenenstrafrecht te adviseren (NIFP4). Evenals wanneer een jongvolwassene zich bewust een criminele levensstijl heeft aangemeten (NIFP5). Tot slot wordt als contra-indicatie genoemd of een jongvolwassene in het verleden al langdurig is behandeld en begeleid binnen het jeugdstrafrecht zonder dat dit tot resultaat heeft geleid (NIFP7, NIFP9).

'Onvoltooide' ontwikkeling in de praktijk

Aan de rapporteurs is in de interviews gevraagd in hoeverre zij in hun onderzoek rekening houden met de 'onvoltooide' ontwikkeling van een 18- tot 23-jarige en op welke manier die ontwikkeling wordt gedefinieerd en geoperationaliseerd. Vooraf is het belangrijk te benadrukken dat er psychologen en psychiaters zijn geïnterviewd. Psychologen maken in hun onderzoek gebruik van testpsychologisch materiaal (eventueel ook om ontwikkeling te meten), terwijl het niet gebruikelijk is dat dit door psychiaters afgenomen wordt. Wel is het zo dat een psychiater inzage heeft in de resultaten van het testpsychologisch materiaal dat door een psycholoog is afgenomen. Psychiaters halen hun informatie uit het contact met de jongvolwassene (klinisch beeld), ontwikkelingsanamnese, dossierinformatie en informatie van referenten.

Uit de interviews bleek dat in hoeverre rekening wordt gehouden met de ontwikkeling van een jongvolwassene afhankelijk is van of het onderzoek wordt uitgevoerd

door een jeugdrapporteur of een volwassenrapporteur²⁰ (NIFP1, NIFP8, NIFP9, NIFP10). Een rapporteur die voornamelijk volwassenen onderzoekt zal meer geneigd zijn te kijken naar de staat van een persoon op het moment van onderzoek, terwijl een jeugdrapporteur zich ook meer zal richten op ontwikkelingstaken (NIFP1, NIFP8, NIFP9). Eén van de rapporteurs verwoordde dit verschil als volgt: *'Een jeugdrapporteur is gewend om vanuit een ontwikkelingspsychologisch model een onderzoek uit te voeren terwijl volwassenrapporteurs meer kijken naar een steady state van een persoon. Daarin verschilt de insteek van een volwassenrapporteur van een jeugdrapporteur'* (NIFP8). Een andere rapporteur benadrukte ook het verschil: *'Volwassenpsychiaters zullen er best moeite mee hebben om dat [red. de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte] vast te stellen. Zij krijgen dat niet echt geleerd in de opleiding, de ontwikkelingsfasen. Het is toch iets ingewikkelder, een andere tak van sport'* (NIFP9).

Bij het maken van een inschatting over de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte wordt door rapporteurs het gedrag en voorkomen van een jongvolwassene afgezet tegen het gedrag en voorkomen van leeftijdsgenoten, zoals blijkt uit de volgende reactie van een rapporteur: *'Ontwikkeling definiëren is lastig omdat ik geen kinder- en jeugdpsychiater ben, maar je kijkt bijvoorbeeld of hij achterloopt conform de leeftijdsgenoten'* (NIFP10). Volgens één van de rapporteurs is het afhankelijk van de gestelde diagnose of een ontwikkelingsachterstand nog ingehaald kan worden of dat er sprake is van een blijvend tekort (NIFP2). Bij bijvoorbeeld verstandelijke beperking en autisme heb je te maken met 'plafondeffecten' en 'zal een jongvolwassene hier nooit bovenuit groeien' (NIFP2, NIFP3). Bij pubers is lastig in te schatten of de problematiek blijvend of slechts onderdeel van een fase is (NIFP2).

Eén van de rapporteurs maakte het onderscheid tussen nog 'in ontwikkeling zijn' en het hebben van een 'achterstand in ontwikkeling' (NIFP4). Of iemand nog in ontwikkeling is kan worden bepaald door of een jongvolwassene nog naar school gaat, of er nog groei- en leermogelijkheden zijn of dat er al sprake is van een 'uitgerijpte, verharde persoonlijkheid' (NIFP4). Dit kan worden ingeschat op basis van gesprekken met de jongvolwassene zelf, aangevuld met informatie uit testpsychologisch onderzoek en informatie van referenten (NIFP4). Of er sprake is van een achterstand in ontwikkeling is lastig meetbaar, maar wel te beoordelen op basis van scholing, opvoeding en persoonskenmerken (NIFP4). Een achterstand in ontwikkeling kan zijn ontstaan op cognitief, sociaal-emotioneel of seksueel gebied, bijvoorbeeld als gevolg van slechte hechting of de aanwezigheid van een psychiatrische stoornis (NIFP4).

Ook kijken rapporteurs naar de executieve functies, of sprake is van zelfreflectie, hoe een jongvolwassene zijn eigen gedrag beoordeeld, of iemand oorzaak-gevolg inzicht heeft of moeite heeft met plannen en organiseren (NIFP3, NIFP4). Maar ook geweten, kinderlijk denken en het kunnen verplaatsen in anderen zijn punten waar een rapporteur naar kijkt (NIFP5).

Praktische factoren zoals of een jongvolwassene financieel zelfstandig is, of hij zelfstandig woont en een baan kan behouden kunnen indicaties zijn van een ontwikkeling die leeftijdsadequaat is (NIFP5, NIFP7). Anderzijds zou een sterke afhankelijkheid van de ouders en het niet zelfstandig kunnen functioneren (met betrekking tot wonen, voeding en verzorging) kunnen duiden op een achterstand in ontwikkeling (NIFP5).

Toch blijkt uit de interviews dat er ook rapporteurs zijn die moeite hebben met het concept (onvoltooide) ontwikkeling en hoe dit te meten (NIFP5, NIFP10), zoals blijkt uit het volgende interview fragment: *'Vage termen [red. ontwikkeling] waar ik niet zo veel mee kan en ik gebruik ze ook niet in mijn rapport. Leeftijdsadequate ontwik-*

---

²⁰ NIFP-rapporteurs kunnen zich hebben gespecialiseerd in pro-Justitiaonderzoek naar jeugdigen of volwassenen.

keling is misschien beter, maar hoe meet je zo iets? Is voor een rapporteur ook lastig. Wat moet een 18-jarige kunnen om leeftijdsadequaat te zijn ontwikkeld?’ (NIFP5).

Uit de interviews kwam naar voren dat de ontwikkeling van een jongvolwassene onder andere in kaart kan worden gebracht aan de hand van een ontwikkelingsanamnese, door gesprekken met ouders en andere informanten (NIFP1, NIFP3). Ook werden specifieke testen genoemd, zoals de ZALC,²¹ SIT,²² faux-pas-test²³ en de TAT²⁴ om onder andere cognitieve intelligentie, sociale interpretatie en adaptief functioneren te meten (NIFP2). Daarnaast is het gebruikelijk om een standaard IQ test af te nemen bij jongvolwassenen (NIFP3, NIFP4, NIFP5), alhoewel ook werd benoemd door een rapporteur dat alleen op basis van een IQ-test geen achterstand kan worden vastgesteld (NIFP4). Ook werden neurocognitieve testen genoemd in de interviews, zoals de D2²⁵ en de Tower of Londen²⁶ om onder andere aandacht, concentratie en probleemoplossend vermogen te onderzoeken (NIFP5). Welke testen specifiek gebruikt worden door een rapporteur is afhankelijk van de signalen die een rapporteur krijgt uit het contact met de jongvolwassen verdachte en wordt door iedere rapporteur zelf bepaald (NIFP3). Daar waar psychologen voornamelijk gebruikmaken van testmateriaal in hun onderzoek, voeren psychiaters diagnostiek uit op basis van het klinisch beeld en een ontwikkelingsanamnese (NIFP10).

Overeenstemming advies NIFP en reclassering

De reclassering kan volgens pro-Justitiarapporteurs als informant worden gebruikt wanneer een jongvolwassene daar bekend is of onder toezicht staat of heeft gestaan (NIFP3, NIFP4, NIFP5, NIFP6, NIFP7, NIFP9, NIFP10). De pro-Justitiarapporteurs geven aan dat er bijna altijd overleg plaatsvindt met de reclassering over het te rapporteren advies (NIFP2, NIFP3, NIFP4, NIFP6, NIFP8). Ook kan met de reclassering tijdens een onderzoek worden overlegd over de mogelijkheden die er zijn voor behandeling en plaatsing en aan het einde van het onderzoek om de adviezen aan elkaar voor te leggen en af te stemmen op elkaar (NIFP4, NIFP6, NIFP9, NIFP10). Dit blijkt onder andere uit het volgende interview fragment: *‘Zeker 90% van de rapporteurs zal proberen contact te leggen met de reclassering. Als zij [red. de reclasseringsmedewerkers] dan nog niet begonnen zijn [red. met een uitgebreid adviesrapport], dan kan er nog niet overlegd worden. Contact is er zowel gedurende als aan het einde van het onderzoek, alhoewel dit erg kan verschillen per zaak. Bij speciale gevallen heb je gedurende het onderzoek al een keer contact’* (NIFP6). Het komt in enkele gevallen voor dat het advies van het NIFP afwijkt van dat van de reclassering, maar in die gevallen wordt de zaak onderling besproken en verder afgestemd voordat het uiteindelijke advies gepresenteerd wordt (NIFP1, NIFP2,

---

²¹ Zinnen Aanvul Lijst Curium; voor het meten van psychosociale en sociaal emotionele ontwikkeling van jongeren tot 25 jaar.

²² Sociale Interpretatie Test; de test meet het vermogen zich open te stellen voor situaties van het leven van alledag, een aspect van sociale intelligentie. De test bestaat uit twee gekleurde platen, waarop alledaagse gebeurtenissen staan afgebeeld. Aan de hand van een aantal vragen wordt de jongvolwassene gevraagd de werkelijkheid van de afbeelding te interpreteren.

²³ Met de faux-pas-test kan ‘theory of mind (TOM)’ worden gemeten bij jongvolwassenen.

²⁴ Thematische Apperceptie Test; een projectieve test die kan worden gebruikt om bepaalde cognitieve functies zoals inlevingsvermogen te meten.

²⁵ De D2 is een instrument voor het meten van de visuele aandacht, snelheid van informatieverwerking en het concentratievermogen.

²⁶ Met de neurocognitieve test Tower of Londen wordt de vaardigheid om te plannen en het probleemoplossend vermogen onderzocht.

NIFP3, NIFP4, NIFP5, NIFP7, NIFP10). Enkele pro-Justitiarapporteurs geven aan dat het NIFP en de reclassering ook afwijkende adviezen mogen presenteren, mits zij hun standpunt voldoende onderbouwen en zich kunnen verantwoorden tijdens de zitting (NIFP4, NIFP5).

Informatieverzoek door het NIFP aan de RvdK

Uit de interviews bleek dat sommige rapporteurs contact opnemen met de RvdK om de civielrechtelijke voorgeschiedenis of recente rapportages over een jongvolwassene op te vragen (NIFP1, NIFP2, NIFP7, NIFP8, NIFP10). Volgens enkele rapporteurs moet een jeugdige daar wel toestemming voor hebben gegeven (NIFP1, NIFP3). Ook is veel informatie terug te vinden in het (straf)dossier van een jongvolwassene en via JD-Online (NIFP3, NIFP4). Eerdere raadsrapportages lijken vaker beschikbaar te zijn voor een 19-jarige verdachte dan voor een 22-jarige verdachte (NIFP4).

3.3.4 Samenvattend

In deze paragraaf stond de uitgebreide advisering door de reclassering en het NIFP ten behoeve van de terechtzitting centraal. Reclasseringsmedewerkers gaven aan dat het maken van een jeugdstrafrechtadvies intensiever en tijdrovender is dan het maken van een volwassenenstrafrecht advies. Dit komt onder andere doordat van reclasseringsmedewerkers verwacht wordt dat zij aanwezig zijn bij (meerdere) raadkamerzittingen om daar advies uit te brengen. Als tijdrovend wordt ook gezien het vinden van een geschikte behandelplek of interventie voor een jongvolwassene. Met name de beschikbaarheid van behandelplekken en de financiering ervan door de gemeente (bij een jeugdstrafrecht afdoening) worden als knelpunt ervaren door adviseurs van de reclassering. Alle reclasseringsmedewerkers zijn op de hoogte van het wegingskader en zeggen verschillende bronnen te gebruiken om het wegingskader in te vullen. Bij het beschrijven van indicaties en contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht werd tevens vaak verwezen naar het wegingskader. De ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte wordt door reclasseringsmedewerkers beoordeeld als de mate van zelfstandig functioneren op verschillende leefgebieden. Om dit functioneren vast te stellen wordt door de reclassering geen gebruikgemaakt van gevalideerde instrumenten. Om informatie in te winnen of de uitvoerbaarheid van een advies te bespreken wordt door adviseurs regelmatig contact gezocht met de RvdK.

Rapporteurs van het NIFP kunnen worden gevraagd een rapportage pro Justitia op te maken over een jongvolwassen verdachte wanneer het vermoeden bestaat dat sprake is van een psychische stoornis. De rapporteurs die zijn geïnterviewd gaven aan enkele knelpunten te ervaren in dit proces, zoals het gebrek aan communicatie met de locatie waar een verdachte in voorlopige hechtenis verblijft. Alle rapporteurs van het NIFP zijn bekend met de wegingslijst en gebruiken de indicaties en contra-indicaties ervan voor de onderbouwing van hun advies. De 'ontwikkeling' van een jongvolwassen verdachte wordt tijdens een pro-Justitiarapportage door psychologen en psychiaters wel onderzocht aldus de geïnterviewde rapporteurs. Het onderzoek naar deze ontwikkeling wordt door psychologen wel anders ingevuld dan door psychiaters. Daar waar psychologen gebruikmaken van testpsychologisch materiaal om bijvoorbeeld concentratie en planningsvaardigheden te onderzoeken, geven psychiaters een klinisch oordeel over de mate van ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte. Ook lijkt de specialisatie van een praktijkprofessionals een rol te spelen; kinder- en jeugdpsychiaters en psychologen benaderen het concept onvoltooide ontwikkeling anders dan rapporteurs zonder die specialisatie. Tot slot geven NIFP-rapporteurs aan contact te zoeken met de RvdK om informatie op te vragen of een advies voor te leggen.

4 Fase van berechting en tenuitvoerlegging

In dit hoofdstuk gaan we in op de fases van berechting en tenuitvoerlegging bij strafzaken tegen jongvolwassenen. In paragraaf 4.1 staat de berechting van 18- tot 23-jarigen volgens het jeugdstrafrecht centraal. In paragraaf 4.2 gaan we in op de tenuitvoerlegging van de sancties die worden ingezet na berechting volgens het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. Iedere paragraaf begint met beknopte beschrijvingen van hoe de uitvoering van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen in de praktijk volgens de memorie van toelichting van de Wet is beoogd, de ketenafspraken die zijn gemaakt tussen de verschillende ketenpartners en richtlijnen die zijn opgesteld door de ketenpartners zelf. Vervolgens beschrijven we de praktijkervaringen op basis van informatie die is verkregen uit de interviews met de praktijkdeskundigen.

4.1 Berechting van 18- tot 23-jarigen met een jeugdstrafrecht afdoening

In deze paragraaf staat de berechting van 18- tot 23-jarigen met een jeugdstrafrecht afdoening centraal. Dit betreft onderzoeksvraag 5 welke luidt: 'Hoe verloopt de berechting door de zittende magistratuur (ZM) bij zaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht?'. De paragraaf zal beginnen met een algemene beschrijving van het proces en eventuele ketenafspraken die zijn gemaakt. Vervolgens beschrijven we op basis van interviews de ervaringen die strafrechters met de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen hebben opgedaan sinds de invoering van het adolescentenstrafrecht.

4.1.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken

In de vordering van de officier van justitie tijdens de terechtzitting wordt definitief aangegeven of hij een straf of maatregel uit het jeugd- of volwassenenstrafrecht vordert. Deze vordering ter terechtzitting kan overeenkomen met de eerste vordering van de officier van justitie, maar dat hoeft niet. Aanvullende informatie die in de tussentijd is verzameld op verzoek van en door een officier van justitie kan aanleiding zijn geweest om de vordering te wijzigen. Ook kan op verzoek van een advocaat de toepassing van het jeugdstrafrecht aan de orde worden gebracht. Dit is mogelijk zonder dat er een advies ligt van de reclassering of het NIFP. Het is uiteindelijk aan commune strafrechters voorbehouden om 18- tot 23-jarigen te sanctioneren volgens het jeugd- of volwassenenstrafrecht. Een rechter kan besluiten om mee te gaan met de vordering van de officier van justitie, maar de mogelijkheid bestaat ook dat hiervan afgeweken wordt. Voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarige daders kan aanleiding worden gevonden in de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan. Met de komst van het adolescentenstrafrecht is er minder nadruk komen te liggen op de kalenderleeftijd van jongvolwassenen, maar staat een dadergerichte sanctionering centraal die rekening houdt met de persoonlijke omstandigheden van jongvolwassenen en hun ontwikkeling (memorie van toelichting). Bij jongvolwassenen met een 'onvoltooide' ontwikkeling zou een sanctie of combinatie van sancties uit het jeugdstrafrecht kunnen worden overwogen. Een rechter kan worden geadviseerd over de persoon van de verdachte door de reclassering of het NIFP.

Voor wat betreft de toewijzing van zaken waarbij een officier van justitie voornemens is om jeugdstrafrecht toe te passen, zijn geen landelijke afspraken gemaakt, maar is op lokaal niveau per afzonderlijke rechtbank hier invulling aan gegeven (OM, 2017b). Het wordt als wenselijk gezien om bij de behandeling van een ASR-zaak op de meervoudige kamer een kinderrechter toe te voegen (OM, 2017b). Dit geldt niet voor zaken die bij een politierechter worden aangebracht. Zaken van 18- tot 23-jarigen waarbij het jeugdstrafrecht is gevorderd kunnen vergelijkbaar met voor de invoering van het adolescentenstrafrecht, worden aangebracht bij een politierechter (OM, 2017b).

4.1.2 Praktijkervaringen van strafrechters

In het kader van dit onderzoek zijn tien rechters geïnterviewd, waarvan drie rechter-commissarissen, twee kinderrechters en vijf commune strafrechters. In de interviews is rechters gevraagd naar hun ervaring met het verloop van de berechting bij zaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Meer specifiek is hen gevraagd naar het gebruik van adviesrapportages van de reclassering en het NIFP, naar welke overwegingen een rol spelen bij de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen en in hoeverre rechters rekening houden met een eventuele 'onvoltooide' ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte.

Relatie vordering officier van justitie en sanctionering rechter

Uit de interviews komt naar voren dat het merendeel van de rechters de ervaring heeft dat de sanctiestelsels die ze toepassen bij de sanctionering van jongvolwassenen (jeugd- of volwassenenstrafrecht) overeenstemt met de vordering van de officier van justitie (ZM2, ZM3, ZM4, ZM6, ZM9, ZM10).

Er zijn geen cijfers bekend over hoe vaak bij zaken van jongvolwassenen wordt afgeweken van de vordering, maar de interviews geven de indruk dat dit weinig voorkomt. Afwijken van de vordering is mogelijk indien dit met goede argumenten wordt onderbouwd (ZM9). Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van informatie uit de adviesrapportages van de reclassering en het NIFP (ZM1). Er komen in de interviews twee redenen voor het afwijken van de vordering van de officier van justitie naar voren. Allereerst wordt een praktische reden genoemd waarbij wordt verwezen naar problemen die kunnen worden ervaren in het regelen en financieren van de juiste zorg en begeleiding (ZM1). Het niet georganiseerd en gefinancierd krijgen van de juiste zorg en begeleiding kan reden zijn om af te zien van een afdoening volgens het jeugdstrafrecht (ZM1). Een andere reden kan zijn dat indien het merendeel van de feiten niet bewezen gepleegd wordt geacht, het initiële strafplan van de officier van justitie niet wordt opgelegd (ZM9).

Advies van reclassering en het NIFP

In de regel worden aanvullende adviesrapportages door het OM aangevraagd, maar rechters kunnen ook via de officier van justitie om een adviesrapportage van de reclassering of een pro-Justitiarapportage van het NIFP verzoeken (ZM6). Dit gebeurt normaal gesproken voorafgaand aan een zitting, wanneer een rechter zich nog niet voldoende geïnformeerd acht (ZM1), maar dit lijkt niet vaak voor te komen (ZM1, ZM2, ZM3, ZM4, ZM7). Eén van de rechters gaf aan dat de aanvraag van reclasseringsadviezen in de regel via het OM verloopt (ZM9). Pro-Justitiarapportages worden in de beleving van deze rechter vaker door de rechtelijke macht aangevraagd (ZM9). Ook kan ter terechtzitting blijken dat een adviesrapportage nodig is, in dat geval kan een zaak worden aangehouden (ZM1).

Bij zaken van 18- tot 23-jarigen waarbij de officier van justitie een vordering volgens het jeugdstrafrecht kenbaar heeft gemaakt, lijkt vrijwel altijd al een adviesrapportage van de reclassering of het NIFP aanwezig (ZM3, ZM4). Zowel bij enkelvoudige als bij meervoudige kamer zaken lijkt altijd wel een adviesrapportage voorhanden te zijn, terwijl dit bij een politierechter zitting minder vaak voorkomt (ZM2, ZM10). Toch geven twee rechters aan dat een zaak bij de politierechter niet zo snel aangehouden zal worden om alsnog een adviesrapport aan te vragen (ZM2, ZM8). Het streven is namelijk dat er zo min mogelijk tijd zit tussen het gepleegde delict en de strafafdoening en een vlotte afhandeling van de zaak is daarom gewenst (ZM2, ZM8).

Op de vraag welke informatie rechters uit de adviesrapportages gebruiken in hun overweging over een afdoening volgens het jeugdstrafrecht, kwamen de volgende reacties. Meerdere rechters geven aan dat zij in het bijzonder letten op het uiteindelijke advies van zowel de reclassering als het NIFP dat in de rapportage wordt gegeven met betrekking tot de toepassing van het jeugd- of volwassenenstrafrecht (ZM2, ZM3, ZM7, ZM8, ZM9, ZM10). Bij de adviesrapportages van het NIFP is sinds de invoering van het adolescentenstrafrecht een aparte vraag opgenomen die stelt of de toepassing van het jeugdstrafrecht geadviseerd wordt (ZM2). Maar niet alleen het uiteindelijke advies in de rapportage is van belang voor de rechters. Ook informatie over of de persoon van de verdachte nog relatief jong is in zijn ontwikkeling vergeleken met leeftijdsgenoten is voor rechters relevant (ZM1, ZM3). Verder worden intelligentie en het hebben van een verstandelijke beperking genoemd als belangrijke indicatoren die mee worden genomen in de overweging om volgens het jeugdstrafrecht te sanctioneren (ZM2, ZM3, ZM4, ZM10). Naast ontwikkeling en intelligentie wordt het functioneren op verschillende leefgebieden genoemd, zoals of een jongere nog schoolgaand is, nog thuis woont, afhankelijk is van ouders en dagbesteding heeft (ZM3, ZM4, ZM5, ZM8).

Volgens de geïnterviewde rechters komt het niet vaak voor dat zij te maken krijgen met tegengestelde adviezen van de reclassering en het NIFP (ZM1, ZM2, ZM3, ZM6, ZM9, ZM10). Vaak lijkt de reclassering het advies van de gedragsdeskundige van het NIFP te volgen (ZM2). In die gevallen waarbij de adviezen wel van elkaar afwijken wordt er voor gekozen om de deskundigen op te roepen om op zitting het advies toe te lichten (ZM1, ZM4, ZM8, ZM9).

Sanctioneren zonder adviesrapportage

Op de vraag of een zaak wel eens volgens het jeugdstrafrecht wordt afgedaan *zonder* dat er een adviesrapportage beschikbaar is, antwoordden vijf rechters instemmend (ZM1, ZM2, ZM3, ZM4, ZM8). Dit zal volgens de respondenten eerder gebeuren bij rechters met veel kennis en ervaring van het jeugdstrafrecht (ZM1), eerder bij kleinere zaken met minder ernstige feiten (ZM4) en bij politierechter zaken waarbij de verdachte niet in voorlopige hechtenis heeft gezeten (ZM4). Volgens één van de rechters ligt het er voor de justitiabele heel erg aan bij welke politierechter de zaak voorkomt (ZM1). Volgens deze rechter is er bij de enkelvoudige zittingen nooit een officier van justitie die aangeeft voornemens te zijn het jeugdstrafrecht toe te passen (ZM1). In dat geval is een verdachte afhankelijk van de kennis en ervaring van een Politierechter met het jeugdstrafrecht. Vier respondenten geven aan zich niet te herkennen in het afdoen volgens het jeugdstrafrecht zonder adviesrapportage of hebben dat in de praktijk nog niet aan de hand gehad (ZM6, ZM7, ZM9, ZM10).

Overwegingen toepassen jeugd- of volwassenenstrafrecht

Aan respondenten van de rechterlijke macht is gevraagd welke overwegingen meespelen bij het toepassen van het jeugd- of volwassenenstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. Eén van de respondenten gaf aan dat bij 18-jarigen de neiging voornamelijk is om het jeugdstrafrecht toe te passen terwijl bij 22-jarigen een zaak eerder wordt afgedaan volgens het volwassenenstrafrecht (ZM1). Leeftijd lijkt dus een factor die wordt meegenomen in de overweging voor type sanctiestelsel.

Daarnaast werden meerdere indicatoren genoemd voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. Zo werden intelligentie, ontwikkelingsniveau en LVB-problematiek als indicatoren genoemd (ZM2, ZM3, ZM4, ZM7, ZM8, ZM9, ZM10), of een jongvolwassene al zelfstandig is of nog afhankelijk van zijn ouders (ZM3, ZM6), of iemand nog schoolgaand is (ZM4, ZM6), nog thuis woont (ZM6, ZM8) en of de ouders nog een rol spelen in het contact met de jongvolwassene (ZM4, ZM6, ZM8). Eén van de respondenten omschreef de doelgroep voor het jeugdstrafrecht als volgt: *'Jongeren die je echt nog langer bij de hand moet houden en in een setting moet plaatsen die hen voldoende beschermt'* (ZM9). Andere indicatoren die werden genoemd zijn de aanwezigheid van persoonlijkheids- en/of psychiatrische problematiek (ZM2, ZM9), of (pedagogische) beïnvloeding nog haalbaar wordt geacht (ZM3, ZM4, ZM5, ZM6, ZM8), leerbaarheid (ZM5, ZM9), impulsief gedrag (ZM6), of een jongvolwassene zich gemakkelijk laat beïnvloeden tot delinquent gedrag (ZM2, ZM7, ZM8) en of iemand *first offender* is (ZM4).

Over in hoeverre de ernst van het feit meespeelt in hun overweging om volgens het jeugdstrafrecht te sanctioneren, verschillen rechters van mening. Alhoewel één van de rechters aangeeft dat de ernst van het delict niet mee wordt genomen in de overweging om het jeugdstrafrecht toe te passen (ZM1), kan de ernst van het feit voor een andere rechter wel degelijk een belemmering zijn om het jeugdstrafrecht toe te passen (ZM2). Zo benoemde één rechter dat je binnen het jeugdstrafrecht er tegenaan loopt dat er een maximum is van twee jaar jeugddetentie voor ernstige feiten (ZM2).

Als contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht worden door rechters genoemd: de lengte van het strafblad (ZM2, ZM4, ZM9), of sprake is van recidive (ZM2), hulpverleningsgeschiedenis (ZM2, ZM6), en ernst van het delict (ZM9). Wanneer een jongvolwassene als *'verhard'* wordt gezien of een *'verhard processtandpunt'* aanneemt (niet mee willen werken aan het onderzoek of geen vragen willen beantwoorden tijdens de zitting), zal dat een indicatie voor de toepassing van het volwassenenstrafrecht zijn (ZM2, ZM4, ZM6, ZM9, ZM10). Eén van de rechters verwoordde dat als volgt: *'En ook als ze zo gehard zijn dat het niet uit maakt of je nog tien verschillende jeugdwerkers op hen plaatst. Ze doen toch wat ze willen dus dat zet geen zoden meer aan de dijk'* (ZM9). Wanneer een jongvolwassene niet leerbaar of opvoedbaar wordt ingeschat, geldt dat ook als contra-indicatie voor het jeugdstrafrecht (ZM7). Eén van de rechters benadrukte de negatieve invloed die deze jongvolwassenen kunnen hebben: *'En die mensen moet je ook niet in een JJI willen hebben. Die verstoren de boel ook en die hebben een negatieve invloed op die andere jongens'* (ZM5). Een meer praktische overweging om volgens het volwassenenstrafrecht te sanctioneren is dat een behandeling als meer gegarandeerd wordt gezien voor wat betreft beschikbaarheid (ZM4). Dit argument voor de toepassing van het volwassenenstrafrecht komt overeen met de reden die eerder werd genoemd over waarom strafrechters wel eens afwijken van de vordering van de officier van justitie. Tot slot geeft één van de rechters aan dat het niet noodzakelijk is om in het vonnis er blijk van te geven dat de afweging tussen jeugd- en volwassenenstrafrecht is gemaakt (ZM7).

Rol van de ontwikkeling van de jongvolwassene in overweging rechter

Uit de interviews blijkt dat rechters de ontwikkeling van jongvolwassenen mee laten wegen in hun overweging voor het jeugd- of volwassenenstrafrecht (ZM2, ZM3, ZM4, ZM5, ZM8, ZM9, ZM10). Bij de ontwikkeling van een jongvolwassene wordt niet alleen naar het IQ gekeken, maar bijvoorbeeld ook naar de sociale ontwikkeling en hoe een jongvolwassene functioneert op verschillende levensgebieden zoals zijn dagbesteding (ZM2, ZM8). De mate van ontwikkeling en zelfstandig functioneren van een jongvolwassene halen rechters voor een groot deel uit de adviesrapportages van deskundigen van de reclassering of het NIFP (ZM9).

4.1.3 Samenvattend

In deze paragraaf stond de berechting van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor het jeugdstrafrecht centraal.²⁷ De geïnterviewde rechters gaven aan dat de keuze van het type sanctiestelsel bij zaken van 18- tot 23-jarigen vaak overeenstemt met de vordering ter terechtzitting van de officier van justitie. Indien een rechter besluit een advies van de reclassering of het NIFP niet over te nemen, gaat het ook om een beredeneerde afwijking. In dat geval wegen rechters de indicaties en contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht op een andere manier. Tevens kunnen problemen met de financiering van de juiste zorg en begeleiding reden zijn om af te wijken van het advies uit de adviesrapportages. Tot slot blijkt de ernst van het feit reden te kunnen zijn om niet mee te gaan met het advies van de reclassering of het NIFP, wanneer een rechter oordeelt dat de ernst van het feit niet in verhouding staat tot de maximale jeugddetentie van twee jaar. De geïnterviewde rechters hebben de ervaring dat het niet vaak voorkomt dat de reclassering en het NIFP tegengestelde adviezen formuleren. Wanneer daar wel sprake van is geven rechters aan de deskundigen te verzoeken op zitting te verschijnen om hun advies toe te lichten.

Ook is in de interviews uitgevraagd welke overwegingen rechters mee laten spelen in hun beslissing om volgens het jeugd- of volwassenenstrafrecht te sanctioneren. Zo werden intelligentie, ontwikkelingsniveau en LVB-problematiek als indicatoren genoemd om een 18- tot 23-jarigen volgens het jeugdstrafrecht te sanctioneren (zie Prop et al., 2018). Ook of pedagogische beïnvloeding nog haalbaar wordt geacht werd door meerdere rechters genoemd als een indicator voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Als contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht werden 'verhardheid', een 'verhard processtandpunt' en 'niet meer open staan voor pedagogische beïnvloeding' door meerdere respondenten aangehaald. Jongvolwassenen waarbij men deze houding waarnam, horen volgens de geïnterviewde rechters niet thuis in een JJI. Voor hen wordt een straf of maatregel uit het volwassenenstrafrecht als meer passend ervaren. De ontwikkeling van jongvolwassen verdachten speelt een belangrijke rol in de overweging van een rechter voor het type sanctiestelsel.

---

²⁷ Het bleek niet mogelijk enkele kwantificerende deelvragen van onderzoeksvraag 5 te beantwoorden omdat gaande het onderzoek bleek dat dergelijke gegevens niet (betrouwbaar) worden geregistreerd in de beschikbare registratiesystemen. Het gaat dan om hoe vaak een vordering ter terechtzitting voor toepassing van artikel 77c Sr. door de officier van justitie daadwerkelijk tot een berechting van een 18- tot 23-jarige volgens het jeugdstrafrecht leidt (onderzoeksvraag 5a); hoe vaak een adviesrapportage van de reclassering of het NIFP waarin het jeugdstrafrecht wordt geadviseerd, daadwerkelijk leidt tot een berechting volgens het jeugdstrafrecht (onderzoeksvraag 5b).

4.2 Tenuitvoerlegging van sancties bij 18- tot 23-jarigen

In deze paragraaf beschrijven we de ervaringen die zijn opgedaan met de tenuitvoerlegging van sancties bij 18- tot 23-jarigen die een straf of maatregel uit het jeugdstrafrecht opgelegd hebben gekregen. Dit heeft betrekking op onderzoeksvraag 6 welke luidt: 'Hoe verloopt de tenuitvoerlegging van de sancties die worden ingezet na berechting volgens het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen?' Met de komst van het adolescentenstrafrecht wordt benadrukt dat in de executiefase het toegepaste strafrecht wordt gevolgd. Als artikel 77c Sr. wordt gehanteerd dan betekent dit dat de tenuitvoerlegging van de straf of maatregel ook in een JJI zou moeten plaatsvinden en niet in het gevangeniswezen.

4.2.1 Algemene beschrijving van het proces en ketenafspraken

Als algemene regel geldt dat de uitvoering van een straf of maatregel het toegepaste sanctiestelsel volgt. In het geval een jongvolwassene wordt gesanctioneerd volgens het jeugdstrafrecht, volgt dat de sanctie ook ten uitvoer wordt gelegd in een jeugdsetting. In geval van een vrijheidsbenemende sanctie of maatregel (al dan niet met een interventie) zal deze ten uitvoer worden gelegd in een justitiële jeugdinrichting. Wanneer er een reclasseringsmaatregel wordt opgelegd bij jongvolwassenen ouders kan deze bij de jeugdreclassering of de volwassenreclassering worden uitgevoerd. Het advies hierover wordt door de reclassering gegeven. In de resultaten over de tenuitvoerlegging hebben we ons beperkt tot de jeugdreclassering.

4.2.2 Praktijkervaringen van de JJI's

Er zijn zeven personen geïnterviewd die werkzaam waren binnen vier verschillende JJI's. Onder de zeven respondenten waren er vijf als gedragsdeskundige werkzaam en twee als pedagogische medewerker.

De respondenten gaven aan dat zij al voor de invoering van het adolescentenstrafrecht steeds meer te maken kregen met een ouder wordende doelgroep in de JJI's (DJI1, DJI4). De gemiddelde leeftijd van de doelgroep in de JJI's is de afgelopen jaren behoorlijk gestegen, waardoor jongvolwassenen berecht volgens het jeugdstrafrecht niet echt uit de toon vallen binnen een JJI aldus enkele respondenten (DJI1, DJI4). Volgens enkele respondenten vraagt dit om een andere benadering van de doelgroep in een JJI, maar dat heeft dus niet alleen te maken met de doelgroep van het adolescentenstrafrecht (DJI1, DJI5). In principe krijgen jeugdigen en jongvolwassenen in een JJI dezelfde aanpak, behandeling en bejegening (DJI2, DJI3, DJI4). Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen deze groepen en er bestaat ook geen specifiek beleid dat hierop is gericht (DJI2). Dit zou volgens de respondenten ook tot onrust kunnen leiden omdat de jeugdigen en jongvolwassenen wel samen op een groep verblijven (DJI2). Toch kan door jongvolwassenen wel een verschil worden *ervaren* met jongere groepsgenoten (DJI3). Jongvolwassenen *voelen* zich, vanwege hun kalenderleeftijd, al volwassen en willen niet kinderlijk worden aangesproken door een groepsleider aldus enkele JJI medewerkers (DJI1, DJI3). Het is een uitdaging om rekening te houden met de ontwikkelingsleeftijd van een jongvolwassene zonder kinderachtig over te komen in bejegening en behandeling (DJI1).

Andere JJI-medewerkers merken echter op dat hoewel jongvolwassenen qua ontwikkelingsleeftijd vergelijkbaar zijn met jeugdigen, bij deze oudste groep toch meer

wordt ingezet op autonomie, zelfstandigheid en zelfredzaamheid (DJI1, DJI5). Voor wat betreft vaardigheden die jongvolwassenen zich eigen hebben gemaakt wordt geen verschil gezien met de vaardigheden van jeugdigen (DJI3).

Aparte kort- of langverblijfgroepen

De respondenten gaven aan dat er geen aparte groepen voor jongvolwassenen met een jeugdstrafrecht afdoening zijn ingericht (DJI1, DJI2, DJI3, DJI4, DJI5), maar dat deze ook niet worden gemist (DJI1). Er wordt wel gelet op de samenstelling van de groep, maar dat heeft niet in het bijzonder met het adolescentenstrafrecht te maken. In één van de instellingen is wel een aparte kortverblijfgroep waar jongvolwassenen worden geplaatst (DJI5).

Overplaatsingen

Medewerkers binnen JJI's krijgen met enige regelmaat te maken met jongvolwassenen die zijn vastgelopen in een PI, bijvoorbeeld als gevolg van hun licht verstandelijke beperking, en vervolgens in het kader van het jeugdstrafrecht in een JJI worden geplaatst (DJI1, DJI3, DJI4). Deze jongvolwassenen zouden, volgens één van de respondenten, eigenlijk al eerder in een JJI geplaatst moeten worden (DJI1). Een andere respondent benadrukt dat hier verandering in te zien is, daar waar jongvolwassenen eerst nog overgeplaatst werden vanuit een PI, worden zij nu vaker rechtstreeks in een JJI geplaatst (DJI4). Eén van de respondenten benadrukte dat er in de periode dat jongvolwassenen in een PI verblijven zij gewend zijn geraakt aan het regime van een PI met weinig bemoeizucht en relatief veel vrijheden (DJI3). Zij komen vervolgens in een JJI terecht waar er binnen een pedagogische leefomgeving meer aansturing en bemoeienis is (DJI3). Dat wordt als lastig ervaren door jongvolwassenen omdat er ineens meer van hen verwacht wordt, aldus de geïnterviewde respondent (DJI3). Ook geven deze jongvolwassenen aan de behandelmodules kinderlijk te vinden en geven zij de voorkeur aan het klimaat in een PI omdat ze daar voor hun gevoel niet lastig worden gevallen (DJI3).

Ook kwam uit de interviews naar voren dat jongvolwassenen met een licht verstandelijke beperking niet altijd meteen volgens het landelijk bestemmingsplan in de daarvoor aangewezen JJI worden geplaatst (te weten JJI Lelystad), maar in één van de andere JJI's terechtkomen (DJI1). Concrete gegevens over het IQ van een jongvolwassene zijn niet altijd direct beschikbaar waardoor de urgentie om een jongvolwassene op een specifieke plek te krijgen nog ontbreekt (DJI1). Deze jongvolwassenen lijken in het begin redelijk mee te kunnen met een groep, maar de ervaring leert dat dit vaak verandert (DJI1). Vervolgens worden ze alsnog overgeplaatst naar een JJI met speciale voorzieningen voor jongeren met een LVB, maar het zou wenselijk zijn om hier al eerder op voor te sorteren (DJI1).

Nazorg van jongvolwassenen na vertrek uit JJI

Als knelpunt werd de financiering van de nazorg van jongvolwassenen na hun vertrek uit een JJI genoemd (DJI1). Het vinden en financieren van een geschikte woning en verdere hulpverlening kan erg lastig zijn, zeker wanneer een jongere in een kleinere gemeente gaat wonen (DJI1). Kleinere gemeentes hebben weinig ervaring met terugkerende jongvolwassenen na detentie terwijl de samenwerking met grotere gemeentes over het algemeen prettig verloopt (DJI1). Dit laatste knelpunt is niet voorbehouden aan de doelgroep van het adolescentenstrafrecht, maar heeft betrekking op de volledige populatie jongeren die uitstromen uit een JJI.

4.2.3 *Praktijkervaringen van de jeugdreclassering (JR) en in het bijzonder de William Schrikker Groep (WSG)*

Er zijn zeven personen geïnterviewd die bij de jeugdreclassering werken en drie personen die als jeugdreclasserder bij de WSG werken. Er is tevens één persoon gesproken die als procesregisseur bij de Stichting Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering werkt.

Uit de interviews blijkt dat er niet veel ervaring is bij de jeugdreclassering met zaken van 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht (WSG1, JR7, JR8, JR10). Onder jeugdreclasserders lijkt het beeld te ontstaan dat er wel eens begeleiding via de jeugdreclassering wordt opgelegd wanneer de jongere al bekend was bij de jeugdreclassering, maar dat zij vrijwel geen jongvolwassenen begeleiden waar zij in het verleden niet eerder contact mee hebben gehad (WSG2, JR8). Het komt echter ook voor dat medewerkers van de jeugdreclassering pas laat op de hoogte worden gebracht wanneer één van de jongeren die zij begeleiden is aangehouden op verdenking van een strafbaar feit en inmiddels bezocht is door de reclassering in het kader van de vroeghulp (JR7, JR8, JR10). Meerdere geïnterviewde jeugdreclasserders gaven aan dat zij het als lastig ervaren om hun stem gehoord te krijgen in zaken van 18- tot 23-jarigen (WSG1, JR7, JR8, JR10). Voornamelijk bij zaken van jongvolwassenen die al langer bekend zijn bij de jeugdreclassering, maar waarover de reclassering nu een advies uitbrengt (WSG2).

In die gevallen dat jongvolwassenen begeleiding krijgen via de jeugdreclassering, lijkt deze voor een groot deel te bestaan uit het organiseren van praktische zaken zoals het aanvragen van een uitkering, het op orde krijgen van financiën, het aanvragen van een eigen zorgverzekering en het regelen van passende woonruimte (WSG2, JR5, WSG6). Hierin worden verschillen ervaren met de begeleiding van minderjarigen, bijvoorbeeld omdat jongvolwassenen in aanmerking komen voor andere uitkeringen. Het inzetten van de juiste hulpverlening wordt wel eens als een knelpunt ervaren omdat jeugdreclasserders (in tegenstelling tot medewerkers van de reclassering) niet die bevoegdheden hebben om praktische zaken voor jongvolwassenen adequaat te kunnen regelen (WSG2). De andere wet- en regelgeving voor jongvolwassenen (in vergelijking met minderjarigen) maakt dat jeugdreclasserders anders moeten handelen in die zaken, bijvoorbeeld wanneer het aankomt op het organiseren en financieren van begeleid wonen via de gemeente (zie voor een reactie van twee gemeenten box 4.1) (JB3, JB4, JR5, JR7, JB9, JR10). De wachtlijsten die er vaak zijn (voor begeleid wonen of specifieke zorg) en de vaak 'harde' scheiding tussen 18- en 18+ dragen hier niet aan bij (JB4, JR7).

Op lokaal niveau zijn er sinds de invoering van het adolescentenstrafrecht initiatieven om de onderlinge samenwerking tussen de jeugdreclassering en de reclassering te versterken (JB4, JR7). Ook de Raad voor de Kinderbescherming wordt gevraagd als ketenpartner hierbij aan te sluiten. Het doel van die intensievere samenwerking is om elkaars werkveld te verkennen en gebruik te kunnen maken van elkaars deskundigheid (JB4).

Interventie aanbod voor jongvolwassenen binnen de jeugdreclassering

Volgens enkele geïnterviewde jeugdreclasserders functioneren die jongvolwassenen die zij begeleiden op een vergelijkbaar niveau als de minderjarigen waardoor de programma's die zij aanbieden als passend worden ervaren (WSG1, JB4). De geïnterviewden gaven aan dat er qua interventie aanbod voor jongvolwassenen voldoende beschikbaar is binnen de jeugdreclassering en dat anders wordt doorver-

wezen naar een andere zorgaanbieder (WSG1, WSG2, JB3). Toch wordt ook aan-gehaald dat in bepaalde regio's van het land niet zonder meer de gewenste zorg beschikbaar is (JR7). Ook bleek dat de financiering van de gewenste zorg als een knelpunt kan worden ervaren (JR7, JR8, JB9).

Box 4.1 Reactie vanuit twee gemeenten

Omdat de focus in dit onderzoek vooral ligt op de partijen in of direct gelieerd aan het strafproces is de praktijk bij de gemeente niet onderzocht in dit onderzoek. Desalniettemin komt de rol die gemeenten spelen in de tenuitvoerlegging bij zaken van 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht geregeld ter sprake tijdens de interviews die gehouden zijn met de andere ketenpartners. Daarbij ging het met name over de ervaren problemen rondom de financiering en beschikbaarheid van jeugdhulp voor jongvolwassenen in een strafrechtelijk kader. Over dit punt hebben we twee gemeenten bevroegd. Deze informatie is anekdotisch en daarmee ook niet te generaliseren naar andere gemeenten, daarvoor is nader onderzoek bij meerdere gemeenten nodig.

Beide gemeenten geven aan dat de samenloop van de inwerkingtreding van de Jeugdwet en het Adolescentenstrafrecht als ingewikkeld is ervaren. Zij herkennen de knelpunten met betrekking tot het gefinancierd krijgen van de juiste zorg. Er lijken daarbij wel verschillen te bestaan tussen kleine en grote gemeenten. Een kleine gemeente zal minder zaken van 18- tot 23-jarigen met een jeugdstrafrecht afdoening krijgen waardoor zij hier ook minder ervaring mee kunnen opdoen, aldus een geïnterviewde.

Beide gemeenten gaven ook aan dat zij graag in een vroeg stadium (gedurende de adviesfase) betrokken zouden worden bij het opstellen van een zorgplan, zodat zij tijdig de juiste voorzieningen kunnen treffen. Helaas lijkt dat niet altijd mogelijk en noemen zij privacy als een belangrijk obstakel. Beide gemeentes zouden graag meer informatie over de doelgroep van het adolescentenstrafrecht zoals zij die tegenkomen in hun gemeente wensen zodat zij op voorhand het zorgaanbod dat zij inkopen daarop kunnen afstemmen. Zij ervaren namelijk dat zorgaanbieders terughoudend zijn om bepaalde zorg te leveren aan 18-jarigen en ouder omdat die jeugdhulp voornamelijk bedoeld is voor minderjarigen. De scheidingslijn tussen 18-minners en 18-plussers maakt het organiseren van de juiste zorg soms lastig. Het uitgangspunt van beide gemeenten is handelen in het belang van de jongere en het zoeken naar een maatwerkoplossing. Zij herkennen echter ook de discussie rondom het woonplaatsbeginsel en de aanwezigheid van wachtlijsten voor begeleid wonen en specifieke zorg omdat de maximale capaciteit is bereikt. Wanneer bepaalde zorg- of woonvoorzieningen niet binnen gemeentegrenzen aanwezig zijn maakt dat het soms lastig. Inschrijving bij een andere gemeente neemt een financiële verantwoordelijkheid voor die andere gemeente met zich mee en dat schuurt soms in de uitvoering.

4.2.4 Samenvattend

Uit de interviews komt een beeld naar voren dat respondenten al voor de invoering van het adolescentenstrafrecht steeds meer te maken kregen met een oudere wordende doelgroep in de JJI's (DJI1, DJI4). De gemiddelde leeftijd van de doelgroep in de JJI's is de afgelopen jaren gestegen, waardoor jongvolwassenen berecht volgens het jeugdstrafrecht niet direct verschillen van jongeren die al langer in een JJI verblijven, aldus enkele respondenten (DJI1, DJI4). Als gevolg hiervan lijkt de noodzaak voor aparte leefgroepen ook niet direct aanwezig. Het organiseren en financieren van de juiste nazorg, in aanloop naar het vertrek uit een JJI wordt soms wel als

een knelpunt ervaren. Dit wordt eveneens door medewerkers van de jeugdreclassering als knelpunt omschreven, alhoewel de interviews ook laten zien dat er nog relatief weinig ervaring is in de begeleiding van 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht en waarbij sprake is van een jeugdreclasseringsmaatregel. Voor wat betreft het aanbod aan interventies en zorgprogramma's werd wisselend gereageerd door medewerkers van de jeugdreclassering. Daar waar enkele aangaven dat het aanbod toereikend is, ervaren anderen dat niet alle regio's in het land voldoende voorzieningen hebben voor deze doelgroep. Tot slot, lijken bovengenoemde knelpunt voor wat betreft het financieren en organiseren van geschikte jeugdhulp voor jongvolwassenen te worden herkend door de twee gemeenten die om een reactie zijn gevraagd.

5 Regionale verschillen toepassing jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen

De interviews die zijn beschreven in hoofdstuk 3 en 4 geven de indruk dat er regionale verschillen kunnen bestaan in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassen verdachten. Zo lijken er arrondissementale verschillen te bestaan in de mate van betrokkenheid van een jeugdofficier van justitie bij zaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. In dit hoofdstuk onderzoeken we op basis van kwantitatieve gegevens of er regionale verschillen zijn in de mate waarin zaken tegen jongvolwassenen worden afgedaan volgens het jeugdstrafrecht. Dit heeft betrekking op de tweede doelstelling van het huidige onderzoek, te weten 'nagaan of er regionale verschillen zijn in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen'. Om de regionale verschillen duidelijk te krijgen is eerst een landelijk beeld over de opgelegde sancties tegen jongvolwassenen te geven. In paragraaf 5.1 zal eerst een algemeen overzicht worden gegeven van de straffen en maatregelen die door rechters worden opgelegd aan 18- tot 23-jarigen. Daarbij onderscheiden we tussen sancties volgens het jeugdstrafrecht en sancties volgens het volwassenenstrafrecht. Vervolgens wordt in paragraaf 5.2 uiteengezet of er sprake is van regionale verschillen in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen in eerste aanleg. Daarvoor maken we gebruik van de landelijke registratie van het OM, RAC-min. We presenteren een drietal analyses die inzicht geven of en in welke mate regio/arrondissement een rol speelt in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen (paragraaf 5.2). Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting (paragraaf 5.3).

5.1 Opgelegde sancties tegen jongvolwassenen in eerste aanleg

Onderzoeksvraag 5e is welke straffen en maatregelen rechters opleggen bij 18- tot 23-jarigen. Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden is gebruikgemaakt van registerdata uit RAC-min. Het gaat hierbij om in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen jongvolwassenen in de periode april 2014 tot en met december 2016. In tabel 5.1 staan de zwaarste sancties binnen strafzaken die zijn opgelegd aan jongvolwassenen, uitgesplitst naar het jeugdstrafrecht en het volwassenenstrafrecht. Wat opvalt is dat er binnen het jeugdstrafrecht relatief vaak een PIJ-maatregel wordt opgelegd als zwaarste sanctie (4,0%) vergeleken met een soortgelijke maatregel binnen het volwassenenstrafrecht (0,4%). Ook krijgen jongvolwassenen binnen het jeugdstrafrecht vaker een onvoorwaardelijke celstraf opgelegd (42,1%) vergeleken met jongvolwassenen die zijn gesanctioneerd onder het volwassenenstrafrecht (27,6%). Boetes worden daarentegen vaker opgelegd (24,7%) aan jongvolwassenen die zijn gesanctioneerd onder het volwassenenstrafrecht vergeleken met jongvolwassenen die zijn berecht onder het jeugdstrafrecht (1,1%). Tot slot valt uit de tabel af te lezen dat er binnen het jeugdstrafrecht vaker bijzondere voorwaarden worden opgelegd aan jongvolwassenen (59,1%), vergeleken met het volwassenenstrafrecht (11,9%). Deze bijzondere voorwaarden kunnen gekoppeld zijn aan zowel onvoorwaardelijke als voorwaardelijke sancties.

Tabel 5.1 Verdeling zwaarste sanctie en aanwezigheid bijzondere voorwaarden in strafzaken tegen jongvolwassenen in percentages, naar toepassing jeugd- of volwassenenstrafrecht, periode april 2014 t/m december 2016

	Jeugdstrafrecht N=1.469		Volwassenen- strafrecht N=30.910	Std. adj. Z
Vrijheidsbenemende maatregelen	4,0%	>	0,4%	19,1
Onvoorwaardelijke celstraf	42,1%	>	27,6%	12,1
Voorwaardelijke celstraf	17,2%	>	12,5%	5,3
Taakstraf	33,8%		31,7%	1,7
Boete	1,1%	<	24,7%	20,8
Anders	1,8%	<	3,2%	3,0
Wel bijzondere voorwaarden	59,1%	>	11,9%	50,9

Noot. $X^2=834,542$, $df=5$, $p<0,001$, voor analyse zwaarste sanctie; $X^2=2590,776$, $df=1$, $p<0,001$, voor analyse bijzondere voorwaarden; de 'groter dan' en 'kleiner dan' symbolen geven aan welke categorieën het meest bijdragen aan de significante Chi-square analyse en in welke richting; de categorie 'anders' wordt gezien als minst zware sanctie, de categorie 'vrijheidsbenemende maatregelen' als zwaarste. Onder vrijheidsbenemende maatregelen vallen PIJ-maatregel, tbs en ISD-maatregel.

5.2 Mate waarin regio's verschillen

In de periode april 2014 tot en met december 2016 stroomde er in totaal 29.332 strafzaken tegen 18- tot 23-jarigen in bij het OM in de 11 regionale arrondissementen. De meeste daarvan in het tweede kwartaal van 2014 ($N=3.264$) en de minste in het vierde kwartaal van 2016 ($N=2.081$). Hoewel de lagere instroom in latere kwartalen deels kan komen door een registratieachterstand in RACMIN, komt de afname door de tijd heen overeen met de eerder geconstateerde daling in jeugd- en jongvolwassencriminaliteit (bijv. Van der Laan & Beerthuisen, 2018). De meeste van deze strafzaken stroomde binnen in Rotterdam ($N=3.888$, 13,3%) en de minste in Overijssel (Oost-Nederland; $N=1.621$, 5,5%; zie tabel 5.2). In 1.465 strafzaken (5,0%) is het jeugdstrafrecht toegepast.

5.2.1 Toepassing jeugdstrafrecht naar regio

In tabel 5.2 zijn de percentages strafzaken met toepassing jeugdstrafrecht tegen jongvolwassenen geordend van meest naar minst voorkomend. De percentuele toepassing van het jeugdstrafrecht loopt van 3,4% in arrondissement Den Haag naar 7,5% in arrondissement Noord-Nederland. Met andere woorden, relatief gezien worden er in de regio met het hoogste percentage jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen bijna drie keer zoveel strafzaken als zodoende afgedaan in vergelijking met de regio met het laagste percentage.

Deze variatie naar regio is statistisch significant ($X^2=82,549$, $df=10$, $p<0,001$) en komt voornamelijk door de vakere toepassing (t.o.v. het landelijk gemiddelde) in de regio's Noord-Nederland, Rotterdam en Gelderland en de mindere toepassing in de regio's Noord-Holland, Amsterdam en Den Haag (d.w.z., $|Z| \geq 2.0$; zie tabel 5.2). Kortom, op basis van zero-order associaties lijkt er een statistisch significant verband te zijn tussen de regio waarin een strafzaak binnenstroomt en wordt afgedaan en de mate waarin het jeugdstrafrecht wordt toegepast.

Tabel 5.2 Instroom van en toepassing jeugdstrafrecht in strafzaken tegen jongvolwassenen naar regio/arrondissement

Regio/arrondissement	Instroom		Jeugdstrafrecht	
	N	%	%	Std. adj. Z
Noord-Nederland	2.500	8,5	7,5	6,1
Rotterdam	3.888	13,3	5,8	2,4
Gelderland (Oost-Nederland)	3.169	10,8	5,7	2,0
Limburg	1.670	5,7	5,5	1,0
Midden-Nederland	3.268	11,1	5,4	1,2
Overijssel (Oost-Nederland)	1.621	5,5	4,9	-0,1
Oost-Brabant	1.881	6,4	4,8	-0,4
Zeeland-West-Brabant	2.016	6,9	4,6	-0,9
Amsterdam	3.157	10,8	3,8	-3,2
Noord-Holland	2.481	8,5	3,7	-3,0
Den Haag	3.681	12,5	3,4	-4,8

5.2.2 Toepassing jeugdstrafrecht naar regio, rekening houdend met delict-, dader- en zaakskenmerken

Bovengenoemde regionale verschillen hoeven echter niet noodzakelijk of volledig het gevolg te zijn van de regio en de daar gevoerde vervolgingsprocessen zelf, maar kunnen ook het gevolg zijn van regionale diversiteit in de instroom van strafzaken. Bijvoorbeeld, in de memorie van toelichting rondom de wet adolescentenstrafrecht wordt specifiek genoemd dat voor daders van ernstige misdrijven het jeugdstrafrecht meer geschikt zou kunnen zijn (zie ook voor andere voorbeelden Van der Laan et al., 2016, pp. 43-45), waardoor regio's met een 'lichtere' instroom minder reden zouden hebben om het jeugdstrafrecht toe te passen bij jongvolwassenen.

Om beter de regionale verschillen te isoleren wat betreft de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen bekijken we deze relatie nader in een logistische regressie, controlerend voor diverse andere kenmerken van de strafzaak: pleegleeftijd tijdens delict, type delict, maximale strafdreiging en kwartaal van instroom. De kenmerken (die op basis van registerdata bekend zijn) zijn in drie blokken toegevoegd aan de analyse: (1) daderkenmerken, (2) delictkenmerken en (3) instroomkenmerken (waaronder regio/arrondissement). De resultaten van de logistische regressie zijn weergegeven in tabel 5.3.

Tabel 5.3 Toepassing jeugdstrafrecht in strafzaken tegen jongvolwassenen naar regio/arrondissement, controlerend voor pleegleeftijd, delict (type en maximale strafdreiging) en instroomkwartaal

	Model		
	1	2	3
	Odds Ratio		
Pleegleeftijd	0,460***	0,463***	0,461***
Type delict			
Vermogen met geweld		5,028***	5,278***
Geweld		2,023***	1,922**
Zeden		6,619***	6,510***
Vermogen		1,344	1,332
VLAOO		1,370	1,310
Drugs		1,268	1,272
Verkeer		0,646	0,626
Overig/onbekend		ref.	ref.
Maximale strafdreiging		1,194***	1,200***
Regio/arrondissement			
Noord-Nederland			1,612**
Rotterdam			1,058
Gelderland (Oost-Nederland)			1,171
Limburg			1,104
Midden-Nederland			1,000
Overijssel (Oost-Nederland)			ref.
Oost-Brabant			0,953
Zeeland-West-Brabant			0,847
Amsterdam			0,689*
Noord-Holland			0,711*
Den Haag			0,636**
Instroomkwartaal			1,057***
Nagelkerke R^2	0,127	0,178	0,190
Δ Nagelkerke R^2		0,051	0,012

Noot. *** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; pleegleeftijd betreft de maximale/oudste pleegleeftijd binnen een strafzaak en loopt van 18 tot 23 jaar; maximale strafdreiging loopt van 1 = minder dan één jaar tot en met 6 = acht jaar of meer; instroomkwartaal loopt van 1 = 2e kwartaal 2014 tot en met 11 = 4e kwartaal 2016.

In alle drie de modellen is pleegleeftijd negatief gecorreleerd met toepassing jeugdstrafrecht. Naarmate jongvolwassenen op oudere leeftijd delicten plegen, neemt de kans om binnen het jeugdstrafrecht veroordeeld te worden af. Daarnaast zijn er een aantal soorten delicten die een grotere kans hebben om binnen het jeugdstrafrecht afgedaan te worden, namelijk vermogen met geweld en gewelds- en zedenmisdrijven. Ook zijn 'zwaardere' delicten in termen van maximale strafdreiging geassocieerd met grote kans op toepassing van het jeugdstrafrecht. Verder is er een positieve associatie tussen toepassing jeugdstrafrecht en instroomkwartaal. Naarmate de tijd verstrijkt sinds de invoering van het adolescentenstrafrecht neemt de toepassing van het jeugdstrafrecht ook toe. Wanneer voor al deze bovenstaande associaties gecontroleerd wordt, blijft voor een aantal regio's een verhoogde of verlaagde kans voor toepassing jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen overeind. Namelijk, de regio Noord-Nederland heeft statistisch significant *meer* toepassingen van het jeugdstrafrecht en Noord-Holland, Amsterdam en Den Haag *minder*, controlerend voor andere kenmerken. Echter, de toegevoegde verklarende waarde van de regio's en het instroomkwartaal zijn beperkt (iets meer dan 1%), wat suggereert dat de

regionale en temporele verschillen van beperkte omvang zijn. (Veel) belangrijker zijn de pleegleeftijd van de dader en het soort gepleegde delict.

5.2.3 Beslisboomanalyse

De bovengenoemde regionale verschillen in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen kunnen nog verder bestudeerd worden. Hoewel de meeste directe hoofdeffecten overeind blijven wanneer voor andere variabelen gecontroleerd wordt zoals bleek uit de bovenstaande analyse, kunnen meer specifieke interacties tussen regio en andere kenmerken ook meespelen. Echter, het is statistisch niet haalbaar om alle interacties tussen regio en andere kenmerken in één verklarend model te stoppen (zoals de logistische regressie hierboven), vanwege het explosief groeiend aantal benodigde variabelen. Om toch te kijken naar meer specifieke verschillen tussen regio's, maken wij daarom gebruik van een zogeheten *beslisboomanalyse* – een verkennende statistische techniek.

Een beslisboomanalyse is een stapsgewijs proces, waarbij in iedere stap een onderscheidende factor wordt gekozen die twee groepen²⁸ realiseert waartussen het verschil op de afhankelijke variabele maximaal is. Bij een volgende stap wordt alleen gekeken binnen de nieuw gecreëerde groepen hoe het verschil verder gemaximaliseerd kan worden. Ofwel, in de eerste stap wordt de gehele sample betrokken, waarbij in de tweede stap eigenlijk twee 'samples' verder onderzocht worden, en bij een derde stap potentieel vier samples, enzovoort. De hiërarchie/volgorde waarin kenmerken aangedragen worden reflecteert ook de belangrijkheid van deze variabelen in de analyse. Hoe eerder, hoe belangrijker de variabele. Net als bij de vorige analyses is de variabele van interesse het wel of niet toepassen van het jeugdstrafrecht en zijn de verklarende variabelen dader-, delict en zaakskenmerken zoals arrondissement. De resultaten van de beslisboomanalyse zijn weergegeven in figuur 5.1.

In de *eerste* stap wordt pleegleeftijd van de dader aangemerkt als meest onderscheidende factor voor wanneer wel of niet het jeugdstrafrecht wordt toegepast. Bij 18-jarige daders is dit percentage 13,9% en bij 19- tot 23-jarigen ligt dit percentage bijna vijf keer zo laag met maar 3,0%. In de *tweede* stap is het kenmerk type delict onderscheidend bij 18-jarige daders. Het percentage jeugdstrafrecht ligt op 40,7% wanneer er sprake is van vermogensmisdrijf met geweld of een zedenmisdrijf. Bij andere type delicten is het percentage jeugdstrafrecht 11,7%. Voor de *derde* stap wordt het cluster 18-jarige daders met een vermogensmisdrijf met geweld of zedenmisdrijf opgesplitst naar arrondissement. De toepassing van het jeugdstrafrecht ligt dan hoger in de arrondissementen Noord-Nederland, Oost-Brabant en Rotterdam (50,8%) versus alle andere arrondissementen (36,7%). Voor de *derde* en *vierde* stap bij 18-jarige daders van andere type delicten is er een uitsplitsing naar de strafdreiging van de delicten. Hoe zwaarder het delict, hoe groter de kans op toepassing van het jeugdstrafrecht. In een *vijfde* stap komt bij 18-jarige daders van relatief zware delicten (die geen vermogensdelict met geweld of zedenmisdrijf zijn) arrondissement alsnog als onderscheidend naar voren. Er wordt vaker jeugdstrafrecht toegepast binnen de arrondissementen Noord-Nederland, Limburg, Oost-Brabant, Zeeland West-Brabant en Overijssel.

In de *tweede* stap voor 19- tot 23-jarige daders wordt nog een keer onderscheid gemaakt in leeftijd, waar 19-jarigen met 6,7% een grotere kans op jeugdstrafrecht

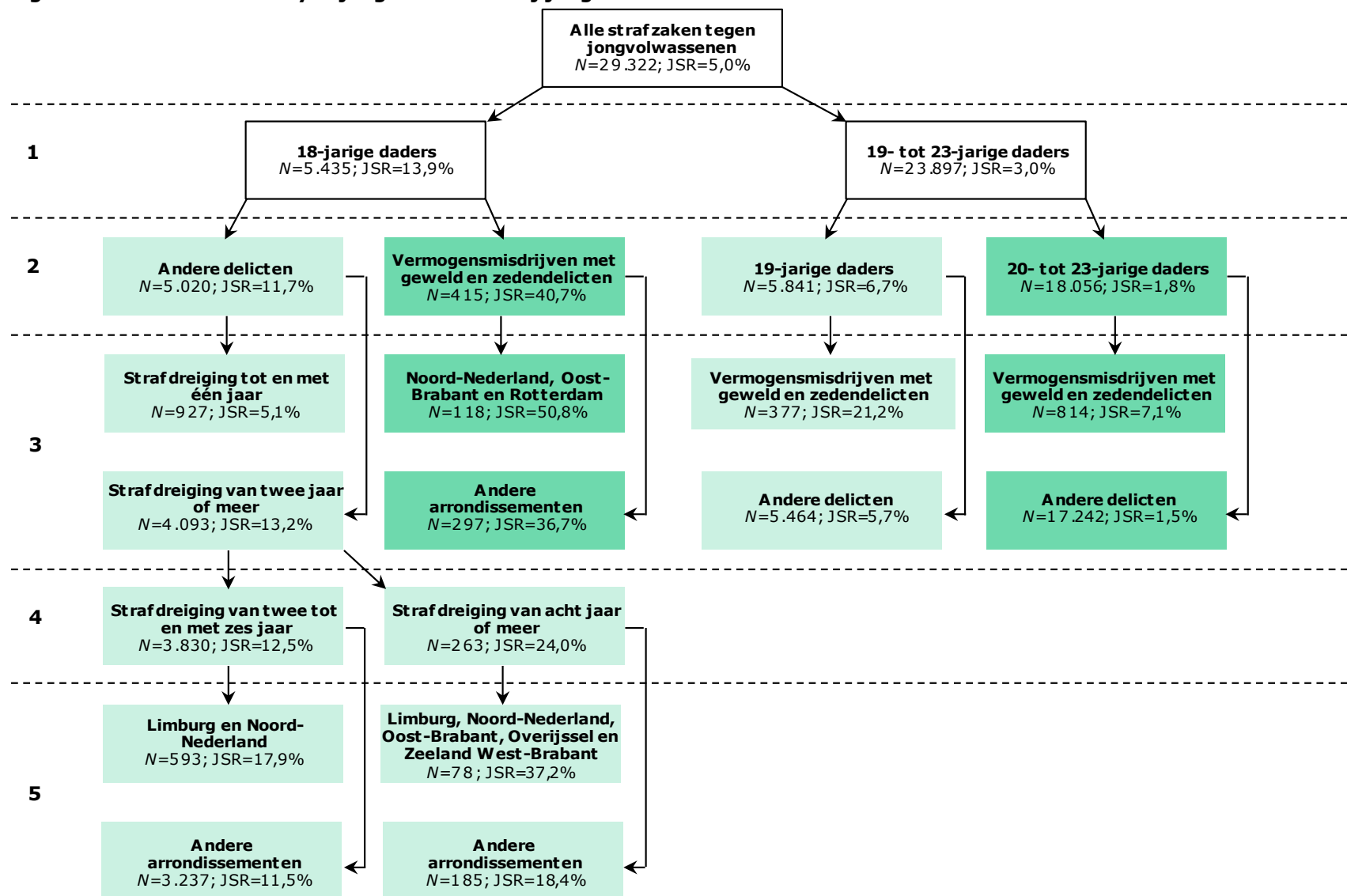
---

²⁸ In dit rapport maken wij gebruik van een CRT-beslisboom, welke telkens maximaal twee te onderscheiden groepen creëert. Er zijn ook andere technieken die meer groepen per stap kunnen creëren.

hebben dan 20- tot 23-jarigen met 1,8%. Binnen deze beide leeftijdsgroepen wordt bij een *derde* stap dezelfde opsplitsing gemaakt naar type delict. Vermogensmisdrijven met geweld en zedenmisdrijven worden vaker met het jeugdstrafrecht afgedaan dan andere type delicten, net als bij 18-jarige daders. Er is geen verdere opsplitsing daarna. Het kenmerk instroomkwartaal is binnen geen enkele stap voldoende onderscheidend.

Samenvattend, de belangrijkste kenmerken waarom het jeugdstrafrecht wel of niet wordt toegepast, op basis van registerdata, zijn pleegleeftijd van de dader en het type delict. Hoe jonger de jongvolwassen dader, hoe groter de kans op het jeugdstrafrecht. Daarnaast wordt het jeugdstrafrecht ook vaker toegepast bij vermogensmisdrijven met geweld en zedenmisdrijven, ongeacht de leeftijd van de dader. Er zijn echter wel een aantal arrondissementen waar specifieke strafzaken vaker eindigen in de toepassing van het jeugdstrafrecht. Gezien de specificiteit van deze resultaten en het feit dat regio/arrondissement pas in de derde en latere stappen naar voren komt als statistisch relevant, kan het belang van regio als niet-primair gezien worden. Dit is in overeenstemming met de resultaten van de logistische regressie.

Figuur 5.1 Beslisboomanalyse jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen

5.3 Samenvattend

In dit hoofdstuk is nagegaan in hoeverre er regionale verschillen zijn in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen. In de interviews werd door onder meer de medewerkers van de reclassering aangegeven dat er regionale verschillen zijn in hun werkwijze bij deze doelgroep. Dit hoeft echter niet te betekenen dat dit ook leidt tot regionale verschillen in de afdoeningen tegen jongvolwassenen door de rechter. Daarom is vervolgens kwantitatief onderzocht in hoeverre er regionale verschillen zijn in de in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen jongvolwassenen. Er zijn aanwijzingen dat de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen onderhevig is aan regionale verschillen. Echter, de diverse kwantitatieve analyses laten ook zien dat deze verschillen relatief klein zijn en zeer specifiek, wanneer ook gekeken wordt naar de invloed van dader- en delict-kenmerken. Eén regio komt in alle analyses naar voren met een hoger percentage jeugdstrafrecht: Noord-Nederland (*overall* percentage, 7,5%). Daarnaast zijn er ook een drie regio's die in alle analyses met een lager percentage jeugdstrafrecht voorkomen: Amsterdam, Den Haag en Noord-Holland (*overall* percentage, respectievelijk, 3,8%, 3,4% en 3,7%).

Dat gezegd hebbende, de data die zijn gebruikt voor deze analyses zijn afkomstig uit register-bronnen (d.w.z., RAC-min). Hierdoor zijn slechts een aantal aspecten van de strafzaak bekend, zoals pleegleeftijd van de dader en type delict. Hoewel deze gegevens van belang lijken te zijn voor het wel of niet toepassen van het jeugdstrafrecht, zijn andere potentiële verklarende factoren onbekend. Bijvoorbeeld, is er sprake van een gediagnosticeerde ontwikkelingsachterstand die is vastgelegd in een NIFP-rapportage? Gezien de schaal van de aantallen betrokken strafzaken is het niet realistisch deze informatie op te vragen en te verwerken binnen deze empirische verkenning. Deze empirische resultaten moeten dan ook voorzichtig geïnterpreteerd worden en vooral een handvat bieden om verder te kijken hoe regio's/arrondissementen van elkaar verschillen.

6 Slotbeschouwing

In dit laatste hoofdstuk wordt beschreven hoe de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk wordt toegepast en of dat gaat zoals door de wetgever is beoogd. Hierbij gaan we in op de rol die de verschillende ketenpartners hebben in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen door de strafrechtelijke keten heen. Ook zullen mogelijke knelpunten in de uitvoering van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen worden beschreven. In paragraaf 6.1 worden de belangrijkste bevindingen uit hoofdstuk 3 en 4 samengevat. Daarmee wordt ingegaan op de eerste doelstelling van het onderzoek. In deze paragraaf zal de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen worden afgezet tegen de gangbare praktijk van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij jongvolwassenen. In paragraaf 6.2 wordt ingegaan op regionale verschillen in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. Hiermee wordt ingegaan op doelstelling twee van dit onderzoek. Vervolgens zal in paragraaf 6.3 een keten brede analyse worden gegeven van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen. In paragraaf 6.4 beschrijven we de beoogde toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen zoals staat omschreven in de wet en vergelijken dat met de werkwijze zoals deze door de betrokken ketenpartners in de praktijk wordt gehanteerd. Hiermee wordt beantwoord aan de derde doelstelling van dit onderzoek. In paragraaf 6.5 schetsen we de mogelijkheden en beperkingen van het huidige onderzoek. In paragraaf 6.6 geven we enkele aanbevelingen en beschrijven we suggesties voor vervolgonderzoek. Tot slot bevat paragraaf 6.7 de conclusie van deze procesevaluatie.

6.1 Jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen versus volwassenenstrafrecht

De eerste doelstelling van het onderzoek betreft inzicht krijgen in de wijze waarop de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk wordt uitgevoerd. Daartoe zijn de verschillende fasen in de strafrechtelijke keten van advisering, vordering via berechting tot tenuitvoerlegging onderzocht. In hoofdstuk 3 en 4 stond het verloop van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen door de strafrechtelijke keten heen centraal. Per fase in de vervolgingsketen en voor iedere ketenpartner afzonderlijk is beschreven hoe de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen verloopt. Op basis van deze resultaten kunnen we onderzoeksvragen 1 tot en met 6 beantwoorden. In deze paragraaf volgen we bij de beantwoording van de onderzoeksvragen eveneens het verloop van de strafrechtketen. De focus ligt op de vraag in hoeverre de werkwijze van het toepassen van het jeugdstrafrecht overeenkomt of afwijkt van de werkwijze van de reguliere praktijk van het volwassenenstrafrecht. We beginnen met de vordering door het OM (bij de voorgeleiding en bij de terechtzitting), gevolgd door de advisering door reclassering en het NIFP en tot slot de berechting door de ZM en de tenuitvoerlegging in JJI's en/of via de (jeugd)reclassering.

6.1.1 Voorgeleiding door het OM

In deze paragraaf gaan we in op de fase tot aan de voorgeleiding van een strafzaak van een 18- tot 23-jarige bij de rechter-commissaris door een officier van justitie (onderzoeksvraag 1). De reguliere praktijk bij strafzaken waarin het een jongvolwassene betreft, is nog steeds het uitgangspunt 'volwassenenstrafrecht, tenzij'. Dat

betekent dat in deze fase van het proces het uitgangspunt van officieren van justitie die zaken van jongvolwassenen behandelen is dat het volwassenenstrafrecht gevorderd wordt. Uit de gesprekken die zijn gevoerd met officieren van justitie blijkt de gehanteerde werkwijze in zaken van jongvolwassenen bij wie het jeugdstrafrecht wordt overwogen op enkele manieren te verschillen van zaken van jongvolwassenen waarbij het volwassenenstrafrecht van toepassing is. Al op een vroeg moment in de vervolgingsfase beoordeelt een officier van justitie voor iedere 18- tot 23-jarige of er aanleiding is om het jeugdstrafrecht toe te passen. Deze beoordeling kan bij veelvoorkomende feiten al plaatsvinden aan de ZSM-tafel en bij ernstige zaken waarbij preventieve hechtenis kan worden overwogen bij de voorgeleiding aan de rechter-commissaris. De beoordeling zou voor iedere jongvolwassene op eenzelfde manier moeten gebeuren. Indien een officier van justitie vervolgens bij de vordering inbewaringstelling aangeeft voornemens te zijn om de toepassing van het jeugdstrafrecht te vorderen en de rechter-commissaris de vordering inbewaringstelling toewijst, wordt een jongvolwassene in een JJI geplaatst. Bij een reguliere zaak tegen een 18- tot 23-jarige zou het in geval van een preventieve hechtenis om een plaatsing in een PI gaan. Hieronder worden bevindingen besproken uit de interviews waaruit blijkt dat de werkwijze bij een jeugdstrafrecht vordering bij een jongvolwassene afwijkt van de werkwijze bij een volwassenenstrafrecht vordering bij een jongvolwassene. Bij de beantwoording van onderzoeksvraag 1 ligt de nadruk op zaken waarbij sprake is van een voorgeleiding aan een rechter-commissaris.

OM: onbekendheid met jeugdstrafrecht bij commune officieren van justitie

Zaken van jongvolwassenen worden in de regel behandeld door reguliere officieren van justitie die geen jeugdspecialisatie hebben. Uit de interviews kwam naar voren dat het algemene beeld onder officieren is dat bekendheid met de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen ontbreekt. Als gevolg daarvan is het denkbaar dat de toepassing van het jeugdstrafrecht minder snel zal worden overwogen. Dit is een goede mogelijkheid aangezien slechts 5% van de zaken tegen 18-23-jarigen uiteindelijk door de rechter wordt afgedaan via het jeugdstrafrecht. Desalniettemin wordt van officieren al in een vroeg stadium verwacht dat zij bij alle zaken van 18- tot 23-jarigen de afweging maken of de toepassing van het jeugdstrafrecht het meest passend zou zijn. In de praktijk zijn er per arrondissement diverse officieren van justitie die kennis en ervaring hebben met de mogelijkheden die het jeugdstrafrecht biedt voor jongvolwassenen. Zij zijn bekend met het palet aan straffen, maatregelen en interventies die kunnen worden opgelegd binnen het jeugdstrafrecht. Uit de interviews lijkt het beeld naar voren te komen dat een jeugdofficier van justitie eerder geneigd is om de mogelijkheden voor een afdoening volgens het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen te onderzoeken, dan de reguliere commune strafrecht officieren. Die laatste groep lijkt zich meer vast te houden aan de werkwijze waarbij het volwassenenstrafrecht wordt gevorderd bij jongvolwassenen.

OM: al bij voorgeleiding aan rechter-commissaris selecteren, advies schaars

De jeugdofficieren van justitie geven aan dat het soms lastig is om al vroeg in het strafproces de afweging te maken of een jongvolwassene in aanmerking zou moeten komen voor het jeugdstrafrecht. Bijvoorbeeld als de strafzaak bij de vordering al aanleiding geeft tot preventieve hechtenis dient deze afweging al te worden gemaakt bij de voorgeleiding aan de rechter-commissaris. Er is op dat moment nog niet altijd een advies van de reclassering beschikbaar en zeker bij *first offenders* ontbreekt een dossier of is dit onvolledig waardoor het ook niet altijd mogelijk is om op basis van eerdere verslagen een afweging te maken. Alhoewel in theorie alle 18- tot 23-jarigen in het kader van de vroeghulp zouden moeten worden bezocht

door de reclassering, blijkt dit in de praktijk niet altijd het geval (zie voor de redenen hiervoor paragraaf 6.1.2). Door meerdere officieren werd in de interviews genoemd dat naar hun ervaring daarom standaard een uitgebreid rapport wordt aangevraagd bij zaken van jongvolwassenen. Aan de andere kant bleek uit de interviews ook dat de noodzaak voor het verrichten van uitgebreider onderzoek bij zaken waarbij sprake is van een licht delict niet altijd aanwezig is, zoals bijvoorbeeld bij ZSM zaken. Deze bevindingen roepen de vraag op of de afweging die van officieren wordt gevraagd over de toepassing van het jeugd- of volwassenenstrafrecht al zo vroeg in de keten te maken is. Bij lichte en eenduidige zaken lijkt een ontbrekende advisering zo vroeg in de keten wel te kunnen, maar bij ernstige en complexe zaken is het dus maar de vraag of de officier wel over de juiste informatie beschikt. Ook zou bij zaken waarbij nog weinig informatie over de persoon van de verdachte bekend is, eerder worden gekozen voor de reguliere werkwijze en dus de toepassing van het volwassenenstrafrecht. Uitgebreider onderzoek na de voorgeleiding zou een officier van justitie op andere gedachten kunnen brengen, alhoewel uit de interviews tevens blijkt dat officieren niet vaak afwijken van hun eerste vordering.

OM: indicaties voor jeugdstrafrecht vaak impliciet maar in overeenstemming met OM-indicatielijst

Ter ondersteuning van de overweging om het jeugdstrafrecht te vorderen bij een jongvolwassene, kan een officier van justitie gebruikmaken van (1) criteria zoals beschreven in de OM-richtlijn jeugd en adolescenten (*Staatscourant*, 2014, 2017) en (2) een OM-indicatielijst welke in de implementatiefase van het adolescentenstrafrecht is opgesteld in overleg met de ketenpartners (Poppens & Janse de Jonge, 2014). Alle geïnterviewde officieren gaven aan van het bestaan van de OM-indicatielijst op de hoogte te zijn. Tevens meldden ze dat in de praktijk niet echt een 'lijstje' wordt gebruikt. Als indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen worden factoren van de OM-indicatielijst genoemd, zoals of pedagogische beïnvloeding nog mogelijk is en of een jongvolwassene nog naar school gaat. De ernst van het feit werd vaak als contra-indicatie voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen genoemd. Dit is tevens een contra-indicatie die onderdeel is van de OM-indicatielijst. Het lijkt er dus op dat officieren de OM-indicatielijst niet ergens registreren (invullen of afvinken op papier), maar wel de indicaties en contra-indicaties als criteria gebruiken in hun overweging voor type strafrecht. Mijnarends en Rensen (2017) stellen op basis van gegevens uit een eerdere studie dat officieren van justitie de afweging voor het type sanctiestelsel niet maken met behulp van de OM-indicatielijst, maar op basis van een *fingerspitzengefühl*.

In hoofdstuk 3 is een toelichting gegeven op de OM-indicatielijst en de indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen zoals beschreven in de OM-richtlijn jeugd en adolescenten (in de OM-richtlijn wordt over criteria gesproken). Beide 'lijstjes' komen niet met elkaar overeen wat voor verwarring lijkt te zorgen onder officieren. Daar waar de OM-indicatielijst uitgaat van drie indicaties en drie contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen, hanteert de OM-richtlijn enkel vier indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. De ernst van het feit wordt in de OM-richtlijn *niet* beschreven als contra-indicatie voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen. Toch blijkt uit de interviews dat de ernst van het feit voor sommige officieren reden is om niet voor het jeugdstrafrecht te kiezen. Zij gaven aan dat bij ernstige delicten (welke niet nader werden gespecificeerd) vergelding als een belangrijk strafdoel wordt gezien en dat dit zou niet rijmen met de toepassing van het jeugdstrafrecht.

6.1.2 Advisering ten behoeve van de voorgeleiding

In deze paragraaf gaan we in op de advisering door de reclasseringsorganisaties of het NIFP ten behoeve van de voorgeleiding bij de rechter-commissaris (onderzoeksvraag 2). De gangbare praktijk bij zaken van jongvolwassenen is dat de reclassering specifieke doelgroepen met prioriteit bezoekt in het kader van de vroeghulp. Jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 23 jaar waarbij de voorgeleiding mogelijk leidt tot preventieve hechtenis zijn een van de doelgroepen met prioriteit, dit naast daders van huiselijk geweld of daders van een *High Impact Crime*.

Zowel reclasseringsmedewerkers als pro-Justitiarapporteurs kunnen ten behoeve van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris een beknopt advies uitbrengen over de persoon van de verdachte. Bij de reclassering gaat het om een vroeghulpadvies en bij het NIFP betreft het een voorgeleidingsconsult. De officier van justitie kan de informatie uit het beknopte advies als input meenemen in zijn/haar overweging om het jeugdstrafrecht te vorderen bij een jongvolwassene. Als uitgangspunt bij de advisering over jongvolwassenen ten behoeve van de voorgeleiding hanteert de reclassering het uitgangspunt 'jeugdstrafrecht, tenzij' (Reclassering Nederland, interne documentatie, 2016b). Pro-Justitiarapporteurs hanteren in deze fase van het proces het uitgangspunt 'volwassenenstrafrecht, tenzij'. Adviseurs van de reclassering gaven tijdens de interviews aan dat zij meerdere verschillen ervaren in de advisering over een jongvolwassene waarbij een jeugdstrafrechtadvies moet worden opgemaakt, in vergelijking met de advisering over een jongvolwassene met een volwassenenstrafrecht advies. Pro-Justitiarapporteurs daarentegen gaven aan weinig tot geen verschil in werkwijze te ervaren. Hieronder zullen de afwijkende werkwijzen voor het opmaken van een jeugdstrafrechtadvies worden vergeleken met het maken van een volwassenenstrafrecht advies.

Reclassering: vroeghulp niet altijd haalbaar bij 18- tot 23-jarigen

Uit de interviews blijkt dat officieren van justitie de input van de reclassering of het NIFP voorafgaand aan de voorgeleiding wenselijk vinden, zeker wanneer er vrijwel geen eerdere rapportages over een jongvolwassene beschikbaar zijn. Toch is het voor de reclassering niet altijd haalbaar om voorafgaand aan een voorgeleiding een vroeghulpadvies te formuleren, aldus de gesproken reclasseringsmedewerkers. In de interviews werden hiervoor verschillende redenen genoemd. Zo is de doelgroep jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 23 jaar niet de enige doelgroep met een prioritering bij de reclassering, maar zijn er ook andere groepen verdachten, zoals TOP X verdachten of verdachten van een *High Impact Crime*, die als prioriteit moeten worden bezocht. Daarnaast blijken er in de weekenden niet altijd medewerkers beschikbaar voor een vroeghulpdienst. Tot slot hebben ook reclasseringsmedewerkers beperkte tijd en weinig informatie beschikbaar om een gedegen advies te kunnen geven over een verdachte jongvolwassene. Vaak is er in deze vervolgingsfase van het strafproces geen tijd om referenten te benaderen om advies in te winnen. Een concreet gevolg hiervan is dat er niet altijd een beknopt advies vanuit de reclassering beschikbaar is ten tijde van de voorgeleiding van een jongvolwassene aan de rechter-commissaris. Dit roept de vraag op of er bij afwezigheid van een beknopt advies wel voldoende oog zal zijn binnen het OM voor de mogelijkheid om de toepassing van het jeugdstrafrecht te overwegen bij jongvolwassenen. Adviseurs van de reclassering nemen mee in hun adviesrapportage in hoeverre het jeugdstrafrecht het meest passend zou zijn voor een jongvolwassene. Daarnaast heeft de reclassering een beleidswijziging doorgevoerd waarmee het uitgangspunt van reclasseringsmedewerkers in de voorgeleidingsfase is verschoven van 'volwassenenstrafrecht, tenzij' naar de toepassing van het 'jeugdstrafrecht, tenzij'.

Reclassering: pragmatische invulling van concept 'onvoltooide' ontwikkeling tijdens vroeghulp

Uit de interviews blijkt dat tijdens de vroeghulp er vrijwel geen ruimte is voor eigen onderzoek door een reclasseringsmedewerker naar de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte. Hierdoor wordt het door reclasseringsmedewerkers als lastig ervaren om al in zo'n vroege fase advies te geven over een eventuele 'onvoltooide' ontwikkeling van een jongvolwassene. Omdat de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte wel een belangrijke rol speelt in de afweging voor een jeugdstrafrechtadvies zal een reclasseringsmedewerker op zoek gaan naar andere manieren om hier uitspraken over te doen. Eerdere adviesrapportages kunnen inzage geven in de ontwikkeling van een verdachte, bijvoorbeeld wanneer daaruit blijkt dat sprake is van zwakbegaafdheid wat ook kan blijken uit dat de jongvolwassene in het verleden begeleiding bij de William Schrikker Groep (een landelijke instelling voor jeugdbescherming, jeugdreclassering en pleegzorg voor kinderen met een beperking of chronische ziekte) heeft gehad. Indien geen eerdere rapportages beschikbaar zijn, beoordelen reclasseringsmedewerkers de mate van zelfstandig functioneren van de jongvolwassene op verschillende leefgebieden. Er wordt uitgezocht of een jongvolwassene nog schoolgaand is, of hij/zij al diploma's heeft behaald, of hij/zij werkt, of een jongvolwassene zijn/haar eigen financiën op orde heeft en of hij/zij nog thuis woont.

Reclassering: indicaties in lijn met wegingskader maar extra contra-indicaties

Reclasseringsmedewerkers kunnen ter ondersteuning bij het opmaken van een adviesrapport in deze vroeghulpfase gebruikmaken van het (verkorte) wegingskader (Reclassering Nederland, interne documentatie, 2016a). De in de interviews genoemde indicaties die kunnen leiden tot een jeugdstrafrechtadvies kwamen voor een groot deel overeen met de indicaties uit het (verkorte) wegingskader. Het gaat dan om: (1) functioneert op verstandelijk beperkt niveau, (2) vertoont kinderlijker gedrag dan men gezien kalenderleeftijd zou verwachten, (3) continuering schoolgang noodzakelijk en (4) is ontvankelijk voor sociale, emotionele of praktische ondersteuning of beïnvloeding door volwassenen. Voor wat betreft de door reclasseringsmedewerkers genoemde contra-indicaties was dit niet het geval. De drie contra-indicaties uit het verkorte wegingskader zijn: (1) vertoont antisociaal gedrag, (2) zal andere jeugdige gedetineerden negatief beïnvloeden en (3) kiest voor criminele levensstijl. Deze werden door geen van de geïnterviewde adviseurs benoemd als contra-indicatie tijdens de vroeghulp fase. Wel werd de afwezigheid van indicaties als een contra-indicatie beschouwd en werden kenmerken van zelfstandigheid en volwassen functioneren van een verdachte als contra-indicatie genoemd. Adviseurs gaven aan dat een jeugdstrafrechtadvies minder passend werd gevonden wanneer een jongvolwassen verdachte zelfstandig woont, zelf kinderen heeft, een baan heeft (gehad) en zelf zijn financiën regelt.

NIFP: werkwijze voorgeleidingsconsult JSR/VSR gelijk

Bij het NIFP kan een voorgeleidingsconsult worden aangevraagd wanneer het vermoeden van ernstige psychiatrische problematiek bestaat. Een trajectconsult vindt in een latere fase plaats en aan de hand daarvan wordt een inschatting gemaakt over of uitgebreider NIFP-onderzoek wenselijk is. Het verloop van beide vormen van consult verloopt niet anders bij zaken van jongvolwassenen waarbij het jeugdstrafrecht wordt gevorderd dan voor jongvolwassenen waarbij het volwassenenstrafrecht wordt gevorderd. Tijdens een consult door het NIFP worden geen testen of instrumenten gebruikt om de ontwikkeling van een jongvolwassene te onderzoeken. Volgens de geïnterviewde rapporteurs wordt op basis van dossierinformatie en het

contact met de verdachte geprobeerd een inschatting te maken van eventuele kwetsbaarheden in de sociaal-emotionele ontwikkeling, de cognitieve ontwikkeling en de gewetensontwikkeling. Er wordt eveneens getracht een inschatting te maken over of een jongvolwassene zich 'normaal' heeft ontwikkeld of in het contact jonger overkomt dan zijn leeftijdsgenoten, aldus de pro-Justitiarapporteurs.

Reclassering en NIFP: het contact met de Raad voor de Kinderbescherming

Tijdens de adviesfase kunnen adviseurs van de reclassering en pro-Justitiarapporteurs contact opnemen met de RvdK om informatie op te vragen of een advies af te stemmen. Alle geïnterviewde adviseurs van de reclassering gaven tijdens de interviews aan op enig moment in het adviestraject contact met de RvdK te hebben. In veelvoorkomende gevallen gebeurt dat om aanvullende informatie over een jongvolwassen verdachte op te vragen, zoals over het civielrechtelijk verleden of om de uitvoerbaarheid van een te adviseren plan van aanpak te bespreken. De helft van de geïnterviewde pro-Justitiarapporteurs gaf tijdens de interviews aan contact te leggen met de RvdK. Dit was voornamelijk om aanvullende informatie (over bijvoorbeeld het civiel rechtelijk verleden) op te vragen over jongvolwassen verdachten.

6.1.3 Advisering ter terechtzitting

In deze paragraaf gaan we in op de advisering door reclassering of het NIFP ten behoeve van de terechtzitting (onderzoeksvraag 3). De gebruikelijke werkwijze van de reclassering bij de advisering over verdachten waarbij het volwassenenstrafrecht van toepassing is, is dat alleen gerapporteerd wordt ten behoeve van de terechtzitting. Het is niet gebruikelijk dat reclasseringsmedewerkers ten behoeve van een raadkamerzitting worden opgeroepen om aanvullend advies te geven over een verdachte. Het uitgangspunt van reclasseringsmedewerkers in deze fase van het proces is 'volwassenenstrafrecht, tenzij' bij zaken van jongvolwassenen. De gebruikelijke gang van zaken bij het NIFP is dat zij gevraagd kunnen worden om een pro-Justitiaonderzoek te verrichten naar een verdachte. In de pro-Justitiarapportage die daarop volgt beantwoorden zij een vaste set aan vragen, waaronder één vraag over de mogelijke toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen. Deze vraag is sinds de invoering van het adolescentenstrafrecht toegevoegd. Zowel de reclassering als het NIFP kunnen in de fase voorafgaand aan de terechtzitting gevraagd worden om uitgebreid te rapporteren over de persoon van een verdachte en de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd (conform de twee condities van artikel 77c Sr.). In het geval van een jeugdstrafrechtadvies bij jongvolwassenen is het, wat betreft de persoon van de verdachte, van belang dat er nader wordt onderzocht of sprake is van een 'onvoltooide' ontwikkeling en of een sanctie uit het jeugdstrafrecht passend zou kunnen zijn. Deze informatie wordt door een officier van justitie bij zijn vordering ter terechtzitting gebruikt; hetzij als onderbouwing van de keuze die is gemaakt ten tijde van de voorgeleiding, hetzij als aanpassing van die vordering. Ook rechters gebruiken de adviesrapporten als input in hun overweging voor welk type sanctiestelsel ze een zaak tegen een jongvolwassene zullen afdoen. Uit de interviews kwam naar voren dat reclasseringsmedewerkers een jeugdstrafrechtadvies als arbeidsintensiever ervaren dan een volwassenenstrafrechtadvies. Pro-Justitiarapporteurs hebben niet de ervaring dat een jeugdstrafrechtadvies hen meer werk kost.

Reclassering: advisering ter terechtzitting intensiever in geval van jeugdstrafrecht

Reclasseringsmedewerkers gaven aan dat zij het maken van een jeugdstrafrechtadvies als intensiever en tijdrovender ervaren dan het maken van een volwassenen-

strafrechtadvies over een jongvolwassen. Wanneer de reclassering een advies uitbrengt over een jongvolwassene waarbij het volwassenenstrafrecht wordt gevorderd, is het gebruikelijk dat zij alleen rapporteren ten behoeve van de terechtzitting. Bij zaken van jongvolwassenen waarbij het jeugdstrafrecht wordt overwogen wordt in de regel vaker om een tussentijdsadvies gevraagd van de reclassering. Omdat in het jeugdstrafrecht het 'schorsen, tenzij' principe geldt moet bij iedere mogelijke verlenging van de voorlopige hechtenis gekeken worden of dit nog wenselijk is. Dit betekent dat de reclassering bij iedere raadkamerzitting kan worden gevraagd om advies uit te brengen over een jongvolwassen verdachte. Dit is één van de redenen waarom een jeugdstrafrechttraject door reclasseringsmedewerkers als arbeidsintensiever wordt ervaren dan een volwassenenstrafrechttraject. Overigens wordt het wegingskader, dat dient ter ondersteuning bij de totstandkoming van een advies, door adviseurs hierbij gezien als een werkbaar en bruikbaar instrument.

Reclassering: wegingskader wordt als bruikbaar ervaren

Het wegingskader, dat dient ter ondersteuning bij de totstandkoming van een advies, wordt door adviseurs van de reclassering als een werkbaar en bruikbaar instrument gezien.

Reclassering: moeite met vinden en financieren van geschikte en beschikbare behandelplek

Een ander verschil tussen een jeugdstrafrechtadvies en volwassenenstrafrecht advies en tevens ervaren knelpunt, is het vinden van een beschikbare en geschikte behandelplek en de financiering ervan binnen het jeugdstrafrecht, aldus de geïnterviewde adviseurs van de reclassering. Geschikte interventies binnen het jeugdstrafrecht zijn niet altijd (direct) beschikbaar voor jongvolwassenen en het regelen van de financiering via de gemeente wordt als een knelpunt ervaren. Omdat de reclassering waarde hecht aan een uitvoerbaar advies en plan van aanpak, is het denkbaar dat zij dit knelpunt laten meewegen in hun keuze voor een jeugd- of volwassenenstrafrecht advies.

Reclassering: geen standaard meetinstrumenten voor 'onvoltooide' ontwikkeling

Ook in de uitgebreide advisering ten behoeve van de terechtzitting wordt er geen standaard definitie van het concept 'onvoltooide' ontwikkeling gehanteerd door reclasseringsmedewerkers. Er zijn dan ook geen standaard meetinstrumenten die gebruikt worden. Het concept ontwikkeling krijgt invulling aan de hand van hoe een jongvolwassen verdachte overkomt en functioneert op verschillende leefgebieden (wonen, werk, opleiding, financiën). Ook het IQ kan voor reclasseringsmedewerkers een indicator van een onvoltooide ontwikkeling zijn.

NIFP: pro-Justitiarapporteurs benaderen concept 'onvoltooide' ontwikkeling aan de hand van de eigen achtergrond

Wanneer het vermoeden bestaat dat een jongvolwassen verdachte een psychische stoornis heeft, kan het NIFP gevraagd worden om de toestand van een verdachte te onderzoeken. In een recent verschenen studie van Prop en collega's (2018) staat dat in 2016 in ongeveer 1 op de 20 strafzaken tegen 18- tot 23-jarigen een pro-Justitiarapportage werd aangevraagd. Pro-Justitiarapporteurs zijn psychiaters en psychologen die als forensisch gedragsdeskundige een verdachte onderzoeken en een beeld schetsen van de persoon van de verdachte, de kans op herhaling en de benodigde behandeling. In strafzaken met een jongvolwassen verdachte waarbij wordt overwogen om het jeugdstrafrecht toe te passen is inzicht in de ontwikkeling van die persoon van belang. Uit de interviews ontstaat een beeld dat de wijze waar-

op rapporteurs invulling geven aan het concept 'ontwikkeling' afhankelijk is van twee achtergrondkenmerken van de rapporteurs. Ten eerste is de invulling afhankelijk van of een rapporteur een psycholoog of psychiater is. Psychologen maken voornamelijk gebruik van testmateriaal om een beeld te krijgen van de ontwikkeling van een jongvolwassene. In de interviews werden verschillende vaardigheden genoemd, zoals concentratie, aandacht- en planningsvaardigheden die allen inzicht geven in de mate van ontwikkeling van een jongvolwassene. Psychiaters daarentegen rapporteren op basis van het gesprek met de jongvolwassene en hun eigen klinisch oordeel over een mogelijke onvoltooide ontwikkeling van een verdachte. Daarbij nemen zij een ontwikkelingsanamnese af maar gaat het ook over hoe een verdachte in het contact overkomt en of dat in overeenstemming is met hoe leeftijdsgenoten zich gedragen. Ten tweede maakt het uit of een pro-Justitiarapporteur als specialisatie jeugd of als specialisatie volwassenen heeft. Rapporteurs met een jeugdspecialisatie hebben meer kennis van ontwikkelingspsychologische processen die van toepassing zijn op de jongvolwassen levensfase en kunnen op basis van die kennis een specifiek beeld schetsen van de mate van ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte.

6.1.4 Vordering ter terechtzitting

In deze paragraaf staat de vordering van een officier van justitie ter terechtzitting centraal (onderzoeksvraag 4). De gebruikelijke werkwijze van een officier van justitie bij strafzaken van jongvolwassenen is dat zij op basis van informatie uit een adviesrapportage van de reclassering of het NIFP hun vordering ter terechtzitting bepalen. Als uitgangspunt bij strafzaken van jongvolwassenen geldt dat het volwassenenstrafrecht zal worden toegepast, tenzij er aanwijzingen zijn dat het jeugdstrafrecht meer passend is. Een officier van justitie moet al vroeg in het proces, bij de vordering bewaring, de toepassing van het jeugdstrafrecht aangeven. Nieuwe informatie uit de uitgebreide onderzoeken van de reclassering of het NIFP kunnen een officier doen besluiten de vordering in een zaak aan te passen ten tijde van de terechtzitting. Zo kan een volwassenenstrafrecht vordering op terechtzitting worden aangepast in een jeugdstrafrecht vordering en andersom.

OM: vordering van officier van justitie bij voorgeleiding aan rechter-commissaris houdt vaak stand ter terechtzitting

Uit de interviews met officieren van justitie blijkt dat in het merendeel van de zaken de vordering van de officier van justitie ten tijde van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris, stand houdt ter terechtzitting. De geïnterviewde officieren gaven aan dat het niet vaak voorkomt dat zij besluiten hun vordering te wijzigen voorafgaand of tijdens de terechtzitting. Het is mogelijk dat in een vroeg stadium nog niet herkend wordt dat een jongvolwassene in aanmerking zou komen voor het jeugdstrafrecht, bijvoorbeeld omdat er weinig tot geen informatie beschikbaar is over de verdachte. Na advies van de reclassering of het NIFP kan een officier van justitie besluiten zijn of haar eerdere vordering te wijzigen. Officieren van justitie gaven in de interviews aan veel waarde te hechten aan de adviesrapportages van de reclassering en het NIFP. Het kan voorkomen dat een officier een andere weging maakt dan de in de adviesrapportage(s) aangehaalde indicaties en contra-indicaties en daardoor afwijkt van het gegeven advies.

6.1.5 Berechting van jongvolwassenen volgens het jeugdstrafrecht

In deze paragraaf staat de berechting van zaken van jongvolwassenen volgens het jeugdstrafrecht centraal (onderzoeksvraag 5). De gebruikelijke gang van zaken bij

strafzaken tegen jongvolwassen verdachten is dat hun zaak volgens het volwassenenstrafrecht wordt afgedaan, tenzij er aanleiding wordt gevonden in de persoon van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd om hiervan af te wijken.

ZM: beslissing rechter met betrekking tot sanctiestelsel komt vaak overeen met vordering van officier van justitie

Het merendeel van de rechters heeft de ervaring dat bij strafzaken van 18- tot 23-jarigen die in aanmerking komen voor het jeugdstrafrecht, het opgelegde sanctiestelsel overstemt met het sanctiestelsel dat een officier van justitie heeft gevorderd. De interviews wekken de indruk dat het weinig voorkomt dat er voor wat betreft het opgelegde sanctiestelsel af wordt geweken van het sanctiestelsel uit de vordering van een officier van justitie.

ZM: 'onvoltooide' ontwikkeling speelt belangrijke rol in overweging van rechter om jeugdstrafrecht toe te passen

Ook is in de interviews uitgevraagd welke overwegingen rechters mee laten spelen in hun beslissing om volgens het jeugd- of volwassenenstrafrecht te sanctioneren. Zo werden intelligentie, ontwikkelingsniveau en LVB-problematiek als indicatoren genoemd om een 18- tot 23-jarigen volgens het jeugdstrafrecht te sanctioneren.²⁹ Ook of pedagogische beïnvloeding nog haalbaar wordt geacht, is een indicator voor de toepassing van het jeugdstrafrecht die door meerdere rechters werd genoemd. Als contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht werden 'verhardheid', een 'verhard processtandpunt' en niet meer open staan voor pedagogische beïnvloeding door meerdere respondenten aangehaald. Deze jongvolwassenen horen volgens de geïnterviewde rechters niet thuis in een JJI, maar voor hen wordt een straf of maatregel uit het volwassenenstrafrecht als meer passend ervaren. De ontwikkeling van de jongvolwassen verdachte speelt een belangrijke rol in de overweging van een rechter voor het type sanctiestelsel. Hierbij merken we op dat uit de gesprekken met de reclassering en het NIFP blijkt dat het psychologische concept 'onvoltooide' ontwikkeling alleen in pro-Justitiarapportages wordt onderzocht.

ZM: afwijken van adviesrapportages reclassering of het NIFP bij andere weging (contra-)indicaties, problemen financiering voor behandelplek of in geval van ernstige feiten

Indien een rechter besluit een advies van de reclassering of het NIFP niet over te nemen, kunnen daar verschillende overwegingen aan ten grondslag liggen. Rechters kunnen in een dergelijk geval de indicaties en contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht op een andere manier hebben gewogen. Tevens kunnen problemen met de financiering van de juiste zorg en begeleiding redenen zijn om af te wijken van het advies uit de adviesrapportages. Tot slot blijkt de ernst van het feit redenen te kunnen zijn om niet mee te gaan met het advies van de reclassering of het NIFP, wanneer een rechter oordeelt dat de ernst van het feit niet in verhouding staat tot de maximale jeugd-detentie van twee jaar. De geïnterviewde rechters hebben de ervaring dat het niet vaak voorkomt dat de reclassering en het NIFP tegengestelde adviezen formuleren. Wanneer daar wel sprake van is geven rechters aan dat zij de deskundigen verzoeken op zitting te verschijnen om hun advies toe te lichten.

---

²⁹ Een overzicht van de daadwerkelijke kenmerken van 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht is terug te vinden in het rapport van Prop, van der Laan, Barendregt, Beerhuizen en van Nieuwenhuizen (2018) 'Adolescentenstrafrecht: Kenmerken van de doelgroep, de strafzaken en de tenuitvoerlegging'.

6.1.6 Tenuitvoerlegging van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen

In deze paragraaf staat de tenuitvoerlegging van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen centraal (onderzoeksvraag 6). Daar waar in voorgaande paragrafen steeds de werkwijze van een jeugdstrafrechtvordering, advies of berechting is vergeleken met de reguliere werkwijze van het volwassenenstrafrecht, gebeurt dat in deze paragraaf niet. Dit is omdat de voorgaande ketenpartners in hun dagelijkse werk te maken kunnen krijgen met jongvolwassenen tussen de 18 en 23 jaar, maar ook met volwassenen van 23 jaar en ouder. De praktijkprofessionals die hier zijn geïnterviewd betreffen personen die werkzaam zijn in een justitiële jeugdinrichting of bij de WSG. Deze hebben in hun dagelijkse werk niet te maken met volwassenen van 23 jaar en ouder en daarmee kan een onderlinge vergelijking niet gemaakt worden.

JJI: ouder wordende doelgroep in JJI's geen nieuw fenomeen

Uit de interviews blijkt dat JJI's al voor de invoering van het adolescentenstrafrecht te maken kregen met een ouder wordende doelgroep. Ook blijkt dat de ouder wordende doelgroep binnen JJI's wellicht om een andere benadering vraagt, maar dat jeugdigen en jongvolwassenen vooralsnog dezelfde aanpak, behandeling en begeleiding krijgen binnen JJI's. Dit is in lijn met eerder onderzoek van Boendermaker (2014). Uit dat onderzoek bleek dat er in de JJI's voor zowel jeugdigen als jongvolwassenen vergelijkbare interventies beschikbaar zijn, maar dat met name wat betreft de autonomie ontwikkeling van jongvolwassenen nog winst te behalen is, evenals ten aanzien van opleiding en scholing. De geïnterviewde JJI medewerkers uit het huidige onderzoek gaven aan dat bij de jongvolwassenen gezien hun kalenderleeftijd meer wordt ingezet op autonomie, zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Op basis van de interviews lijkt het erop dat er in de jaren na 2014 binnen de JJI's meer aandacht is gekomen voor de autonomie ontwikkeling van jongvolwassenen.

JR: weinig ervaring met 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht

Meerdere jeugdreclasserders hebben tijdens de interviews aangegeven dat zij relatief weinig ervaring hebben met de begeleiding van 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht. Uit de interviews blijkt dat bij zaken van jongvolwassenen die al langer bekend zijn bij de jeugdreclassering, maar waarover de volwassenenreclassering advies uitbrengt na het opnieuw plegen van een strafbaar feit, jeugdreclasserders het als lastig ervaren om hun stem gehoord te krijgen.

JR: begeleiding jongvolwassenen en minderjarigen verschilt van elkaar

De begeleiding van jongvolwassenen met een jeugdreclasseringsmaatregel bestaat volgens enkele geïnterviewde medewerkers voornamelijk uit het organiseren van praktische zaken zoals het aanvragen van een uitkering en het regelen van passende woonruimte. Zij lopen er bij deze zaken tegenaan dat er andere wet- en regelgeving geldt voor jongvolwassenen dan voor minderjarigen, met name wanneer het gaat om het vinden van een geschikte woonruimte. Ook de wachtlijsten die er zijn voor specifieke zorg en de vaak harde scheidslijn tussen 18- en 18+ noemen zij als een knelpunt. Wel lijken er op lokaal niveau initiatieven gestart te zijn om de onderlinge samenwerking tussen verschillende ketenpartners binnen een bepaalde regio te versterken om zo beter gebruik te kunnen maken van elkaars deskundigheid. Alhoewel enkele geïnterviewde jeugdreclasserders positief gestemd waren over de beschikbaarheid van passende interventies voor jongvolwassenen binnen de jeugdreclassering, lijkt dit niet voor alle regio's van het land te gelden.

6.2 Regionale verschillen toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen

De tweede doelstelling van dit onderzoek is na te gaan of er regionale verschillen zijn in de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen (tevens onderzoeksvraag 7). In hoofdstuk 5 onderzochten we of er regionale verschillen zijn in de mate waarin zaken van jongvolwassenen worden afgedaan volgens het jeugdstrafrecht. Er is daarvoor gekeken naar de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen in eerste aanleg door gebruik te maken van landelijke registraties door het OM. In de periode april 2014 tot en met december 2016 stroomde er in totaal 29.332 strafzaken tegen jongvolwassenen in bij het OM. In het arrondissement Rotterdam-Rijnmond stroomde de meeste zaken in ($N=3.888$, 13,3%) en in het arrondissement Oost-Nederland de minste ($N=1.621$, 5,5%). In totaal is bij 1.465 strafzaken (5,0%) het jeugdstrafrecht toegepast. Dit betekent dat het merendeel van de zaken van jongvolwassenen is afgedaan volgens het commune strafrecht.

Regionale variatie in het percentage zaken van jongvolwassenen waarbij jeugdstrafrecht is toegepast

Er is regionale variatie in de toepassing van het jeugdstrafrecht in zaken tegen jongvolwassenen. Uit de meest recente MJC (Beerthuizen & Van der Laan, 2018) blijkt dat de toepassing van het jeugdstrafrecht in zaken bij 18- tot 23-jarigen in 2016 is toegenomen tot rond de 5%. Er bestaat echter variatie tussen arrondissementen blijkt uit de huidige studie. Zo is in de periode 2014-2016 het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen aanzienlijk vaker toegepast in de arrondissementen Noord-Nederland (7,5%), Rotterdam (5,8%) en Oost-Nederland (5,7%). Aanzienlijk minder vaak wordt het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen toegepast in de arrondissementen Amsterdam (3,8%), Noord-Holland (3,7%) en Den Haag (3,4%).

Leeftijd en delict belangrijker bij toepassing jeugdstrafrecht dan regionale verschillen

De belangrijkste kenmerken waarom het jeugdstrafrecht wel of niet wordt toegepast, op basis van registerdata, zijn pleegleeftijd van de dader en het type delict. Hoe jonger de jongvolwassen dader, hoe groter de kans op een sanctie volgens het jeugdstrafrecht. Daarnaast wordt het jeugdstrafrecht ook relatief vaker toegepast bij vermogensmisdriven met geweld en zedenmisdriven, ongeacht de leeftijd van de dader. Er zijn wel enkele regionale verschillen maar die zijn minder van belang.

6.3 Speciale bejegening van jongvolwassenen door het strafproces heen

In het voorgaande zijn per ketenpartner afzonderlijk de overeenkomsten en verschillen beschreven in zaken van jongvolwassenen waarbij het jeugdstrafrecht wordt overwogen ten opzichte van zaken waarbij het volwassenenstrafrecht wordt overwogen. Voor de speciale bejegening van jongvolwassenen in het jeugdstrafrecht is het relevant dat de verschillende ketenpartners in de vervolgings-, berechtings- en tenuitvoerleggingsfase hun werkzaamheden op elkaar afstemmen. Alleen op die manier is het mogelijk om een gedegen selectie te maken van welke jongvolwassenen in aanmerking zouden moeten komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht en deze vervolgens met een jeugdsanctie te berechten. In deze paragraaf ligt de nadruk op de dwarsverbanden door de strafrechtelijke keten heen.

6.3.1 Selectie vroeg in het strafproces

Met de komst van het adolescentenstrafrecht lijkt in de praktijk meer nadruk te zijn gekomen op selectie van en advisering over jongvolwassen die in aanmerking kunnen komen voor het jeugdstrafrecht in het begin van de vervolgingsfase. Officieren van justitie hebben in de interviews aangegeven dat hun vordering ter terechtzitting voor wat betreft type sanctiestelsel meestal overeenkomt met het voornemen dat zij eerder in de vervolgingsfase al hebben aangegeven ten tijde van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris. Rechters gaven aan dat zij in de regel voor wat betreft de toepassing van het sanctiestelsel (jeugd- of volwassenenstrafrecht) niet afwijken van hetgeen de officier van justitie ter terechtzitting heeft gevorderd.³⁰ Hieruit kan worden afgeleid dat de vordering van een officier van justitie ten tijde van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris bepalend lijkt voor de selectie van de doelgroep van jongvolwassenen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Ofwel de selectie van jongvolwassenen die in aanmerking komen voor het jeugdstrafrecht is al vroeg in het strafproces.

Dat zo vroeg in de keten de selectie wordt gemaakt kan problematisch zijn omdat de beschikbare informatie over de verdachten dan nog beperkt is. Uit de interviews met reclasseringsmedewerkers blijkt dat het niet altijd mogelijk is om op dat moment voor iedere 18- tot 23-jarige een vroeghulpadvies gereed te hebben. En ook NIFP-consulten worden slechts in een beperkt aantal zaken aangevraagd en leveren beperkte inhoudelijke informatie over de problematiek en ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte. Voor een officier van justitie is informatie over de persoon van de verdachte relevant om een afweging te kunnen maken over of het jeugdstrafrecht wenselijk is voor een jongvolwassene.

De gedachte achter het adolescentenstrafrecht is dat er meer nadruk zou komen te liggen op de advisering over 18- tot 23-jarige verdachten, zodat voorafgaand aan de *terechtzing* kan worden onderzocht of een afdoening volgens het jeugdstrafrecht wenselijk is. Het lijkt er op dat bij de *voorgeleiding* aan de rechter-commissaris al een belangrijke (mogelijk de voornaamste) selectie wordt gemaakt van jongvolwassenen die in aanmerking komen voor het jeugdstrafrecht. Van het pad dat ten tijde van de voorgeleiding van een strafzaak aan de rechter-commissaris wordt ingeslagen, wordt noch door een officier van justitie, noch door de rechter nauwelijks of niet meer afgeweken, aldus de in het kader van dit onderzoek geïnterviewde officieren van justitie en rechters. De beslissing over of een jongvolwassene in aanmerking komt voor een afdoening volgens het jeugdstrafrecht wordt dus vroeg in het strafproces genomen, op een moment dat er nog weinig informatie over de persoon van een verdachte bekend is.

6.3.2 Ernstige feiten

In de memorie van toelichting behorende bij de Wet Adolescentenstrafrecht worden jongvolwassen daders van ernstige feiten als voorbeeld genoemd van een doelgroep die in aanmerking kan komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht (*Kamerstukken II 2012/13, 33 498, nr. 3, p. 6*). Een officier van justitie heeft een initiëren-

---

³⁰ Weijers (2018) merkt hierover op naar aanleiding van een kwalitatieve studie van vijftig rechtbankzaken dat in 1 op de 6 van zaken de rechter afwijkt van de eerdere adviezen. Een quick scan van zaken die in dit onderhavige onderzoeksprogramma zijn verzameld leert dat in voorkomende gevallen inderdaad wordt afgeweken van vorderingen en adviezen, maar dat dit aandeel wel lager is aangezien een deel van de artikel 77c Sr zaken ook is afgedaan door de politierechter. Aanvullend onderzoek waarbij casussen worden geanalyseerd kan hier meer inzicht in verschaffen. Onduidelijk is hoe het zit bij zaken die door de politierechter worden afgehandeld omdat daar de motivering ontbreekt.

de rol bij de selectie van jongvolwassenen die in aanmerking zouden komen voor het jeugdstrafrecht. Al vroeg in de vervolgingsfase kan een officier van justitie aangeven of hij voornemens is om een straf of maatregel uit het jeugdstrafrecht te vorderen. Bij deze afweging kan een officier gebruikmaken van de OM-richtlijn waarin vier indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht staan beschreven. Verwarrend is dat er gedurende de implementatie van het adolescentenstrafrecht nog een tweede lijstje is bijgekomen, de OM-Indicatielijst, welke naast drie indicaties ook drie contra-indicaties bevat (Poppens & Janse de Jonge, 2014). De ernst van het feit staat in deze OM-indicatielijst als contra-indicatie beschreven, maar is *geen* onderdeel van de OM-richtlijn.

Uit de interviews met officieren van justitie bleek dat er onder hen geen eensluidendheid hierover is. Sommigen zien de ernst als contra-indicatie, terwijl anderen die opvatting niet delen. Wanneer sprake is van een ernstig delict wordt vergelding in die gevallen als een belangrijk strafdoel gezien, waardoor het jeugdstrafrecht minder snel wordt overwogen, aldus die officieren van justitie. De geïnterviewde officieren lijken hiermee de OM-Indicatielijst te volgen. Mijnaerds en Rensen hebben in 2017 op basis van interviews die eerder zijn gehouden met officieren, echter betoogd dat officieren zich in hun afweging over de toepassing van het jeugdstrafrecht, eerder baseren op een *fingerspitzengefühl* dan op de OM-Indicatielijst. Deze bevinding, samen met het gegeven dat uit de interviews blijkt dat er verwarring bestaat tussen de OM-Indicatielijst en de OM-richtlijn, lijken aan te geven dat officieren van justitie een meer persoonlijke invulling geven aan de afweging of een jongvolwassene in aanmerking komt voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Uit een recent verschenen studie van Prop en collega's (2018) naar de kenmerken van de doelgroep van het adolescentenstrafrecht, blijkt dat er relatief meer jongvolwassenen daders van ernstige delicten in de ASR-groep (jongvolwassenen volgens het jeugdstrafrecht berecht) zaten dan in de VSR-groep (jongvolwassenen volgens het volwassenenstrafrecht berecht). Dit zou ervoor pleiten dat in de praktijk, ondanks de in de interviews uitgesproken terughoudendheid met het opleggen van het jeugdstrafrecht bij ernstige delicten, toch wordt gehandeld in lijn met de memorie van toelichting.

6.3.3 *Achtergrondkennis en -ervaring professionals*

Het algemene uitgangspunt is dat het volwassenenstrafrecht van toepassing is bij 18-plussers. Het merendeel van de strafzaken tegen jongvolwassenen wordt dan ook afgedaan met een sanctie uit het volwassenenstrafrecht. In deze strafzaken wordt gevorderd, geadviseerd en berecht door praktijkprofessionals die in hun dagelijkse werk voornamelijk met het volwassenenstrafrecht te maken hebben. Deze praktijkprofessionals kunnen in hun dagelijkse werk echter *wel* te maken krijgen met een jeugdstrafrecht vordering, advies of berechting. Met de komst van het adolescentenstrafrecht is het mogelijk geworden om een sanctie uit het jeugdstrafrecht toe te passen bij jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 23 jaar. In 5% van alle strafzaken tegen jongvolwassenen wordt het jeugdstrafrecht toegepast (Beerthuizen & Van der Laan, 2018). Hoewel dit percentage in de tijd langzaam oploopt gaat het hier dus om een relatief kleine groep jongvolwassenen. Deze strafzaken worden behandeld door praktijkprofessionals die zich voornamelijk bezig houden met het volwassenenstrafrecht. De toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen blijft een uitzondering. Uit de interviews blijkt dat praktijkprofessionals niet altijd voldoende kennis en ervaring hebben om het jeugdstrafrecht goed te kunnen toepassen bij jongvolwassenen. Zaken van jongvolwassenen worden voornamelijk behandeld door reguliere officieren van justitie die zich bezighouden met het vorderen van sancties uit het volwassenenstrafrecht. Reclasseringsmedewerkers

zien merendeels verdachten waarover een volwassenenstrafrecht advies moet worden opgemaakt en pro-Justitiarapporteurs met een volwassenen specialisatie kunnen pro-Justitiarapportages maken over een jongvolwassene. Tot slot behandelen overwegend de commune strafrechters zaken van jongvolwassenen in plaats van kinderrechters. Uit de interviews lijkt het beeld te ontstaan dat de praktijkprofessionals die zich normaliter bezighouden met het volwassenenstrafrecht, minder goed op de hoogte zijn van de mogelijkheden die het jeugdstrafrecht heeft voor jongvolwassenen. Van hen wordt echter wel gevraagd om voor iedere 18- tot 23-jarige te onderzoeken of het jeugdstrafrecht een passender alternatief biedt dan het volwassenenstrafrecht. Zaken van jongvolwassenen kunnen overigens ook door praktijkprofessionals met een jeugdspecialisatie worden behandeld, bijvoorbeeld door jeugdofficieren van justitie of door pro-Justitiarapporteurs met een jeugdspecialisatie. Deze verschillen in achtergrond van de praktijkprofessionals bij de verschillende ketenpartners werkt vermoedelijk wel door in de selectie van jongvolwassenen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht. Kennis en ervaring met het jeugdstrafrecht en ontwikkelingspsychologische processen die spelen in de jongvolwassen levensfase kunnen er aan bijdragen dat eerder voor een sanctie uit het jeugdstrafrecht zal worden gekozen.

6.3.4 *Indicaties en contra-indicaties*

Zowel officieren van justitie, reclasseringsmedewerkers als pro-Justitiarapporteurs kunnen gebruikmaken van een screeningslijst ter ondersteuning van de afweging of een jongvolwassene in aanmerking zou moeten komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht (respectievelijk en indicatielijst/richtlijn, wegingskader en wegingslijst). Zowel door de reclassering als het NIFP wordt in een eindvraag samengevat of zij het jeugdstrafrecht in die specifieke zaak passend achten. Rechters maken bij hun sanctionering van deze informatie gebruik. Deze screeningslijsten zijn min of meer een uitwerking door de praktijk van hetgeen in de memorie van toelichting wordt benoemd als advisering over de persoon van de jongvolwassene en zijn of haar 'onvoltooide' ontwikkeling (zie Prop et al., 2018). De screeningslijsten bieden indicaties en contra-indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht bij een jongvolwassene.

In tabel 6.1 worden de indicaties en contra-indicaties gegeven die door medewerkers van de verschillende ketenpartners in de interviews zijn genoemd. Daaruit valt af te lezen dat er tussen de ketenpartners onderling vrij veel overeenstemming is in de indicaties voor toepassing van het jeugdstrafrecht. Wat betreft de contra-indicaties is het relevant te zien dat de officieren van justitie ook aspecten die de proceshouding van een verdachte betreffen aan de orde komen, terwijl de overige partners vooral naar onmogelijkheden in (pedagogische) ontwikkeling bij een jongvolwassene kijken evenals naar de criminele-carrièrekenmerken van een jongvolwassene.

Zowel officieren van justitie, reclasseringsmedewerkers, pro-Justitiarapporteurs als rechters noemden voor een groot deel indicaties en contra-indicaties die onderdeel zijn van de screeningsinstrumenten (OM-indicatielijst/-richtlijn, wegingslijst en wegingskader). Daarnaast werd een jongere leeftijd gezien als indicatie door officieren, reclasseringsmedewerkers en rechters hoewel dit geen criterium is op de screeningsinstrumenten. De ernst van het feit werd door officieren, pro-Justitiarapporteurs en rechters als contra-indicatie voor de toepassing van het jeugdstrafrecht genoemd. Alhoewel de ernst van het feit wel als contra-indicatie is opgenomen in de OM-indicatielijst, is het volgens de wet geen reden om af te zien van een sanctie uit het jeugdstrafrecht.

Kortom, de interviews geven aanleiding te stellen dat bij de overweging voor de toepassing van het jeugdstrafrecht in de praktijk de indicaties overeenstemmen met

de screeningslijsten maar ook dat enkele contra-indicaties zijn aangepast of toegevoegd.

Tabel 6.1 Indicaties en contra-indicaties voor vordering, advies of toepassing jeugdstrafrecht genoemd door OM, reclassering, NIFP en rechters

Ketenpartner	Indicaties	Contra-indicaties
OM	<ul style="list-style-type: none"> - Schoolgaand - Speciaal onderwijs gevolgd - Jongere leeftijd - Thuiswonend - Pedagogische beïnvloeding mogelijk - LVB of psychiatrische problematiek 	<ul style="list-style-type: none"> - Dwarse proceshouding - Ernst van het gepleegde feit - Grotere kans op een schorsing van de voorlopige hechtenis vanwege de speciale strafproceswaarborgen binnen jeugdstrafprocesrecht
Reclassering	<ul style="list-style-type: none"> - LVB problematiek - Consequenties van eigen handelen niet kunnen overzien - Jongere leeftijd - Schoolgang - Pedagogische beïnvloeding mogelijk - Afhankelijkheid van ouders - Betrokkenheid bij ouders - <i>First offender</i> - Laag recidiverisico 	<ul style="list-style-type: none"> - Een antisociale persoonlijkheid - Langdurige justitiële voorgeschiedenis - Bewust kiezen voor een criminele levensstijl - Eerder veroordeeld volgens het jeugdstrafrecht - Ontbreekt aan pedagogische beïnvloedingsmogelijkheden
NIFP	<ul style="list-style-type: none"> - LVB problematiek - Een 'onvoltooide' ontwikkeling - Thuiswonend - Goed contact met ouders - Neemt deel aan gezin - Schoolgaand 	<ul style="list-style-type: none"> - Er wordt 'geen ontwikkeling' meer verwacht - Geen pedagogische beïnvloeding mogelijk - Ernstig delict met weinig empathie voor het slachtoffer - 'Verhardheid' - 'Uitgerijpte' persoonlijkheid of de aanwezigheid van antisociale trekken - Eerdere berechting volgens het volwassenenstrafrecht - Niet meer thuis wonen of naar school gaan - Bewuste criminele levensstijl hebben - Langdurige behandeling en begeleiding binnen het jeugdstrafrecht zonder resultaat
ZM	<ul style="list-style-type: none"> - LVB- of andere psychische problematiek - Jongere leeftijd - Omgang met ouders - Thuiswonend - Schoolgaand - Pedagogische beïnvloeding mogelijk - Jongvolwassene laat zich gemakkelijk beïnvloeden - Impulsief gedrag - <i>First offender</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - Lengte van het strafblad - Sprake van recidive - Ernst van het delict - "Verhardheid" - Pedagogische beïnvloeding niet mogelijk - Negatieve invloed op andere jongeren in een groep hebben

6.3.5 'Onvoltooide' ontwikkeling

In het adolescentenstrafrecht staat de persoonlijkheid van de jongvolwassen verdachte centraal en meer in het bijzonder de ontwikkeling van de verdachte. Ten aanzien van jongvolwassen verdachten die mogelijk in aanmerking komen voor het jeugdstrafrecht wordt een 'onvoltooide' ontwikkeling als belangrijke achtergrond gezien voor hun (continuerende) criminele carrière. Uit de interviews met zowel reclasserings- als NIFP medewerkers lijkt het beeld te ontstaan dat het concept 'onvoltooide' ontwikkeling een lastig te vatten en daarmee moeilijk te screenen/onderzoeken begrip is (zie hierover ook Prop et al., 2018). Daarnaast lijken er verschillen te bestaan in hoe adviseurs van de reclassering en rapporteurs van het NIFP aankijken tegen het concept 'onvoltooide' ontwikkeling. Reclasseringsmedewerkers geven aan dat er geen standaard omschrijving van dit concept wordt gehanteerd en ook worden er geen specifieke meetinstrumenten gebruikt om de 'onvoltooide ontwikkeling' te screenen. Adviseurs lijken een meer pragmatische insteek te hanteren en proberen te achterhalen hoe een jongvolwassene functioneert op verschillende leefgebieden. Meer specifiek wordt dan gekeken naar of een jongvolwassene schoolgaand is of werk heeft, of hij/zij nog thuis woont, of hij/zij de eigen financiën regelt en hoe de relatie met ouders en een eventuele partner verloopt. Daarnaast wordt onder andere op basis van dossierinformatie gekeken of er in het verleden een licht verstandelijke beperking is geconstateerd en of er wellicht in het kader daarvan speciale begeleiding is geweest, bijvoorbeeld via de William Schrikker Groep.

In vergelijking met de reclassering lijken pro-Justitiarapporteurs van het NIFP meer invulling te kunnen geven aan de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte. Dit komt hoogstwaarschijnlijk doordat pro-Justitiarapporteurs vanwege hun achtergrond beter bekend zijn met het ontwikkelingspsychologische perspectief op jongvolwassenen. Er wordt door pro-Justitiarapporteurs getracht een beeld te vormen van de sociaal-emotionele, cognitieve en gewetensontwikkeling van een jongvolwassen verdachte. Daarnaast wordt op basis van het voorkomen een jongvolwassene (een klinisch oordeel over uiterlijk en wijze waarop een jongvolwassene gedragsmatig overkomt op de rapporteur) vergeleken met leeftijdsgenoten. Ook wordt een inschatting gemaakt of de mate van functioneren conform de kalenderleeftijd is. Psychologen die als pro-Justitiarapporteur werkzaam zijn gaven in de interviews aan gestandaardiseerd testmateriaal te gebruiken om een beeld te vormen over de 'onvoltooide' ontwikkeling van een jongvolwassene. Overigens wordt niet bij iedere jongvolwassene waarover wordt gerapporteerd eenzelfde testbatterij afgenomen, maar wordt per zaak gekeken waar behoefte aan is. Psychiaters vormen op basis van hun klinische indruk van een jongvolwassene een oordeel over de ontwikkeling.

Met name pro-Justitiarapporteurs zijn bekend met ontwikkelingspsychologische processen bij jongvolwassenen. Maar er wordt slechts bij een op de twintig zaken van 18- tot 23-jarige verdachten een pro-Justitiarapportage opgemaakt (Prop et al., 2018). Het merendeel van de jongvolwassenen wordt niet door het NIFP-onderzocht. De reclassering zou in theorie wel over alle jongvolwassen verdachten adviseren. Reclasseringsmedewerkers hebben geen standaard omschrijving of operationalisatie van het concept 'onvoltooide' ontwikkeling waardoor zij dit niet altijd goed kunnen bepalen in hun advisering.

Uit de interviews met rechters blijkt dat zij belang hechten aan het verkrijgen van meer inzicht in de ontwikkeling van jongvolwassen verdachten. De informatie hierover krijgen ze (indien beschikbaar) uit de adviezen van de reclassering en het NIFP. Wel krijgen ze vaker een reclasseringsadvies onder ogen dan pro-Justitiarap-

portages. Hoe het concept van 'onvoltooide' ontwikkeling wordt gedefinieerd en ge-operationaliseerd verschilt echter tussen reclasseringsmedewerkers en pro-Justitia-rapporteurs. In beide adviesrapportages krijgt het concept 'onvoltooide' ontwikke-ling dus een andere invulling. Mogelijk heeft dit tot gevolg dat het advies voor jeugdstrafrecht door beide ketenpartners deels is gebaseerd op verschillende criteria. Omdat rechters hebben aangegeven inzicht in de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte van belang te vinden, is de vraag of de adviesrapportages opgemaakt door de reclassering daar voldoende handvatten voor bieden. Zij maken immers geen gebruik van standaard meetinstrumenten om inzicht te geven in de ontwikkeling van jongvolwassenen, maar vullen dit pragmatischer in aan de hand van beschikbare informatie over een verdachte onder andere in het dossier. Wil een rechter voor iedere jongvolwassene op eenzelfde manier de afweging kunnen maken over de eventuele toepassing van het jeugdstrafrecht, is gestandaardiseerde infor-matie over de ontwikkeling van jongvolwassenen gewenst.

6.3.6 *Praktijk van reclassering en NIFP*

De implementatie van het adolescentenstrafrecht lijkt aanzienlijke gevolgen te hebben gehad voor de werkprocessen bij de reclassering. Met de komst van het adolescentenstrafrecht heeft de reclassering als opdracht gekregen om advies uit te brengen over jongvolwassen verdachten voor wat betreft welk sanctiestelsel het meest passend wordt gevonden gezien de ontwikkeling van die jongvolwassene. Daar waar de reclassering voorheen alleen adviezen voor de toepassing van het volwassenenstrafrecht maakte, wordt nu van hen verwacht dat zij eveneens een jeugdstrafrechtadvies kunnen geven. De reclassering is daarom na de inwerking-treding van het adolescentenstrafrecht met een implementatieproject begonnen welke op 1 januari 2016 is afgerond. Vanaf dat moment werd de mogelijkheid van het maken van een jeugdstrafrechtadvies voor jongvolwassenen onderdeel van het gewone werkproces van de reclassering. Desalniettemin heeft de invoering van het adolescentenstrafrecht grote gevolgen gehad voor de werkprocessen van reclasse-ringsmedewerkers. Er wordt van hen een proactieve aanpak bij deze doelgroep verwacht (Reclassering Nederland, interne documentatie, 2016b). Dit vraagt van reclasseringsmedewerkers dat zij goed op de hoogte zijn van de ASR-jongvolwasse-nmethodiek (Vogelvang, Rutten, De Jong & Van den Braak, 2012) die binnen de reclassering gebruikt wordt. Met behulp van die methodiek kan tot een uitvoerbaar plan van aanpak worden gekomen. Alhoewel het adolescentenstrafrecht nu al enkele jaren onderdeel is van de reguliere werkprocessen lijkt uit de interviews een beeld te ontstaan dat er reclasseringsmedewerkers zijn die nog steeds knelpunten ervaren bij het opmaken van een jeugdstrafrechtadvies. Die knelpunten lijken voornamelijk gelegen in de intensiteit van het maken van een jeugdstrafrechtadvies en het orga-niseren van een uitvoerbaar van plan aanpak binnen het jeugdstrafrecht. Omdat het aantal jongvolwassenen met een jeugdstrafrechtadvies een relatief kleine groep betreft is de mogelijkheid om meer kennis en ervaring op te doen beperkt. Voor het NIFP lijkt het werkproces na invoering van het adolescentenstrafrecht ver-gelijkbaar met dat van de periode ervoor, met uitzondering van de invoering van het gebruik van de wegingslijst. Een voorgeleidingsconsult wordt alleen aange-vraagd wanneer het vermoeden bestaat dat sprake is van (acute) psychische pro-blematiek. Van de gedragsdeskundige wordt vervolgens gevraagd om advies uit te brengen over welke zorg nodig is en waar deze het beste uitgevoerd kan worden (in een JJI of in een PI). In de vraagstelling voor de pro-Justitiarapportages is sinds de invoering van het adolescentenstrafrecht, standaard de vraag opgenomen of toepas-sing van het jeugdstrafrecht geadviseerd wordt bij een 18- tot 23-jarige verdachte. Uit de interviews met pro-Justitiarapporteurs lijken er weinig knelpunten te worden

ervaren die direct verband houden met het adolescentenstrafrecht. Wel lijkt de achtergrond van de pro-Justitiarapporteur bepalend in hoe het onderzoek uitgevoerd wordt. Zo voeren psychologen en psychiaters het onderzoek op een andere wijze uit en bestaat er een verschil in de kennis en ervaring met ontwikkelingspsychologische processen die kunnen spelen bij jongvolwassenen tussen pro-Justitiarapporteurs met een jeugd- of volwassenenspecialisatie.

6.3.7 Randvoorwaarden

Uit de interviews kwamen enkele randvoorwaarden naar voren om de beoogde werking van het adolescentenstrafrecht te kunnen realiseren in de strafrechtspraktijk. We lichten hier twee van die randvoorwaarden toe. Eén van die randvoorwaarden is dat de tenuitvoerlegging van bijvoorbeeld de jeugdreclassering of het bieden van geschikte jeugdhulp aan jongvolwassenen met de komst van de Jeugdwet in 2015 een verantwoordelijkheid van de gemeenten is (Friele et al., 2018). Verschillende ketenpartners hebben tijdens de interviews aangegeven dat aan die randvoorwaarde niet altijd kan worden voldaan. Hier kunnen verschillende redenen aan ten grondslag liggen. De interviews geven hiervoor aanwijzingen vanuit de 'vragende' partij (de reclassering die zoekt naar een geschikte behandelplek), zoals het ontbreken van geschikte zorgvoorzieningen in bepaalde regio's van het land. Hoe dit binnen de 'aanbiedende' partij (de gemeenten) in de praktijk precies vorm krijgt en wat dit betekent voor de beschikbaarheid van jeugdhulp voor jongvolwassenen ligt buiten de scope van het huidige onderzoek.³¹

Een tweede randvoorwaarde betreft het niveau van kennis en ervaring met de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen. De wet gaat er vanuit dat praktijkprofessionals die in hun dagelijkse werk te maken kunnen krijgen met jongvolwassenen die in aanmerking kunnen komen voor het jeugdstrafrecht, ook op de hoogte zijn van de (on)mogelijkheden binnen het jeugdstrafrecht voor jongvolwassenen. Uit de interviews kan worden opgemaakt dat de bereidheid om het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen toe te passen wel aanwezig is, maar dat de kennis over en ervaring met de (on)mogelijkheden die een jeugdsanctie biedt achterblijven. Deze randvoorwaarde moet worden gezien tegen de achtergrond van de beperkte toepassing van het aantal jeugdstrafrecht afdoeningen bij jongvolwassenen.

6.4 Beoogde versus gerealiseerde werking van artikel 77c Sr.

De resultaten uit de interviews met medewerkers van de verschillende ketenpartners bieden ook de mogelijkheid de werking van de speciale bejegening van jongvolwassenen in de praktijk te vergelijken met de theorie. In tabel 6.2 wordt de beoogde werking op enkele centrale onderdelen (zie hiervoor bijv. Van der Laan et al., 2016) afgezet tegen de resultaten die in deze procesevaluatie in de praktijk zijn waargenomen). Hiermee beantwoorden we onderzoeksvraag 8 welke luidt: 'Verloopt de uitvoering van artikel 77c sr. in de verschillende fasen in de strafrechtelijke keten conform de uitgangspunten van de wet?'

---

³¹ Zie hiervoor de evaluatie van de Jeugdwet.

Tabel 6.2 Beoogde werking van artikel 77c Sr. volgens de wet en signaleringen in de praktijk

Beoogde werking volgens de wet en memorie van toelichting m.b.t. artikel 77c Sr.	Signaleringen in de praktijk, inclusief knelpunten
<p>Het accent ligt op de initiërende rol van de officier van justitie. Een officier van justitie kan bij 18- tot 23-jarige verdachten in zijn vordering aangeven voornemens te zijn om artikel 77c Sr. toe te passen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bij de vordering door de officier van justitie is de algemene regel bij strafzaken van 18- tot 23-jarigen de toepassing van het volwassenenstrafrecht, tenzij er indicaties zijn dat het jeugdstrafrecht meer passend zou zijn. - Uit de interviews kwam naar voren dat bekendheid met de toepassing van artikel 77c Sr. lijkt te ontbreken bij voornamelijk niet-jeugdofficieren van justitie. - Er is vaak weinig tot geen informatie beschikbaar op basis waarvan een officier van justitie al vroeg in het proces de afweging kan maken over het type sanctiestelsel. De geïnterviewde officieren gaven aan het lastig te vinden om wel een gedegen afweging te maken. - Bij ernstige feiten zijn officieren van justitie terughoudend met het vorderen van het jeugdstrafrecht vanwege: (1) maximum van twee jaar jeugddetentie binnen het jeugdstrafrecht en (2) binnen het jeugdstrafprocesrecht geldt 'schorsen, tenzij'. - Officieren geven aan eerder het jeugdstrafrecht te overwegen bij een 18-jarige dan bij een 22-jarige. - Alle officieren die zijn geïnterviewd waren op de hoogte van de OM-indicatielijst of van de OM-richtlijn waarin de indicaties voor de toepassing van het jeugdstrafrecht staan beschreven, maar uitten het vermoeden dat er in de praktijk weinig gebruik wordt gemaakt van deze 'lijstjes'.
<p>Voorbeelden van doelgroepen die in aanmerking komen voor de toepassing van het jeugdstrafrecht zijn: jongvolwassen daders van ernstige misdrijven, jongvolwassen veelplegers en kwetsbare jongvolwassenen. Tot de laatste groep behoren jongvolwassenen met een psychische of psychiatrische stoornis en jeugdigen met een ontwikkelingsstoornis, zoals LVB.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Officieren van justitie zijn terughoudend met het vorderen van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassen verdachten. De ernst van het feit is tevens als contra-indicatie opgenomen in de OM-indicatielijst die zij kunnen gebruiken. - Rechteren gaven in de interviews eveneens aan de ernst van het gepleegde feit als een contra-indicatie te kunnen zien.

Beoogde werking volgens de wet en memorie van toelichting m.b.t. artikel 77c Sr.	Signaleringen in de praktijk, inclusief knelpunten
<p>Meer nadruk op advisering door reclassering en/of het NIFP.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Omdat al vroeg in de vervolgingsfase, namelijk bij de vordering door de officier van justitie, al een eerste selectie over het al dan niet toepassen van het jeugdstrafrecht wordt genomen is een vroege advisering in het kader van een vroeghulpadvies door de reclassering of een consult door het NIFP van belang. – Uit de interviews blijkt dat het niet altijd haalbaar is om alle 18- tot 23-jarige verdachten te bezoeken in het kader van de vroeghulp. – De geïnterviewde reclasseringsmedewerkers gaven aan dat het maken van een jeugdstrafrechtadvies bij een jongvolwassen verdachte arbeidsintensiever is en meer tijd kost dan het maken van een volwassenenstrafrechtadvies bij een jongvolwassen verdachte. Uit de interviews blijkt dat er reclasseringsmedewerkers zijn die hierdoor eerder geneigd zijn om een volwassenenstrafrechtadvies uit te brengen. – Reclasseringsmedewerkers gaven aan dat het lastig is om een uitvoerbaar plan van aanpak te maken wanneer sprake is van een jeugdstrafrechtadvies bij jongvolwassenen. Het vinden van een geschikte en beschikbare behandelplek voor jongvolwassenen binnen de jeugdhulpverlening en de financiering ervan door de gemeente wordt ervaren als een knelpunt. Ook dit punt kan er aan bijdragen dat eerder wordt gekozen om een volwassenenstrafrechtadvies uit te brengen.
<p>Bij jongvolwassenen kan onder specifieke condities het jeugdstrafrecht worden toegepast. Het uitgangspunt bij jongvolwassenen is 'volwassenenstrafrecht, tenzij'.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Voor het OM is het uitgangspunt bij jongvolwassenen 'volwassenenstrafrecht, tenzij'. – De reclassering hanteert tijdens de voorgeleidingsfase het uitgangspunt 'jeugdstrafrecht, tenzij'. In de advisering ten behoeve van de terechtzitting wordt in strafzaken van jongvolwassenen wel 'volwassenenstrafrecht, tenzij' als uitgangspunt genomen. – Het NIFP houdt in hun advisering ten behoeve van de voorgeleiding en in hun advisering ten behoeve van de terechtzitting vast aan het uitgangspunt 'volwassenenstrafrecht, tenzij' bij jongvolwassen verdachten.
<p>De nog onvoltooide emotionele, sociale, morele en intellectuele ontwikkeling vormt mede oorzaak van de omstandigheid dat een groot deel van de (jeugd-) criminaliteit optreedt tijdens de adolescentie, maar ook eindigt vóór het 23e levensjaar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Het concept 'ontwikkeling' van een jongvolwassen verdachte lijkt in de vervolgingsfase vooral gebaseerd op een <i>fingerspitzengefühl</i>. – Reclasseringsmedewerkers hanteren een pragmatische invulling van het concept 'onvoltooide' ontwikkeling; eerdere adviesrapportages worden doorgenomen op LVB-problematiek en er wordt een inschatting gemaakt van de mate van zelfstandig functioneren van de jongvolwassen verdachte op verschillende leefgebieden. – De invulling van het concept 'onvoltooide' ontwikkeling door pro-Justitiarapporteurs lijkt afhankelijk te zijn van hun achtergrond: jeugd- of volwassenrapporteur.
<p>Rechters kunnen 'op maat' sanctioneren door nadrukkelijker rekening te houden met de ontwikkeling van een 18- tot 23-jarige.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Uit de interviews bleek dat rechters de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte mee laten wegen in hun overweging voor het jeugd- of volwassenenstrafrecht. – Informatie over de ontwikkeling van een jongvolwassen verdachte halen rechters voornamelijk uit de adviesrapportages van deskundigen van de reclassering en/of het NIFP.

Beoogde werking volgens de wet en memorie van toelichting m.b.t. artikel 77c Sr.	Signaleringen in de praktijk, inclusief knelpunten
De tenuitvoerlegging volgt het toegepaste sanctiestelsel.	<ul style="list-style-type: none"> - Volgens de geïnterviewde officieren van justitie komt de vordering ten tijde van de voorgeleiding aan een rechter-commissaris vaak overeen met de vordering ter terechtzitting. - De rechters die zijn geïnterviewd gaven aan de ervaring te hebben dat het sanctiestelsel dat zij opleggen in veel gevallen (maar niet altijd) overeenstemt met de vordering van de officier van justitie ter terechtzitting. - De reclassering hecht er waarde aan om een uitvoerbaar plan van aanpak te beschrijven in hun adviesrapportages, zodat wat geadviseerd wordt ook daadwerkelijk ten uitvoer gelegd kan worden indien de rechter dit opneemt in zijn beslissing. - Het aanbod vanuit de jeugdhulpverlening wordt niet altijd als passend ervaren voor jongvolwassenen en vanwege de vrijheid van gemeenten om bepaalde zorg in te kopen, is de gewenste zorg niet altijd direct beschikbaar. Om de gewenste zorg vervolgens alsnog te organiseren en te financieren (zoals is afgesproken in de Jeugdwet), blijkt niet altijd gemakkelijk. Reclasseringsmedewerkers ervaren dit als ze een adviesrapport met daarin een uitvoerbaar plan van aanpak op moeten stellen. Officieren van justitie en rechters krijgen hier vervolgens ook mee te maken wanneer tijdens de zitting blijkt dat wat gevorderd is tijdens de voorgeleiding in de praktijk niet als zodanig uitgevoerd kan worden. Het risico dat hierin schuilt is dat zal worden gekozen voor een afdoening volgens het volwassenenstrafrecht omdat daar een uitvoerbaar advies gemakkelijker te organiseren is.
De pedagogische insteek van het jeugdstrafrecht biedt voor 18- tot 23-jarigen meer mogelijkheden voor opvoeding, onderwijs en resocialisatie.	<ul style="list-style-type: none"> - JJI's kregen al voor de invoering van het adolescentenstrafrecht op 1 april 2014 te maken met een ouder wordende doelgroep. - Uit de interviews blijkt dat er binnen de JJI's geen aparte leefgroepen zijn voor jongvolwassenen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht. - Alhoewel jeugdigen en jongvolwassenen binnen JJI's dezelfde behandeling, begeleiding en bejegening krijgen, wordt bij jongvolwassenen meer ingezet op autonomie, zelfstandigheid en zelfredzaamheid. - Jeugdreclasserders ervaren andere wet- en regelgeving voor jongvolwassenen, bijvoorbeeld wanneer het gaat om het vinden van passende woonruimte, als een knelpunt. Ook hebben zij hierbij te maken met wachtlijsten voor bepaalde zorg en ervaren ze geregeld een harde scheidslijn tussen 18- en 18+ wat het organiseren van de juiste zorg en begeleiding ook lastig maakt.

6.5 Mogelijkheden en beperkingen van dit onderzoek

De meerwaarde van het huidige onderzoek is dat de speciale bejegening van 18- tot 23-jarigen in de hele strafprocesketen, van vordering en advisering tot berechting en tenuitvoerlegging is bestudeerd van het gezichtspunt van de praktijkprofessional. De focus lag niet op de werkwijze van één afzonderlijke ketenpartner, maar op de volledige strafprocesketen waardoor het mogelijk was om het hele strafproces te bestuderen. Hierdoor hebben we op onder andere op basis van de ervaringen van praktijkprofessionals inzicht verkregen in de werking van het adolescentenstrafrecht in de strafrechtspraktijk.

Het onderzoek kent echter ook enkele beperkingen. Allereerst is alleen gebruikge- maakt van interviews met praktijkprofessionals en registraties van het OM. Aanvul- lend dossieronderzoek zou wenselijk zijn om zo meer op casusniveau uitspraken te kunnen doen over het strafproces bij jongvolwassenen waarbij het jeugdstraf- recht wordt toegepast. De interviews bieden slechts inzage in enkele ervaringen van praktijkprofessionals en op basis daarvan kunnen geen generaliserende uitspraken worden gedaan, noch kan op basis daarvan op casusniveau een analyse worden gedaan.

Tevens is de dataverzameling beperkt tot halverwege 2017. Het is mogelijk dat ketenpartners in de tijd wijzigingen hebben doorgevoerd in hun werkwijze. Daarbij komt dat ten behoeve van dit onderzoek een selectie van medewerkers van keten- partners gesproken. Dit kan de generaliseerbaarheid van de bevindingen beperken, hoewel we geen aanwijzingen hebben dat de situatie anno 2018 heel erg is gewij- zigd.

Tot slot is ten aanzien van de uitvoeringspraktijk de reikwijdte van het onderzoek beperkt. Met name het inzicht in de uitvoering van het toezicht door de reclassering in het geval er sprake is van een afdoening volgens het jeugdstrafrecht bij een 18- tot 23-jarige is onderbelicht gebleven en vraagt meer onderzoek. De focus van het onderzoek was gelegen op de fase voorafgaand aan de berechting waarbij de reclas- sering een adviserende rol heeft. Ook een vergelijking voor wat betreft het verblijf ten tijde van de preventieve hechtenis in een JJI of PI en de tenuitvoerlegging na berechting in een JJI of PI was geen onderdeel van dit onderzoek.

6.6 Vervolgonderzoek en aanbevelingen

6.6.1 Vervolgonderzoek

Het huidige onderzoek biedt op verschillende manieren inzicht in de speciale bejega- ning van jongvolwassenen in het jeugdstrafrecht. Tegelijkertijd roept het diverse vragen op die buiten de reikwijdte van dit onderzoek vallen, maar die aanknopings- punten kunnen bieden voor vervolgonderzoek. We geven enkele mogelijke richtin- gen waar in toekomstig onderzoek nader naar zou kunnen worden gekeken.

- Ten aanzien van de vordering en advisering: In het adolescentenstrafrecht neemt het concept 'onvoltooide' ontwikkeling een centrale plaats in wat betreft de spe- ciale bejegening van jongvolwassenen. Onduidelijk is echter wat hiermee precies wordt bedoeld, wanneer sprake is van een 'voltooide' ontwikkeling, hoe de ont- wikkeling van jongvolwassenen daars zich verhoudt tot de ontwikkeling in een algemene populatie en hoe dit concept te operationaliseren is in de praktijk van de vervolging. Om de toepassing van het jeugdstrafrecht te kunnen uitvoeren in de geest van de wet omtrent het adolescentenstrafrecht is meer inzicht en duide- lijkheid omtrent bijvoorbeeld de relatie tussen de kalenderleeftijd van een jong- volwassene en zijn of haar psychosociale ontwikkeling relevant.
- Ten aanzien van de beslissingen in de strafprocesketen: In dit onderzoek is de praktijk van een speciale bejegening van jongvolwassenen vooral op basis van ervaringen van professionals in de strafprocesketen onderzocht. Er is niet geke- ken naar hoe specifieke zaken in de keten verlopen en welke onderdelen in een zaak en persoon van de jongvolwassene of omstandigheden van een misdrijf be- palend zijn voor het toepassen van artikel 77c Sr en waarin dat afwijkt van toe- passing commune strafrecht. Onderzoek waarin volledige casussen worden ge- analyseerd en vergeleken met commune strafrecht zaken bij jongvolwassenen kan meer inzicht leveren in de overwegingen in de rechtsgang bijvoorbeeld ten aanzien van eerder vordering of advisering, maar ook ten aanzien van de persoon

van de jongvolwassen verdachte en de omstandigheden waaronder een feit is begaan. Verder is de rol van de advocatuur niet en die van de RvdK alleen indirect aan de orde gekomen. Gegeven de betrokkenheid van professionals van deze instanties bij de toepassing van het (jeugd)strafrecht verdient het aanbeveling om ook hun rol in de speciale bejegening van jongvolwassenen volgens het jeugdstrafrecht te bestuderen.

- Ten aanzien van de tenuitvoerlegging: Er is nog weinig zicht op de mogelijkheden bij de tenuitvoerlegging van een reclasseringsmaatregel voor jongvolwassenen bij de (jeugd)reclassering. Daarbij is weinig inzicht in het aantal zaken van jongvolwassenen afgedaan met een jeugdstrafrechtmaatregel en de redenen waarom wel of niet voor dit type begeleiding wordt gekozen. Daarnaast zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op welke voorzieningen en interventies voor jongvolwassenen wenselijk zijn en of er voorzieningen ontbreken. Dit geldt zowel voor de voorzieningen bij de jeugdreclassering als bij de volwassenreclassering waar het jongvolwassenen die volgens het jeugdstrafrecht zijn gesanctioneerd betreft.

6.6.2 Aanbevelingen

Deze procesevaluatie van het adolescentenstrafrecht geeft aanleiding tot enkele aanbevelingen die eraan kunnen bijdragen dat de uitvoering van het adolescentenstrafrecht in de praktijk meer in overeenstemming komt met de gedachte van de wet.

1 *Standaardiseer screeningsinstrumenten ASR voor jongvolwassenen en verbeter de afstemming binnen de keten.*

Uit dit onderzoek blijkt dat al vroeg in de vervolgingsfase een selectie wordt gemaakt van welke jongvolwassenen in aanmerking komen voor een jeugdstrafrechttraject. De officier van justitie baseert zich op informatie over de jongvolwassene in het strafdossier, informatie van de reclassering uit de vroeghulp en eventueel gegevens uit het voorgeleidingsconsult van het NIFP. Een uitgebreidere advisering volgt later. Dit vraagt om heldere criteria voor de selectie van de doelgroep waarbij de eerste screening al op basis van beperkte informatie snel kan worden ingevuld en welke aansluit bij een meer uitgebreidere screening in de adviseringsfase. Ten behoeve van deze selectie zijn voor de ketenpartners OM, reclassering en NIFP elk hun eigen screeningsinstrumenten met indicatoren en contra-indicatoren beschikbaar. De reclassering en het NIFP hebben elk afzonderlijk geïnvesteerd in respectievelijk een wegingskader (Buyse & Schredders, 2015) en wegingslijst (Vogelvang & Kempes, 2014) waarbij onderling afstemming is geweest. Desalniettemin komt uit de gesprekken die in dit onderzoek met de professionals zijn gevoerd, een beeld naar voren dat in de praktijk variatie is in welke indicatoren en contra-indicatoren relevant zijn bij de selectie, dit zowel bij medewerkers *binnen* een ketenpartner als *tussen* ketenpartners. De selectie van bij welke jongvolwassene nu uiteindelijk een jeugdstrafrechttraject wordt ingezet is deels dus afhankelijk van de kennis en kunde van individuele medewerkers. Dit kan leiden tot rechtsongelijkheid en lijkt daarmee een onwenselijke situatie. Het is aan te bevelen om een screeningslijst 2.0 te ontwikkelen waarbij de verschillende schakels in de vervolgings- en adviseringsfase op elkaar zijn afgestemd en iedere schakel afzonderlijk is afgestemd op de expertise van de professional bij de betreffende ketenpartner. Denk hierbij aan de wijze waarop het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ) bij minderjarigen is ingesteld. Het hoeft hierbij dus niet zozeer om een nieuw instrument te gaan, als meer om de doorontwikkeling van de huidige screeningsinstrumenten bij jongvolwassenen en een verbetering van de onderlinge afstemming tussen ketenpartners. De oorspronkelijke indicatoren en contra-indicatoren die gebruikt worden door het

OM, de reclassering en het NIFP kunnen daarbij als uitgangspunt worden genomen. Het discriminerend vermogen van de indicatoren dient te worden onderzocht evenals de mate waarin ze elkaar over de hele keten aanvullen. Naast de ontwikkeling van een dergelijke screeningslijst is het relevant te investeren in de implementatie ervan bij de medewerkers van de verschillende ketenpartners. Concreet betekent dit voorlichting en training.

2 Investeer in kennis over de ontwikkeling van criminele carrières bij jongvolwassenen en de (on)mogelijkheden die het jeugdstrafrecht biedt bij het OM en de ZM
De toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen is beperkt tot 5% van de strafzaken van 18- tot 23-jarigen, waarbij een oververtegenwoordiging is van de 18- en 19-jarigen en een ondervertegenwoordiging van de 21- en 22-jarigen. Uit het onderzoek blijkt dat de selectie van welk type strafrecht wordt ingezet al aan het begin van de vervolgingsfase plaatsvindt en er later nauwelijks sprake is van bijstelling daarin. Uit de interviews met de officieren van justitie ontstaat de indruk dat de kennis over de ontwikkeling van jongvolwassenen en de mogelijkheden die het jeugdstrafrecht biedt bij het afbuigen van criminele carrières in deze levensfase beperkt is. Een mogelijk gevolg van deze beperkte kennis is dat bij jongvolwassenen vooral wordt ingezet op een sanctie uit het meer op vergeldingsgerichte volwassenenstrafrecht. Wetenschappelijk onderzoek biedt echter voldoende evidence dat de ontwikkeling van jongvolwassenen nog niet is afgerond, ook waar het jongvolwassen daders betreft (Cauffmann, Cavanagh, Donley & Thomas, 2015; Steinberg, Cauffmann & Monahan, 2015). Om criminele carrières middels een strafrechtelijke aanpak te kunnen afbuigen is het daarom van belang kennis te hebben over de ontwikkeling bij deze leeftijdsgroep.

3 Zet bij strafzaken van 18- tot 23-jarigen waarbij voorlopige vrijheidsbeneming / preventieve hechtenis wordt overwogen in op een jeugdstrafrechttraject 'ja, tenzij' in plaats van de huidige 'nee, tenzij'.

Bij strafzaken tegen 18- tot 23-jarigen waarbij vrijheidsbeneming wordt overwogen wordt al vroeg in de vervolgingsfase besloten of deze vrijheidsbeneming in een JJI of een PI moet plaatsvinden. Informatie over de persoon van de verdachte of de ontwikkeling van de jongvolwassene is dan beperkt tot hetgeen reclassering en/of NIFP in respectievelijk een vroeghulp of consult kan leveren. Dit kan tot gevolg hebben dat in voorkomende gevallen bij jongvolwassen verdachten een regulier traject (d.w.z. volgens het volwassenenstrafrecht) wordt ingezet, terwijl een jeugdstrafrechttraject mogelijk ook toepasselijk zou kunnen zijn geweest. Bij voorlopige hechtenis betekent dit plaatsing in een P.I. Om mogelijke detentieschade te voorkomen is het aan te bevelen in deze gevallen in te zetten op de lijn 'jeugdstrafrecht tenzij' bij alle jongvolwassenen. Dit biedt de gelegenheid om voor alle jongvolwassenen op gelijke wijze informatie te verzamelen over de persoon van de verdachte en te adviseren over de toe te passen sanctie en/of interventie.

6.7 Conclusie

Het adolescentenstrafrecht is in Nederland ruim vier jaar geleden ingevoerd. Een centraal onderdeel daarvan betreft de speciale bejegening van 18- tot 23-jarigen volgens het jeugdstrafrecht. De gedachte hierachter is dat vanwege een nog onvoltooide ontwikkeling jongvolwassen daders meer baat zouden hebben bij het meer op resocialisatie gerichte pedagogisch georiënteerde jeugdsanctiestelsel dan bij het op vergeldingsgeoriënteerde volwassenenstrafrecht. Anno 2018 is in ongeveer 5% van de strafzaken van 18- tot 23-jarigen is sprake van een jeugdsanctie (Beert-

huizen & Van der Laan, 2018). Hoewel de percentages relatief klein zijn (het 'middelste' scenario zoals verwacht in 2014; Jongebreur & Reitsma, 2014), blijkt uit dit onderzoek dat de uitvoering in de praktijk overwegend conform de beoogde toepassing verloopt. In de strafzaken van jongvolwassenen waarbij wordt voorgesorteerd op een jeugdstrafrechtsanctie wordt in de vervolgingsfase ingezet op advisering door de reclassering en in voorkomende gevallen het NIFP. Er zijn screeningslijsten ontwikkeld die behulpzaam zijn bij de advisering. En er lijkt ketenbreed redelijke consensus over het ingezette traject: als er bij de voorgeleiding aan de rechter-commissaris eenmaal is ingezet op een jeugdstrafrechttraject dan lijkt daar nauwelijks van te worden afgeweken, noch in de advisering noch in de berechting. Dit wijst op voortgang van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen in de praktijk.

Er zijn ook diverse aandachtspunten genoemd die er in de praktijk toe kunnen leiden dat de speciale bejegening van jongvolwassenen in het strafrecht niet wordt uitgevoerd zoals beoogd. Ten eerste, hoewel er met het adolescentenstrafrecht meer nadruk is komen te liggen op advisering over de persoon van de jongvolwassen verdachte, is de selectie van de jongvolwassenen die in aanmerking komen voor een jeugdsanctie overwegend vroeg in de vervolgingsfase gelegen. Bij zaken waarin een preventieve vrijheidsbeneming wordt overwogen ligt deze selectie al bij de voorgeleiding aan de rechter-commissaris. In die fase is de informatie die beschikbaar is over de persoon van de dader en over de mogelijkheden die een jeugdsanctie kunnen bieden zeer beperkt. Daarbij komt dat in veel gevallen de beslissende professionals vooral kennis en expertise hebben over de mogelijkheden binnen het volwassenenstrafrecht. Hoewel meer nadruk op advisering in lijn is met de wet rondom het adolescentenstrafrecht, is het de vraag of door zo vroeg al te moeten voorsorteren wel recht *kan* worden gedaan aan de vaak complexe (ontwikkelings-) problematiek van jongvolwassen daders. Deze vroege selectie kan mogelijk verklaren waarom de toepassing van artikel 77c Sr. beperkt blijft tot 5% van het aantal strafzaken tegen 18- tot 23-jarigen. Interessant om in dit kader te noemen is dat de reclassering ten behoeve van de voorgeleiding aan de rechter-commissaris gekozen heeft voor een beleidswijziging in een advies jeugdstrafrecht 'ja tenzij'. Ten tweede, ten behoeve van de vordering door de officier van justitie en de advisering door reclassering of NIFP zijn diverse indicaties en contra-indicaties beschikbaar als overweging om in te zetten op of adviseren over een jeugdstrafrecht traject. Hoewel er in de praktijk wel consensus lijkt over deze indicaties, corresponderen ze ketenbreed niet helemaal en lijkt er eveneens een afwijking te zijn met gedachten geopperd in de memorie van toelichting bij het adolescentenstrafrecht over de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen (*Kamerstukken II 2012/13*, 33 498 nr. 3, p. 6). Zo wordt daarin gezegd dat ook bij ernstige misdrijven moet worden nagegaan of jeugdsancties passend zijn. Uit de gesprekken, zowel bij het OM als de reclassering, blijkt echter dat ernstige misdrijven door meerdere professionals als een contra-indicatie voor de toepassing van het jeugdstrafrecht wordt gezien. Vanuit een vergeldingsgedachte is deze opvatting te begrijpen, maar vanuit de gedachte dat sancties ook resocialisatie moeten bevorderen om in de toekomst tot recidive te reduceren, lijken sancties uit het meer pedagogisch georiënteerde jeugdstrafrecht eerder op z'n plaats.

Ten derde zijn meerdere knelpunten genoemd die de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen in de praktijk belemmeren en in voorkomende gevallen ertoe leiden dat men in de praktijk kiest in te zetten op een volwassensanctie (zowel in vordering als advisering). Zo vraagt de advisering voor jongvolwassenen ten behoeve van een jeugdsanctie bij de reclassering veel meer inspanning dan bij een volwassenensanctie. Daarbij wordt genoemd dat in voorkomende gevallen het vanwege bureaucratische redenen lastig is om voor specifieke jeugdhulp de financiering

en plaatsing bij een lokale instelling te regelen. Ook is genoemd dat de expertise van professionals bij het OM en de reclassering vooral gelegen is bij het volwassenstrafrecht en bijbehorende doelgroep, en lijkt het in voorkomende gevallen te ontbreken aan kennis over het jeugdstrafrecht en de ontwikkeling van jongvolwassen daders.

Tot slot lijkt de beoogde toepassing van het adolescentenstrafrecht in de praktijk af te hangen van een complex samenspel van factoren. De werkzaamheden van de praktijkprofessionals van verschillende ketenpartners grijpen op meerdere momenten in de strafrechtketen op elkaar in. Het is juist dit samenspel dat zo bepalend is voor het verloop van het proces.

Summary

Evaluating the implementation of juvenile law for young adolescents

In April 2014 Adolescent Criminal Law (ACL) came into effect in the Netherlands. ACL allows more flexible use of juvenile and adult criminal law sanctions against 16 to 23-year-olds. That said, the primary focus of ACL is the use of youth sanctions against young adults from 18 to 23 years old (i.e., article 77c of the Dutch Criminal Code). Prior to ACL youth sanctions were only allowed against 18 to 21 year old young adults. Hence, there is special treatment of young adults in the Dutch criminal justice system.

Whether or not juvenile sanctions are imposed, instead of adult sanctions, is dependent on the characteristics of the suspect/offender, and the circumstances in which the crime was committed. For example, when young adults exhibit an incomplete or delayed development. These individuals are thought to be better off with a youth sanction, which focuses on treatment and rehabilitation. In adult criminal law, the focus is more on retaliation. In supplementary documents describing the thought process behind ACL, an incomplete or delayed development is characterized as immature emotional, social, moral and/or intellectual development.

ACL also emphasizes forensic assessments of the developmental age of suspects/offenders. Public prosecutors, probation officers and forensic experts each have their distinct role in the criminal justice process concerning young adults. For instance, the public prosecutor needs to decide whether he wants to prosecute according to juvenile or adult criminal law. In this decision, (clinical) assessments by probation officers and forensic experts can provide arguments in favour or against.

Objective and research questions

The objective of the current research is to review the special treatment of young adults in the criminal justice chain from the implementation of ACL throughout the year 2017. Multiple phases of the criminal justice process are examined, i.e., forensic assessment, prosecution, trial, verdict and execution. Furthermore, potential variation by judicial district is examined as well. Lastly, the situation in the field is compared to the principles of ACL as written in legislation.

The three research questions are:

- What happens at what step in the criminal justice chain when young adults are tried and sanctioned according to juvenile criminal law?
- Is there variation by judicial district in how and how often young adults are tried and sanctioned according to juvenile criminal law?
- Is the practical implementation of ACL in accordance with the principles as written in legislation?

The current research is one of the products of the programme Monitoring and Evaluating Adolescent Criminal Law, which runs from 2014 through 2019. For more

information on the entirety of the research programme, visit <https://english.wodc.nl/research/research-programme/index.aspx>

Method

Interviews

Interviews were held with employees of the Publication Prosecution Service, the (Youth) Probation Service, the Dutch Institute of Forensic Psychiatry and Psychology (DIFPP), the courts, juvenile correctional facilities and a youth protection service called the William Schrikker Group. In total 62 individuals were interviewed, with approximately 10 individuals per organization.

Prosecution registration data

Registration data regarding criminal cases against young adults were obtained from the database RAC-min, which contains information on verdicts in the first instance. This data was used to examine any potential variation by district in the prevalence of young adults sanctioned with youth sanctions.

Results

Two phases of the criminal justice process are distinguished: (1) prosecution, including (clinical) assessment by the Probation Service and the DIFPP, and (2) trial, and execution by the Youth Probation Service.

Prosecution

Public Prosecution Services

- Most public prosecutors are unfamiliar with ACL and with prosecuting young adults under juvenile criminal law, due to the fact that such cases are relatively far and few between.
- Most prosecution decisions regarding the regime of juvenile or adult criminal law are made without extensive information on the suspect/offender.
- Regime considerations by public prosecutors are mostly implicit and in accordance with criteria lists meant for evaluating suitability for juvenile criminal law. However, these considerations are not in accordance with the guidelines of the Public Prosecution Service.
- Severity of the crime is for some prosecutors an indication in favour of juvenile criminal law (as suggested in the supplementary documents regarding ACL), while other prosecutors consider it a contra-indication.
- Many public prosecutors mention that their regime claim holds up in court.

Probation Service

- It's not feasible to have every young adult assessed by probation officers when they enter the criminal justice system. Thus, the Probation Service cannot always provide extensive information early on. Much of the needed information is only provided later, oftentimes after a regime decision by the public prosecutor is already made.
- The overall stance of probation officers is 'prosecute according to juvenile criminal law, unless ...', contrasting the views of many public prosecutors.
- Determining whether an incomplete or delayed development is present is mostly done pragmatically by probation officers.

- An incomplete development is considered an illusive concept by many probation officers (as well as psychiatrists and psychologists of the DIFPP).
- When considering juvenile or adult criminal law, probation officers use the criteria provided in the before mentioned lists, but also use extra contra-criteria not mentioned in these lists.
- The assessment process by probation officers is more intensive when young adults are to be tried under juvenile criminal law, compared to adult criminal law.
- Arranging financial and practical means to provide young adults with youth services is difficult.
- A standardized instrument to determine incomplete or delayed development in young adults is (still) lacking.

DIFPP

- The process by which young adults are assessed by the DIFPP is the same for those that will be tried according to juvenile or adult criminal law.
- DIFPP psychiatrists and psychologists conceptualize an incomplete or delayed development by using their own professional background and frequently use measures that provide partial insight into the developmental age of the suspect.

Trial and execution

- The courts usually sanction young adults according to the regime proposed by the public prosecutor (i.e., juvenile or adult criminal law).
- An incomplete or delayed development is considered important by judges for determining the regime. Information regarding this development is provided by probation officers, psychologists and psychiatrists. However, it's unclear whether probation officers and clinical experts have similar views on what constitutes an incomplete development.
- Judges sometimes impose adult sanctions, even though assessments suggest that juvenile sanctions would be more suited, due to financial issues with providing treatment or crime severity.
- In principle, in youth correctional facilities young adults are treated the same as minors. However, the rehabilitative focus is on autonomy, independency and self-sufficiency.
- There is little experience in youth correctional facilities with young adults sanctioned according to juvenile criminal law.
- Providing youth services to young adults is difficult due to discrepancies between the chronological age of the offender and age ranges stipulated in youth laws and legislation.

Regional variation

The Dutch national average of juvenile criminal law cases approximates 5% of all cases against young adults, since the implementation of ACL. There is, however, variation between court districts. The districts Northern Netherlands, Rotterdam and Eastern Netherlands exhibit higher percentages than the national average. Contrastingly, it is applied less often in Amsterdam, North Holland and The Hague. When controlling for other factors, the predictive value of district weakens, with age of the offender being the strongest predictor. Young adults closer to 18 years old are significantly more likely to receive a youth sanction than their older counterparts.

Limitations and recommendations

Due to the limited scope of the number of Probation Service interviewees, and the period of observation, any situations or changes in practise and policy outside of this scope cannot be commented on with the current research. That said, some recommendations are in order:

- A standardized instrument to assess incomplete or delayed development in young adults is needed. The concept of an incomplete development is still illusive for many, or is viewed differently by different professionals in the criminal justice chain.
- Work towards a better understanding of the opportunities juvenile criminal law offers young adults amongst prosecution and court professionals.
- Work towards a criminal justice policy where juvenile criminal law is considered the 'standard' in cases against young adults, instead of adult criminal law.

Conclusion

Since the introduction of ACL in April 2014, approximately 5% of all criminal cases against young adults concerns youth sanctions. The current research suggests that the implementation of ACL is largely according to how legislators envisioned ACL in practise. Furthermore, this suggests that practical progress is being made regarding juvenile criminal law for young adults. That said, some issues with the implementation are also present.

Firstly, the regime choice is made very early during the criminal justice process, during a time when developmental information regarding suspects is scarce. More extensive information only becomes available later and might thus explain the relatively low percentage of juvenile criminal law cases against young adults. Secondly, there is a discrepancy in the (contra-)criteria used by different individuals and organizations to determine whether young adults should be tried according to juvenile criminal law. Thirdly, obstructing factors exist that make the application of juvenile criminal law difficult. Assessment of young adults to be tried according to juvenile criminal law is more intensive, compared to when adult criminal law would be applied. Also, it is difficult to provide (adequate) youth services for young adults. Moreover, professionals in the field working with young adults are mostly familiar with adult criminal law, but not necessarily with juvenile criminal law, thus unaware of the opportunities that juvenile criminal law can offer.

Literatuur

- Barendregt, C.S., Beerthuizen, M.G.C.J., Vink, M., Leertouwer, E., & Van der Laan, A.M. (2016). *Identificeren van 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht: Een pilot*. Den Haag: WODC. Cahier 2016-10
- Cauffman, E., Cavanagh, C., Donley, S., & Thomas, A.G. (2015). A developmental perspective on adolescent risk-taking and criminal behavior. In A.R. Piquero (red.), *The handbook of criminological theory* (pp. 100-120). Hoboken/New Jersey: John Wiley & Sons.
- Beerthuizen, M.G.C.J., & Laan, A.M. van der (2018). Sancties opgelegd aan jeugdigen. A.M. van der Laan & M. G.C.J. Beerthuizen (red.), *Monitor Jeugdcriminaliteit 2017: Ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit in de jaren 2000 tot 2017* (pp. 69-85). . Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2018-1.
- Buysse, W., & Scherders, S. (2015). *Bruikbaarheid van het wegingskader ASR*. Amsterdam: DSP-groep.
- Friele, R.D., Bruning, M.R., Bastiaanssen, I.L.W., Boer, R. de, Bucx, A.J.E.H., Groot, J.F. de, Pehlivan, T., Rutjes, L., Sondeijker, F., Yperen, T.A. van, & Hageraats, R. (2018). *Eerste evaluatie Jeugdwet: Na de transitie nu de transformatie*. Den Haag: ZonMw.
- Kaal, H.L., Nijman, H.L.I., & Moonen, X.M.H. (2015). *SCIL. Voor volwassenen (SCIL 18+) en jongeren van 14 tot en met 17 jaar (SCIL 14-17): Handleiding*. Amsterdam: Hogrefe.
- Kruissink, M., & Verwers, C. (2001). *Het nieuwe jeugdstrafrecht: Vijf jaar ervaring in de praktijk*. Den Haag: WODC. Onderzoek en beleid 193.
- Laan, A.M. van der, Beerthuizen, M.G.C.J., Barendregt, C.S., & Beijersbergen, K.A. (2016). *Adolescentenstrafrecht: Beleidstheorie en eerste empirische bevindingen*. Den Haag: Boom Criminologie. Onderzoek en beleid 317.
- Laan, A.M. van der, & Beerthuizen, M.G.C.J. (2018). *Monitor Jeugdcriminaliteit: Ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit in de jaren 2000 tot 2017*. Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2018-1
- Laan, A.M. van der, & Goudriaan, H. (2016). *Monitor Jeugdcriminaliteit: Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit 1997 tot 2015*. Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2016-1.
- Mijnarends, E.M., & Rensen, E.R. (2017). De officier van justitie en het adolescentenstrafrecht: Twee geloven op één kussen? *Tijdschrift voor Familie en Jeugdrecht*, 14, 1-8.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid (2018). *JD-Online*. Geraadpleegd mei 2018: www.justid.nl/organisatie/JDS/JDOnline.aspx .
- OM (Openbaar Ministerie) (2017a). *Veelvoorkomende criminaliteit (ZSM)*. Geraadpleegd december 2017: www.om.nl/onderwerpen/werkwijze-van-het-om/.
- OM (Openbaar Ministerie) (2017b). *Handleiding en toolkit implementatie Adolescentenstrafrecht*. Interne documentatie.
- Poppens, M., & Janse de Jonge, A. (2014). *Kader Adolescentenstrafrecht: Ketafspraken ten behoeve van de uitvoering van de wetwijziging*. Den Haag: Projectteam implementatie Adolescentenstrafrecht, Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Prop, L.J.C., Laan, A.M. van der, Barendregt, C.S., & Nieuwenhuizen, Ch. van (2018). *Adolescentenstrafrecht: Kenmerken van de doelgroep, de strafzaken en de tenuitvoerlegging*. Den Haag: WODC. Cahier 2018-9.
- Reclassering Nederland (2016a). *Instructie en toelichting verkort wegingskader ASR 18-23-jarigen voor gebruik in advies bij voorgeleiding*. Interne documentatie.

- Reclassering Nederland (2016b). *Visie rolopvatting adviesfase ASR. Memo Landelijke Kenniskring Adolescenten*. Interne documentatie.
- Staatscourant (2014). Richtlijn en kader strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt. *Staatscourant*, nr. 8284.
- Staatscourant (2017). Richtlijn en kader strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt. *Staatscourant*, nr. 68077.
- Steinberg, L., Cauffman, E., & Monahan, K.C. (2015). *Psychosocial maturity and desistance from crime in a sample of serious juvenile offenders*. Washington, DC: U.S. Department of Justice. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention Bulletin, maart 2015.
- Thomas et al. (2016). *Snel, betekenisvol en zorgvuldig*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Vogelvang, L. & Kempes, M. (2014). *(Jong)Volwassen? Gebruik indicatiecriteria adolescentenstrafrecht*. Utrecht: NIFP.
- Vogelvang, L. & Kempes, M. (2015). *Implementatie van de wegingslijst adolescentenstrafrecht bij het NIFP*. Utrecht: NIFP/DJI.
- Vogelvang, B., Rutten, E., Jong, B. de, & Braak, J. van den (2012). *Reclasseren met adolescenten en jongvolwassenen: Een methodische handreiking voor de jeugdreclassering en reclassering*. Z.pl.: Van Montfoort, Collegio.

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter

Prof. dr. Wim Slot

Emeritus hoogleraar jeugdbescherming, Vrije
Universiteit, Amsterdam

Leden

Dr. Victor van der Geest

Universitair docent, Rechtenfaculteit, Vrije
Universiteit Amsterdam en fellow researcher
NSCR

Mr. Ellen van Kalveen

Rechter in de rechtbank Midden-Nederland en
voorzitter van de Expertgroep Jeugdrechters

Malu Bremen

Beleidsmedewerker Leger des Heils,
Jeugdbescherming & Reclassering, Utrecht

Tessa Vingerling

Beleidsmedewerker, Ministerie van JenV,
DSenJ (2017-2018)

Jiske Lems

Beleidsmedewerker, Ministerie van JenV,
DSenJ (2016-2017)

Astrid Veen

Beleidsmedewerker, Ministerie van JenV DSenJ
(2017)